

Lo

1310

400

Y

W

T

1

de lux publica
D^{IO}E A R T E
R H E T O R I C A

LIBRI TRES.

EX ARISTOTELE, CICERONE,
& Quintiliano præcipuè de prompti.

Nunc ab eodem Auctore recogniti, & multis
in locis locupletati.

Auctore Cypriano Soario, Sacerdote Societatis IESV

OL SIPONE.

Cum facultate Supremi S. Inquisitionis, & Ordinarij.

Nec non Regis Lusitanix.

Apud Ioannem Rodericum, Anno Dñi 1620.

T Axão este liuro da Rhetorica do Padre
Cypriano Soares em 70 ãs empapel
a 23. de Janeiro de 1620. annos.

Francisco Pinto.

Handwritten signature or name, possibly 'D. S. Pinto', written vertically in cursive.

L I C E N C A S.

Nihil est, cur denuò imprimi nequeat; Olyssipone in nostro hoc dieo Collegio dicato Cænobio. 12. Nouembriis anno Domini 1619.
M. Vincēcius à Resurrecciónē.

Vista a informação podese imprimir esta Rhetorica de Cipriano Soares, & depois de impressa torne a este Conselho para se conferir cõ original, & se dar licença para que corra & sem ella não correrá. 18. de Novembro de 1619.

Bertholameu da Fõseca, Antonio Dias Cardozo
Fr. Manoel Coelho, Gaspar Pereira.

Podese imprimir esta arte de Rhetorica, Lisboa 20. de Novembro de 1619. E impressa torne. Aliás se passara mandado para não correr.
Viegas.

Dam licença para se imprimir este livro de Arte Rhetorica do P. Cypriano Soares, vistas as licenças que tem do S. Officio, & do Ordinario, & depois de impresso tornara para se taxar, & sem isto não correrá a 5. de Janeiro de 1620.
Francisco Pinto.

SVMMA DO PRIVILEGIO REAL

Que aos Padres da Companhia de IESV he concedido.

LREY nosso Senhor fez merce aos Padres da Companhia de IESV, de este Reyno, que ninguẽ possa Imprimir, nem trazer de fora, nem vender quaesquer liuros compostes, ordenados, ou tresladados por elles, sem sua licenca, sobpena de perder os ditos Liuros que lhe forem achados, & trinta cruzados: como mais largamente se centem no Privilegio, & Prouisam de Sua Alteza.

R E Y

ILLVSTRISSIMO

D. D. SANCIO DE PHARO, LVPO
Baronia, Castro, Brigantino, &c. Excellentissimi-
morum Comitum Pharenſium filio digniſſi-
mo, amenioris ſtudiij candidato,
AEVVM MORTALE, ET IMMORTALE.

PHARVM Alexandrinam, iucundis-
ſime SANCI (ſit hæc tui præfatio-
veriffima, dū ætas vltra debitos tē-
los maiora partuit) Regiã ſump-
tu, inſignem arte, nobilitatem ſunt;

translucidam lapide speculari, Sostratis archite-
ctatam ingenio, Rex Aegyptius Ptolemeus exco-
gitavit, ut nocturno nauigantium cursui ignes of-
tenderet ad praemonstranda vada, portusq; in-
troitum. Dum haec inter meos libros crofos blat-
tis perlego, Rhetoricae artem excudi satageas ne
obliuione obliteraretur, mihi primus, & solus oc-
curristi, cuius ingenitum splendorem prima aeta-
te humanioribus litteris consecratum, quasi ve-
ram Pharam, proponerem intuendum Rhetori-
ces nauigationem auspicantibus; quibus, ne ab
aliqua Scylla, & Charybdi absorbeantur, desidia
dico; vel in latentia saxa, & aras torqueatur a No-
to, ventosa innuo consilia; vel nocturnis tenebris
circunfulsi a portu deuiant tranquillo, difficultate
astruo perdiscendi; neminem sane ad imitandum
Rhetoricae candidatis Regina potuit Eloquentia
dignius, & illustrius quasi signum, & flammam at-
tollere, quam te SANCIVM humanissimum; cuius
addiscendi ardor a parentibus Excellentissimis
Comitibus si non obtinuit, et extorsit facultate
ut ab eorum dulci complexu, & ferè ab incun-
bulis per vim abreptus abstraherere ad prima lit-
terarum incunabula, amara licet, auide diglutien-
da;

da: ut hoc veluti facto insigni amufis ostenderetur
 quanti à viris primoribus fiant in Societate
 I E S V litterarum studia religiosa, & doctrina la-
 boriosa; tunc vel maximè quando aliquibus, pin-
 gui torpè tepalato, nullæ studiorum amœnitates,
 ne tragemata quidem sunt cordi. Ignorant sane
 isti veram nobilitatem non in astragalis, aut ceris
 solum esse ostentādā, sed in vna, veraq; rerum
 scientia: cuius primum, & firmum iaciuntur litte-
 ræ humaniores fundamentum. Tibi, adolescens
 nobilissime, dum hæc studia moliris, satis nota
 erat illa sententia ornatissima triam Augustorū,
 Valentiniani, Valentis, & Gratiani, dum, L. Pro-
 uidentum. C. de postularis, asserunt, Aliquos fieri
 à sciētia nobilissimos; quorum auctoritati Sa-
 lycetus innitens proclamavit: Nobilitatem esse
 filiam sciētiæ: & merito. Nam, si lumen Nobi-
 litatis sciētiæ dignitatē grauitèr illustrat; haud-
 dubiè sciētiæ dignitas generis splendorem ve-
 nustiùs nobilitat. Alios rapit fortuna strateotica;
 alijs sanguinis dulcescit claritudo; aliorum aua-
 ritæ solum suppaetum auro succollat; paucis ho-
 nestatis, & virtutis species arridet; nullis propè
 sciētiæ dignitas clarescit. Te vero, si maiorum

qua fulges, ductam originem recēdere vellem, arma sibi vendicant, dum proauorum bellicis trophæis insignita stemmata gloriātur : te antiquissima ab heroicis ad nostra deriuata seculis nobilitas clarissima extollit, dum Barones, Phari, Lupi, Castri Brigātini, aliorumque illustrium familiarum nitores in te vno pulchrius illucescunt: te virtus veluti hæreditaria suum esse prædicat, dū præter innumera maiorum exempla pietate, & sanctimonia illustriū, Auunculi religiosa vestigia cælesti passu iasequeris, qui te in antiquā excitat virtutē. At enim tibi SANCIO, vltra hæc omnia, mentem scientiæ ardor inflammavit ad illius amplitudinem animo nō puerili, imò plusquàm virili à teneris indagandam; quando, nucibus ante annos relictis, togam præuertens, veré facis vt de te verius illud elogium, quā de Crispino videatur à Papinio decantari.

Senos bis iam tibi circuit orbes

Vita, sed angustis animus robustior annis;

Succumbiq; oneri & mentē sua nō capit, atq; &c.

At tibi Pieria tenero sub pectore cure,

Et Pudor, & docti legem sibi ponere mores.

Et belle: tua enim puerili comitate conditam
virilem

virilem feueritatem parentum sanguine deli-
batam adamulsum videtur dignius, quã in Pifone,
Sulmonenfis ita delineaffe;

*Talis inest habitus qualem nec dicere maſtũ,
Nec fluidum; lata ſed tetricitate decorum
Poſſumus: ingenite ſtat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna ſuis natalibus ora.*

Tibi ergo litterarum ſtudia ſitienti ardentẽ Tã-
tali fontem ſuauiſſimum ab Apollonio Tianxõ
longiſſimis terrarum, & maris ſpatiis ſuiẽtẽ in-
dãgatum, & apud Hiarcam ex eodem propinã-
tem diſcipulis feliciter inuentum, audens ultra
vires, & ſortem officio, librarius ſcilicet librum,
at librum Rhetoricæ; ea tamẽ lege, vt illius amo-
re captus nunquam ſtudia intermittas, quò be-
nedicendi arte Heroibus etiã vtiliſſima eloquen-
tiſſimus excellas; (nam ille etiã decãtatus Pyr-
rius formiditatus Romanis, Annibali, & Scipio-
ni eorundem voce prælatus, identidem affirmãs
repetebat, Plures vires ſibi eloquentiam Cy-
næ, quam ſua arma peperiffe) & tandem con-
nãtibus ad Rhetorices portum vela dare, dum

eadem tibi modò præludit, & grandiori grandia
docti meditantur, portū tranquillissimum of-
tendas, veluti altera PHARVS AEMV-
LA LVNAE. Viue vt Nestor:
Vale vt Cæneus: Cresce
vt ramus aureus.

Tuus mediastinus

*Petrus Baptista
Bibliopola*

D. CYE

D. CYPRIANVS S. SOAREZ
Christiano Lectori S.

NONGE profecto melius, atque prudentius studijs suis consulūt, qui optimos Authores in omni disciplinarum genere legēdos sibi atque imitandos proponunt, quam qui his neglectis

delectu omniac discrimine remoto quosuis cupidissime sequuntur. Quòd si quis vetera paulò altius repetere voluerit, quocunque se animo & cogitatione conuertet, hoc ita esse comperiet. Vt enim alios mittam, qui in bonarum artium studijs liberalissimis sunt doctrinisque versati, sati constat Platonē ingenio, doctrina & copia dicendi longe omnibus superioribus præfuisse. Ergo ex eius disciplina quot viri quanta scientia, quantaque in suis studijs varietate, & copia, quam admirabiles extiterunt? Atque vt alios sileam quorum scripta temporum iniuria perierunt, illi & Aristotelem summum philosophum, & Demosthenem omnium oratorum facile principem proculdubio debemus. Siquidem Aristoteles totos viginti annos Platonem audiuit:
Demosthe

Demosthenes vero eundem non solum audiuit, sed etiam lectitavit. Quid Ciceronem ad tantum in philosophia, & eloquentia decus euexit? An non Platonis, Aristotelis, & Demosthenis imitatio? Finis non sit, si velim eos numerare, qui ex Aristotelis disciplina in omni doctrina & ingenij laude praestantes prodierunt. Tanti refert, quem imiteris, quem legas, quem admireris. Hoc intelligentes nostra societatis preceptores, ex eo tempore quo iuuentute, virtute, & literis informant, eos authores discipulis exponunt, qui prater ceteros in suo genere floruerunt. Qua de causa molestius etiam ferebatur nullum esse librum veterum scriptorum, qui adolescentibus discendi cupidis primum aditum ad eloquentiam aperiret. Non quod doctrina dicendi parum Latinis literis sit illustrata nam & Quintilianus de ea diligentissime simul & doctissime scripsit, & in libris Ciceronis tantum est cura, tantum suauitatis, elegantie atq; doctrinae, ut apud Gracos quidem aut pluribus, aut melioribus, preceptis orationis facultas sit exornata: sed quoad primam tyronum institutionem eorum scripta nimis sint accommodata. Quid enim discipulis ad haec studia ingredientibus explicarent. Quintilianus libros? sunt illi quidem, ut dixi, sum-

ma.

ma diligentia, singulari iudicio, summa etiam eruditione conscripti, at ita sunt longi, sic nonnunquam obscuro ut maius otium, & acrius iudicium desiderent, Partitiones oratorias? at ita sunt breues, & concisae, ut multas & magnificas eloquentiae opes constructas, & reconditas nimis anguste coarctent. Libros de oratore ad Quintum Fratrem? at in dialogo sunt scripti. Praecipuas autem in illis partes habet Crassus, & M. Antonius homines ut dignitate, sic eloquentia in Romana Repub. maximi, qui minora illa, sed disceptationibus in primis necessaria celeriter transigunt, quae vero sunt à vulgari intelligentia magis remota, ea, non facile dixerim, ornatius ne an copiosius prosequantur. Huc accedit, quòd dū Crassus perfectum Antonius communem informat oratorem, magis altercationibus, qui dialogorum est mos, in contrarias partes differitur, quod mediocriter quidem eruditis, qui iudicij iam aliquid habent, non solum magnam & ingenuam delectationē sed mirabilis etiam utilitatis fructum affert, tyronibus non item, qui disputationis vim atque incitationem aspiciunt, vestigia ingressumque vix intuentur. Duos de Inventione libros puero sibi inchoatos, & rudes Cicero excidisse affirmat, propterea quòd

quòd nec orationis expolienda & conformanda rati-
onem docent, nec inueniendi fontes ab Aristote-
le demonstratos aperiuunt. Itaque ex multis in eis præ-
cepta sunt, quæ editis postea libri eidem Cicero im-
probauit. Libri uerò ad Herennium, à quocun-
que illi sint scripti, similem inueniendi uiam demò-
strant, & quadam de statu, multa de uerborum, & scē-
tentiarum continent ornamentis diuersa ab his, quæ
Cicero, & Quintilianus eidem de rebus traade-
runt. Topicorum liber tantummodo declarat uiam
ab Aristotele inuentam ad reperiendum in omni ra-
tione argumentum: & quoniam ad Trebatium iu-
ris consultum scriptus est, exempla habet ex intima
iuris scientia desumpta, quæ usque eo sunt difficilia
ut sua obscuritate multos ab eius libri lectione reij-
ciant. In oratore uero ad Brutum quæ sit optima
species, & quasi figura dicendi Cicero disertissime
exponit. Sed cum ad Brutum scriberet uulgaria præ-
cepta per multa, quæ discendi studiosis uehementer
conducunt, breuiter percurrit, uel penè præterit.
Quæ uerò de orationis numero mirabiliter præci-
pit, ut aduentibus ad eloquentiam uilia sint, or-
dinem alium, & exemplorum lumen desiderant.
His de causis cupiebant nostri præceptores, ut om-
nes eloquentiæ partes explicata definitionibus,
exemplis

exemplis illustrata ex Aristotelis sententia, Cice-
ronis verò, & Quintiliani non sententia solum,
sed plerumque etiam verbis aliquo libro, via & or-
dine comprehenderentur. Futurum enim existima-
bant si id fieret, ut discipuli simul cum vulgaribus
Rhetorica praeceptis illa magis recondita de argu-
mentorum locis, de amplificatione, de orationis
forma, & numero perciperent. Quam ego provinci-
am cum eorum voluntate suscepissem, quibus liben-
ter vita meae rationes commisi, his tribus libris di-
cendi praecepta, quantum exigua ingenij mei vires
efficere, & consequi potuerunt, complexus sum, ut
iuuarem adolescentes ad legendos Aristotelis, Ci-
ceronis, Quintiliani doctissimos libros, quibus e-
loquentiae fontes continentur. Neque verò ignoro
multa horum, quae à veteribus sunt tradita, ab his
à quibus defendi æquius erat, editis etiam libris op-
pugnari. Sed cum à multis, qui singulari doctri-
na sunt praediti, eadem defensa sint, mihi consi-
lium fuit, de his, quae tot doctissimorum seculo-
rum approbavit consensus, nihil sine ratione mu-
tare. Imò vero te Christiane lector vehemèter oro at-
que obsecro, ut hanc libidinem temere contradicen-
di veteribus scriptoribus de anima tuo penitus euel-

las, ne ad eius perniciem longius deinde serpat. Nā
semul atque cupiditas hæc ad ingenium tāquam fax
ad materiam adhæsit, incredibile dictu est, quæ
continuo excitet incendia. Illud etiam tibi persua-
deas velim nos nihil magis cupere, quā ut vir-
tute, & literis maxime sis ornatus, ut Christo
Iesu, qui est parens & salutis vitæ
nostræ, gratus sis & incundus.

IN LIBRO S DE

ARTE REHTORICA

authoris Proœmium.

Rationis, & orationis tanta est similitudo, vt Græci, qui non intelligēdi solum, sed loquendi etiam principatum tenuerunt vno, vtramque vocabulo, Latini, Græcorum prudentiæ æmuli eodem pene nominarint. Est enim oratio quasi rationis imago quædam. Rationem in mente, cui regnum totius animi tributum est, Deus Optim. Max. posuit: orationis sedem idē summus opifex incelsissima, ac nobilissima corporis parte collocavit: ratio est sicuti lux quædā lumineque vitæ: oratio est orationis decus & ornamentum: ratio regit, ac moderatur proprium animum: oratio flectit etiam alienos: rationis est species admirabilis, eam tamen inus latentem orationis pulchritudo declarat. Ita quod lumen est soli principi, ac moderatori luminū reliquorū idest, oratio rationi dominæ, ac reginæ rerū omnium. Hinc nimirum, fit, vt summi illius rectoris mundi huius bonitatem, sapientiam, vim & po-

estatem suspiciendam, admirandamque hominum generi ut rationis, sic orationis vis, & natura cogat confiteri. Quid enim admirabilius esse potest, quam cogitationes tam multas, tam excellentes, tam varias atque multiplices orationi commendari? Orationem vero exceptam aere quasi vehiculo incredibili celeritate brevissimo temporis spatio ad quam plurimos peruenire? ac postremo per tenuissimos aurium meatus singulari opere artificioque perfectos in alienos animos introire atque in eis tam perfecte, tam insigniter imprimere speciem suam, ut mœrentes consoletur, torpentes excitet, afflictos erigat, inani lætitia elatos cohibeat, & in quemvis denique motum auditorem impellat? Quod si, orationis tanta præstantia est, non potest non maxima esse dignitas Rhetoricæ, qua ornandæ orationis doctrina continetur. Eadem enim hominis ratio, quæ cæteras artes inuenit, dicendi quoque artificium illustravit. Nam primo terram peruagata non modo eius formam, situm, fecunditatem, sed eorum etiam, quæ in ea gignuntur varietatem, usum, naturamque cognouit: tum mare ingressa profundum, & immensum, quot genera, quamque dispa
ria

ria degentium in eo belluarum inuestigauit? Ex
insiderum ornatum, & pulchritudinem admirans
cognito prius aere & his, quæ ex eo generatur, in
cælum vsque penetrauit. In quibus rebus, tam
multis, tam varijs, tam disjunctis, tam abditis, at-
que obscuris inuestigandis, si tanta fuit rationis
sagacitas, & solertia in expolienda oratione, quæ
eius comes, & interpretis est, non minori profe-
cto fuit cura. Hic est eloquentiæ ortus, hæc nobilitas,
hæc cum ratione coniunctio. Quæ de cau-
sa vehementer vigilandum est ijs, qui sapientiæ
flagrant studio, enitendumque omni cura ac di-
ligentia, vt Rhetoricæ dialecticæque præceptis
optime cognitis, ad reliquarum artium fastigiũ
contendant. Quam viam iucundam, facilem, bre-
uem, & quasi compendiariam, non modo non as-
peram atque arduam. aut lógam esse comperiẽt.
Quod vt facilius consequantur, hi tres libri ar-
tificium dicendi à veteribus traditum breuiter
explicabunt. Et in primo quidem libro, qui de
inventione est, sedecim argumentorum loci sunt
explicati simul cum his, quæ ad permouendos a-
nimos ex iisdem locis eruuntur. Præcepta etiam
quædam sunt exposita ad exornationem, & deli-
berationem

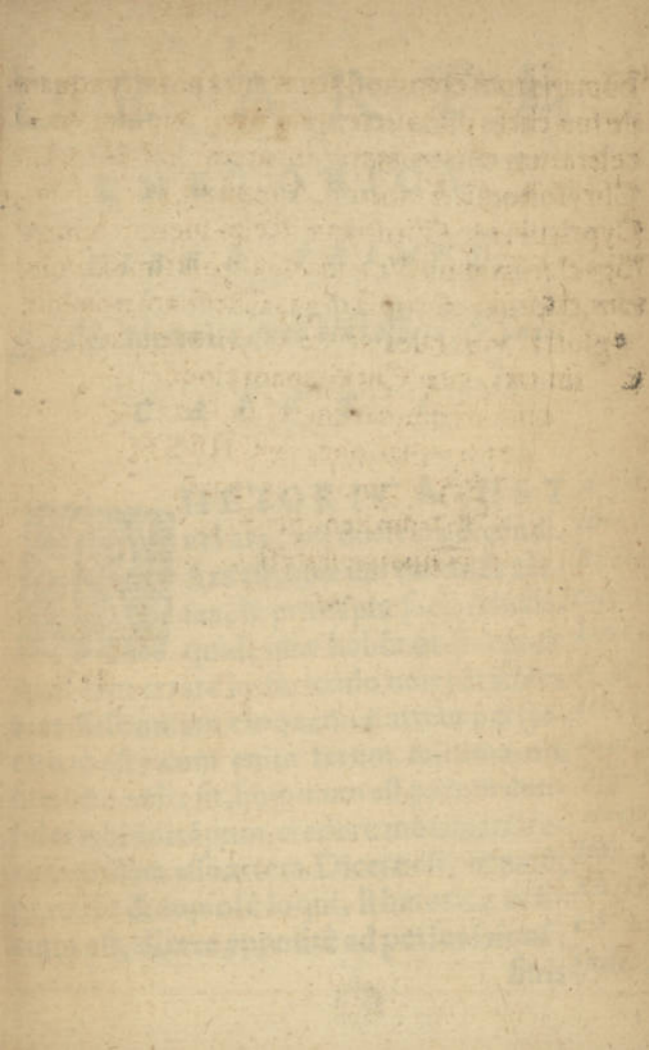
berationem accommodata. In secundo vero, qui dispositionis præcepta continet, de orationis partibus, de statu, indicatione, & ea cōtrouersia, quæ ex interpretatione scripti existit: præterea de ratiocinatione, enthymemate, inductione, & exemplo agitur. Et quoniam frequēs mentio facta est ab antiquis auctōribus Epicherematis, Soritis, & Dilemmatis, eorum vis explānatur. Tertius denique liber docet orationis ornatum, qui est in verbis, vel simplicibus vel coniunctis. Itaque de verbis nouis, de inusitatis, de tropis, de luminibus verborum, & sententiarum, de origine, causa, natura & vsu orationis aptæ, ac numerosæ, tum ad extremum de memoria, & pronunciatione in eo differitur. Sed quo maior utilitas ex eloquentia percipi possit, Christianis præceptis diligenter ea purganda est. Ut enim bonus agricola vitem, quæ syluescit, & in omnes partes nimia funditur, ferro coercens: tum fructu lætiores, tum aspectu pulchriores reddit: sic eloquentia, si amputetur errorum inanitas, in quos delapsa est vitio hominum diuinas leges ignorantium, suam admirabilem speciem recuperabit. Excidatur igitur mentiendi licentia, quam seuerè diuinis præceptis

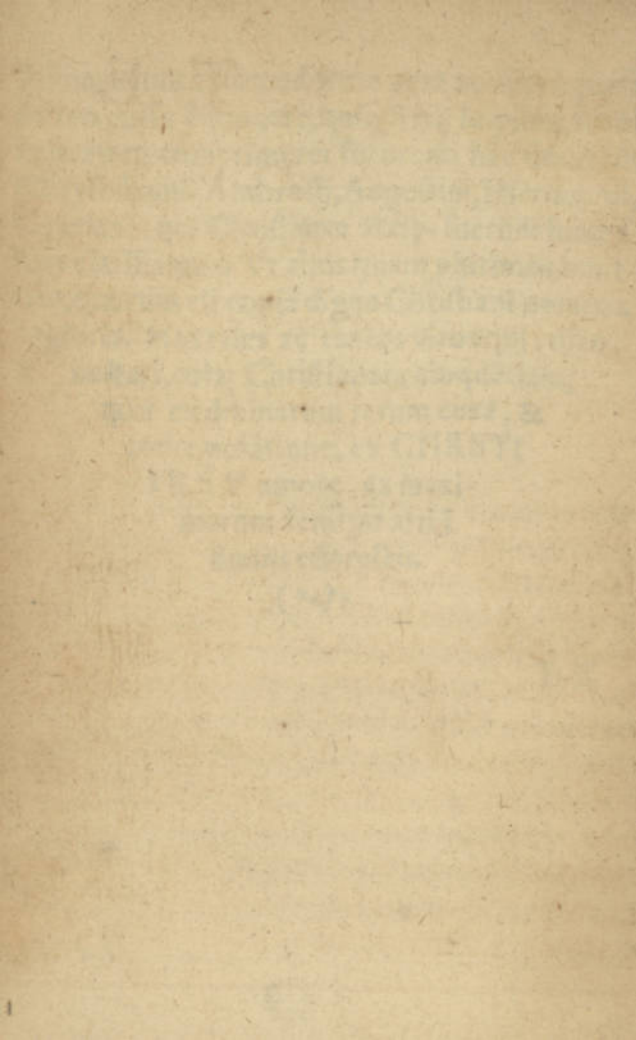
ceptis interdiciam oratori. Quintilianus, & anti-
qui rhetores concedunt: amputetur procacitas,
& vitium illud teterimum lacerandi alios pro-
bris, contumelijs, maledictis, cui utinam ne De-
mosthenes, & Cicero tãto opere indulfisset: resece-
tur arrogantia, & inanis laudis appetitus, qui aci-
em animi perstringit: intelligatur iniquum esse te-
nebras auditoribus offundere, ne verum perspici-
ant, & suffragium atque sententiam dicendo cor-
rumpere, quod à Græcis, & Romanis oratori-
bus est factitatum. Histot tantisque deletis ma-
culis, cõtinuo existet illa diuina & cœlestis Chris-
tianæ eloquentiæ pulchritudo, quæ tanto erit
præclara magis & eximia, quanto diligentius ad
omnium hominum utilitatem conferetur, & ad
laudes celebrandas Dei Opt. Max. qui sermonẽ
homini dedit ad societatem, & coniunctionem
cum hominibus tuendam. Hæc est illa Christiana
eloquentia, qua Gregorius, & Basilus nobilissi-
mum par amicitia, doctrinæ sanctitatis pluri-
mum præstiterunt, & Iuliani amentissimi, & pro-
fligatissimi hostis religionis impetus omnes fre-
gerunt: hæc excelluit Athanasius vir sanctissimus
quem nec sæuissima periculorum tempestas, nec
humano

humanorum commodorum aura potuit unquam
de suo cursu dimouere, quin Arrij impium, & cōf-
celeratum comprimeret furorem: hæc floruerūt
Chrysoſtomi. Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi,
Cypriani, qui Chriſtiæ Reip. fuerunt lumen
& lōge clariffimum. Vt alios quam plurimos omit-
tam, quorum eſt copia digna Chriſtiani nominis
gloria. Hoſtales ac tantos viros qui volet
imitari, colat Chriſtianam eloquētiā,
quæ ex diuinarum rerum curā, &
contemplatione, ex CHRSTI
IESV amore, ex maxi-
marum denique artiū
ſtudijs eſtoreſcit.

(**)*

DE

DE ARTE

RHETORICA.

LIBER PRIMVS.

Quid sit Rhetorica, quod eius officium, & finis.

CAPVT I.

RHETORICA EST *Arist.*
vel ars, vel doctrina dicendi. *libr. 1.*
Ars est, quæ dat rationes cer- *Rhetor*
tas, & præcepta faciendi ali- *capi. 1.*
quid, quæ habet ordinem, & *Declar*
quasdam errare in faciendo non patientes *cr Qui*
vias. Esse autem eloquentiæ artem per spi- *tib lib.*
cium est: cum enim rerum minimarum *2. c. 8.*
sine arte nulla sit, hominum est parum con- *Offic 2.*
sideratè iudicium, credere maximarum *Arist.*
rerum nullam esse artem. Dicere est, ornatè, *libr. 1.*
grauiter & copiosè loqui, Rhetoricæ offi- *Rheto.*
cium est, dicere appositè ad persuasiõem: *c. 8. De*
finis *inuët.*

2
 finis persuadere dictione. Vt enim guber-
 natori cursus secundus, medico salus, im-
 peratori victoria, vt moderatori Reipub-
 beata ciuium vita proposita est, vt opibus
 firma, copijs locuples, gloriæ ampla, virtu-
 te honesta sit, sic oratori nihil aliud pro-
 positum est, nisi vt dicendo persuadeat.

*Cic. lib.
 5. derep
 est autē
 is locus
 lib. 8. E
 pist. ad
 Art.*

*De utilitate, dignitateque
 Rhetorica.*

C A P. II

*Arist.
 libr. 1.
 Rhetor
 capi. 1.
 De ora.
 Quint
 libr. 5.
 cap. 17.* **D**ignitas eloquentiæ, vel ex eo intel-
 ligi potest, quod in omni libero po-
 pulo, maximèq; in pacatis, trāqui-
 lisq; ciuitatibus præcipuè semper floruit,
 semperq; dominata est. Quid enim aut tã
 iucundum cognitu, atq; auditu, quàm sa-
 pientissimis sententijs, grauissimisq; ver-
 bis ornata oratio, & perpolita? aut, tam
 potēs, tamq; magnificum, quàm hominū
 animos vnus oratione conuertit? Quid
 admirabilius quàm res splendore illustrata
 verbo-

verborum? Oratoris est in dando consilio
 de maximis rebus cū dignitate explicata
 sententia . eiusdem & languentis populi
 incitatio, & effrænati moderatio. Eadem
 facultate fraus hominum ad perniciē , &
 integritas ad salutem vocatur. Quis co-
 hortari ad virtutem ardentius? quis à vi-
 tijs acrius reuocare? quis vituperare im-
 probos asperius? quis laudare bonos or-
 natius? quis cupiditatē vehementius fran-
 gere accusando potest? quis mærorem le-
 uare mitius cōsolando? Ac ne plura, quæ
 sunt pene innumerabilia, dicantur, breui
 statuendum est perfecti oratoris modera-
 tione, & sapientia non solum ipsius digni-
 tatem, sed & priuatorum plurimorum, &
 vniuersæ Reip. salutem maximè cōineri.
 Quo maior igitur est eloquentiæ vis, hoc
 est magis probitate iungenda, summaque
 prudentia : quarum virtutum experibus
 si dicendi copiam tradiderimus, non eos
 quidem oratores fecerimus, sed furenti-
 bus quædam arma dederimus.

De in-
uent. 1 **A** Rtis materia est, in qua omnis ars, &
 ea facultas, quæ conficitur ex arte
Quint. versatur: v: si medicinæ materiã dicamus
libr. 2. morbos, æ vulnera, quòd in his omnis
cap. 22. medicina versetur. Itẽ quibus in rebus ver
 fatur ars, & facultas oratoria, eas res ma
De ora teriam artis Rhetoricæ nominamus. Sed
10, 1. hoc interest inter alias artes, & eloquen
 tiam, nam cæteræ ferè artes se ipsæ per se
 tuentur singulæ: bene dicere autem, quod
 est scienter, & peritè, & ornatè dicere, nõ
 habet definitam aliquã regionẽ, cuius ter
 minis septa teneatur. Omnia quæcũq; in
 hominum disceptationem cadere possũt,
 bene sunt ei dicenda, qui hoc se posse pro
 ficatur, aut eloquẽtiæ nomen te inuen
 dum est: Quam opinionẽ non solum Ro
 manæ eloquentiæ parens Cicero, sed phi
 losophorum etiã facile principes Plato, &
In Pha Arist. multo ante secuti sũt: materia enim
ro. oratori ad dicendum subiecta, quæstio est.

C A P . I I I I .

Questionum duo sunt genera, alterū *In part.*
 infinitū, quod Græci Thesin, Cice- *te.*
 ro propositum vocat: alterum certum, &
 definitū, quod hypothesein illi, Latini vel *Topic.*
 cuusam, vel controuersiam solent appel-
 lare. Propositum est, in quo aliquid gene- *De ora-*
 ratim quæritur hoc modo: expetenda ne *tor. 2.*
 sit eloquētia? Causa est, quæ certis perso-
 nis, locis, tēporibus, actionibus negocijsq; *Topic*
 ceritur, hoc modo: An Socrates iure fue-
 rit ab Atheniensibus damnatus? Proposi-
 ti duo sūt genera cognitionis alterum, cu- *Cic. in*
 ius scientia est finis, vt, an solis magnitudi *Topic.*
 ne multis partibus terra superetur: alterū *in part.*
 actionis, quod refertur ad efficiēdum ali- *Quint.*
 quid, vt si quærat, quibus officijs amici *libr. 3.*
 tia colenda sit. Causarū tria sunt genera, *cap. 5.*
 iudicij, deliberationis, exornationis, quæ
 quia in laudationes maximè confertur,
 proprium habet ex eo nomē laudationis.

C A P. V.

De in- | N exornatione duæ sunt partes, laus, &
uent. 1 vituperatio. Tempus tum præsens, tum
Arist. præteritū, Spectat autē orator honestatē
libr. 1. præcipuè cū laudat, turpidinem cū vitu-
Rheto. perat, mouetque auditores ad delectatio-
cap. 4. nem. Deliberatio continet in se suscionē,
in part & dissuasionem, tempus verò futurum.
Di in- Finis, quem sibi proponit orator in suadē
uent. 1 do est dignitas, mouetque deliberantē ad
Arist. spem maximè: in dissuadendo contra in-
1 thet. dignitatem spectat, & in reformationē
c. 3. Cic pertrahit: Iudicium, in quo præteritū tem-
de ora- pus maximè valet, habet in se accusationē
tat. 2. & defensionem: eius finis iustorum, & in-
In part iustorū quæstione continetur, & ad sæui-
De in- tiam, aut clementiam iudex est incitādus.
uent. 1

De in- Quomodo hypothesis ad thesim reuocanda sit.
uent. 1

Quint.
l. 7. c. 3.

C A P. VI.

CVM

CVM consultatio sit quasi pars causæ quædam, & controuersiæ, inest enim infinitum in definito, debet orator causam ad infiniti generis quæstionem transferre. Quod ut exemplo pateat, finita est. An Aristotelis philosophia sit perdiscenda; eius quasi pars quædam est illa infinita, An philosophia sit perdiscenda, ad quam orator finitam transferet. Sunt enim ornatissimæ orationes eæ, quæ latissimè vagantur, & à priuata ac singulari controuersia, se ad vniuersi generis vim explicandam conferunt & conuertunt, ut ij, qui audiunt, natura & genere, & vniuersa re cognita de singulis rebus statuere possint. Quod ut facere possit orator excellens, à proprijs personis, & temporibus semper, si potest, auocat controuersiam, & ad vniuersi generis orationem traducit. Sic Cicero, cum de Archiæ poetæ facultate, summaque doctrina dicere institisset, de humanioribus literis & poetiæ laudibus, quæ vniuersi generis oratio est, ornatissimè disputauit.

*In pa
In T
Quæ
libr.
cap.*

*Cic.
orat.*

C A P. II.

De ora-
tor. 2.

Quint.
li. 3. c. 3

De in-
uent. 2.

Quint.
4p. 3.

Q Vinque sunt partes, & quasi mem-
bra eloquentiæ: inuētio: dispositio,
elocutio, memoria, pronūciatio. Oportet
enim primum inuenire quid dicas, inuēta
disponere, deinde ornare verbis; post me-
moriæ mādare, tum ad extremum agere.
Inuentio est excogitatio rerū verarū, aut
verifimiliū, quæ quaestionem probabilē
reddant. Dispositio est rerū inuentarum
in ordinē distributio. Elocutio est idoneo-
rum verborum, & sententiarum ad inuē-
tionem accommodatio. Memoria est fir-
ma orationis perceptio. Pronunriatio est
ex rerum, & verborum dignitate corporis
& vocis moderatio. Nec audiendi quidā,
qui iudicium sextam esse partē voluerunt,
adeo enim tribus primis partibus est per-
missū (nam nec inuētio sine eo, nec dispo-
sitis, neque elocutio fuerit) ut pronūciatio
quoque, vel plurimum ab eo mutuetur.
Nec inuenisse credēdus est, qui non iudi-
cavit

cavit. Quod similiter in alijs partibus, quibus iudicium permistum est, existimare debemus. Hinc apparet quàm præclara res, quàm etiã difficilis eloquẽtia sit, quæ ex quinç; rebus constat, quarũ vnaquæq; est ars ipsa magna per se se. Quare quinç; artiũ cõcnrsus maximarũ, quantam vim, quantãq; difficultatẽ habeat existimare potest. Sunt igitur quinç; Rhetoricæ partes omnino. At inuenire, disponere, eloqui, memòria complecti, pronuciare opera sunt oratoris.

*Quint.
libr. 3.
cap. 3.*

Quibus eloquentia comparetur, ac primum de Natura:

C A P V I I I .

E Loquentia, quæ quinque supradictis constat partibus, natura, arte, & exercitatione comparatur. Imitationem enim vel arti, vel exercitationi subijcere possis. De quibus singulis, quoniã maximi sunt momenti & ponderis, aliquid dicẽdũ est. Natura igitur primũ, atq; ingeniũ ad di-

*De inuẽt. lib.
1. Ad Heren.
libr. 1.
Quint.
li. 3. c. 5.
De ort.*

cendū vim affert maximam. Nā & animi & ingenij, celeres quidā motus esse debēt, qui ad excogitandū acuti, & ad explicandum, ornandumque sint vberes, & ad memoriam firmi, ac diuturni. Quæ accendi ac commoueri arte possunt, inferi quidē, & donari ab arte non possunt omnia: sunt enim dona naturæ. Illa etiam naturæ sūt, quæ cum ipso homine nascuntur, linguæ solutio, vocis sonus, latera, vires, conformatio quædā, & figura totius oris & corporis. Quæ tamen ab arte limari possunt, & quæ bona sūt, fieri meliora possunt doctrina; & quæ non optima, aliquo modo acui & corrigi possunt. Neque homines adulescentes, si quid naturale fortè non habēt, dicendi studium relinquunt, magni enim facere debent illam ipsam, quæcumque habuerint, mediocritatem in dicendo.

De Arte

C A P. IX.

CVM natura, quæ optima est, ars iungi debet, quæ à natura profecta est

est. Notatio enim naturæ, atque adnima-
 uersio peperit artem. Habet igitur ars hæc
 vim, non vt aliquid, cuius in ingenijs no-
 stris pars nulla sit, patiar, & procreet: ve-
 rùm vt ea, quæ sunt orta iam in nobis &
 procreata, educet, atq; confirmet. Qua de
 causa studiosè colēda est, vt quæ viam &
 rationem dicēdi doceat, & si enim magnis
 ingenijs præditi quidam dicendi sine arte
 copiam sunt consecuti, ars tamen certior
 est dux, quam natura.

De exercitatione.

C A P. X.

I N præstanti natura, quam ars expoli-
 uit, exercitatio absolutionem perfectio-
 nemq; dicendi consummat. Cum enim ad
 naturam eximiam & illustrem accesserit,
 ratio quædam confirmatioq; doctrinæ, tū
 illud nescio quid præclarū ac singulare so-
 let existere. Quo circa interest per magni
 studium, & ardorem quendam amoris as-
 sumere, sine quo cum nihil quicquā

*De ora-
 to. lib. 1.
 Quint.
 libr. 2.
 cap. 18
 Cic. pr.
 Archi.
 De or-
 tor. 1.*

gium,

gium, tum certe eloquentiam nemo vnquã. assequetur. Ex hoc ardore nascitur diligentia, quæ vt in omnibus rebus, sic in dicendi facultate plurimum valet. Hæc præcipuè colenda est nobis: hæc semper adhibenda: hæc nihil est quod non assequatur. Quoniam de rhetoricæ definitione, dignitate, fine, officio, & materia dictum est; quòtq; sint eius partes explicauimus, & naturam, artē, ^{et} excitationem eloquentiæ consequendæ necessarias ostendimus, sequitur, vt de singulis eius partibus differamus.

De Inuentione.

C A P. XI.

In part **Q**uoniam igitur primū oratoris munus est inuenire, dabit operam vt inueniat, quæ admodū fidem faciat eis, quibus volet persuadere, & quemadmodum motum eorum animis afferat. Fidem facit orator argumētis, mouet incitādo, aut ad voluptatem, aut ad molestiam aut ad metū, aut ad cupiditatem: tot enim sunt motus genera, partes plures generū singulorum,

rū. Cū enim omnis animi cōmotio ex opi-
 nione boni alicuius, aut mali nascatur, læ-
 titia, & cupiditas ex opinione boni nascū-
 tur: ægritudo & metus in malorū opinio-
 ne versantur. Est igitur ægritudo siue mo-
 lestia, opinio recēs præsētis mali in quo
 demitti cōtrahiq; animo rectū esse videa-
 tur. Voluptas, opinio recēs boni præsētis
 in quo efferri rectū videatur. Metus opi-
 nio impendentis mali, quod intolerabile
 videatur. Cupiditas, opinio venturi boni,
 quod sit ex vīu iam præsēs esse, atq; adesse.
 Opinio autē quæ in omnes superiores
 definitiones includitur, est imbicilla assē-
 sio. In proposito fidē solum facit orator:
 in causa verò fidē, & motum, de quo mox
 dicemus.

Quid inuentio, quid argumēto, & argumētatio

C A P. XII.

Inuentio est ex cogitatio argumēti. Ar-
 gumentum est probabile iuentum ad
 faciendam fidem: vel aliter, est ratio rei
 dubiæ

In part. dubiæ faciens fidem: Fides verò est firmâ
opinio, vt si velis fidem facere, eloquentiâ
esse expetendam, excogitesque illud argu-
mentum, nimirum esse artem bene dicendi:
possis hoc modo argumentationem con-
cludere. Ars benedicendi est expetenda, ea

In part. est eloquentia, est igitur eloquentia expe-
tenda. Est autem argumentatio argumenti
explicatio, qua dialectici pressius, & reli-
giosius, oratores ornatiùs & liberius vtû-
tur. Locus autem est sedes argumētū.

Topic.
De ora Aris-
toteles enim proposuit quosdam locos, ex
quibus omnis argumētatio ad omnem dis-
putationem inueniretur. Qui nihil aliud
esse videntur, quam notæ quædam, qui-
bus admonemur, quid in ipsis peruestiga-
re debeamus.

Quotuplicia sint argumenta;

C A P. XIII.

In part.
In Top. **A**rgumenta partim in eo ipso, de quò
agitur hærent, quo circa insita dicû-
tur, partim extrinsecus assumuntur quæ

remota

remota vocantur: quoniã absunt, longe q̄;
 ab eo, de quo agitur, disiuncta sunt, vt si
 dicas eloquentiam esse expetendam, quòd
 bene dicendi sit ars, ratio est insita, in eo de
 quo agitur, eloquentia enim est ars bene
 dicendi. Sin expetendam dicas, quòd Aris
 toteli, vel Ciceroni, vel Platoni ita visum
 sit, ratio erit remota, autoritas enim illorũ
 virorum non est in ipsa eloquentia, quæ
 suapte natura esset expetenda sine illorum
 commendatione.

De numero locorum.

C A P. XIII.

LOci, vnde argumenta insita eruuntur, *In Top*
 numero sunt sedecim: alia enim du- *In Part*
 cuntur à definitione, alia a partiũ enumera
 tione, alia á notatione, alia cõiugata appel
 lantur, alia ex genere, alia ex forma, alia ex
 similitudine, alia ex differentia, alia ex con
 trario, alia ex adiunctis, alia ex anteceden
 tibus, alia ex consequentibus, alia ex repug
 nantibus, alia ex causis, alia ex effectis, a
 lia ex cõparatione maiorum, aut parium,
 aut

aut minorum. Argumenta extrinsecus assumpta Quinciliano sunt sex: præiudicia, fama, tormenta, tabulæ, ius iurādū, testes.

*Lib. 5.
capit. 1*

De definitione.

C A P. XV.

*In Top.
Quint.
lib. 5.
cap. 10*

Definitio est oratio, quæ id quod definitur, explicat, quid sit: vt, Virtus est recta animi affectio, Rhetorica est doctrina dicendi. Definitionum multa sunt, & genera, & præcepta, sed ad huius libri institutum ea nihil pertinent: tantum est dicendū, quis sit definitionis modus. Sic igitur veteres præcipiūt. Cum sumpseris ea, quæ sunt ei rei, quam definire velis, cum alijs cōmunia, eo vsque persequi, dū proprium efficiatur, quod nullam in aliam rē trāsferrī possit, vt hoc, Rhetorica est ars: commune adhuc, multa enim genera sūt artium; vt gramatica, dialectica: vnum adde verbum, Dicendi; iam á cōmunitate res disiuncta videbitur, vt sit explicata definitio, Rhetorica est ars dicendi. Hæc

facul-

facultas definiendi debet esse in eloquente, *In ora*
 vt definire rem possit. Est enim explicanda
 sæpe verbis mens nostra de quac; re, atq;
 inuolutæ rei notitia definiendo aperienda
 est. Definitio enim quasi inuolutum euo-
 luit id, de quo quæritur, sed id, non faciet
 tam pressè & angustè, quàm in illis eru-
 ditissimis disputationibus fieri solet: sed
 cum explanatius, tum etiam vberius, &
 ad cõmune iudicium, popularemq; intel-
 ligentiam accõmodatius. Sic Cicero, quid
 sint optimates definit, cum ait: Sed genus *prose*
 vniuersum (vt tollatur error) breui cir- *stio.*
 cumscribi & definiri potest. Omnes opti-
 mates sunt, qui neque nocentes, nec natu-
 ra improbi, nec furiosi, nec malis domesti-
 cis impediti. Argumenti à definitione ta-
 lis est formula. Ius ciuile est æquitas con-
 stituta ijs, qui eiusdem sunt ciuitatis, ad
 res suas obtinendas, eius autem æquitatis
 vtilis est cognitio, vtilis est ergo iuris ciui-
 lis cognitio. Sæpe etiam definiunt & ora-
 tores, & poetæ per translationem verbi ex
 similitudine cum quadam suauitate, quos

licet imitari si adolescentiam, florem ætatis, senectutem, occasum vitæ, velis definire.

De partium distributione.

C A P. XVI.

A Rgumento à partium distributione sic est utendum, nullam ut partem relinquamus. Ut si velis probare calliditatem non esse virtutem, à virtutis partibus, quæ quatuor sunt. Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia, sic probare possis. Omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua, aut enim in perspicientiâ veri, solettiâque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoque suum unicuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excessu, inuictique magnitudine, ac robore: aut in omnium, quæ sunt, quæque dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia, & temperantia, calliditas ex nulla illarum partium oritur, non est igitur virtus.

*In Top
Quin.
libr. 5
cap. 10
In Of
fic. 1.*

De notatione.

C A P. XVII.

E Tymologia, quæ verborum originem inquirat, à Cicerone dicta est Notatio. Ea sæpè vtuntur Oratores, & Poetæ, Ouidius.

In Top

Quint

lib. 1.

cap. 10.

*Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomē habet cādore notabilis ipso.*

Met.

lib. 1.

Et alibi.

Fau.

lib. 5.

*A senibus nomen mite senatus habet. Et
Nam quia ver aperit tunc omnia, desaq, cedit
Frigoris asperitas, fataq, terra patet,
Aprilem memorant ab aperto tēpore dictū.*

C. 4.

A notatione sumitur argumentum, cum ex vi nominis elicitur, hoc modo: Si consul est, qui consulit patriæ, non igitur Piso consul, qui eam euertit.

De coniugatis.

C A P. XVIII.

C Oniugata dicuntur, quæ sunt ex verbis generis eiusdem. Eiusdem autem generis verba sunt, quæ orta ab vno variè

In Top

Quint

lib. 5.

cap. 10.

B e

com.

commutantur, vt sapiens, sapienter, sapiētia. Ex hac verborum conuogatione huiuscemodi argumento vsus est Ouidius.

*Aurea nūc verè sūt secula, plurimus auro
Venit honos.*

Et Iuuenalis.

*Sūmū crede nefas animū praferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere causas.*

Sat. 8.

In Pi.

sonem

Cicero etiam. Cū enim esset omnis causa illa mea consularis & senatoria, auxilio mihi opus fuerat, & consulis, & senatus, est, & illud elegans in primis, Homo sum humani nihil à me alienum puto. Cicero lib. de Oratore secundo hoc vtitur exemplo. Si pietati summa tribuenda laus est, debetis moueri, cum Q. Metellum tam pie lugere videatis.

De genere, & forma.

C A P. XIX.

In top

de orat

libr. 1.

Qui vs

libr. 5.

cap. 26

GENUS est quod duas, aut plures partes sui ipsius cōmunionē similes amplectitur. Partes, quas genus amplectitur for-

mae

mæ dicuntur, vt. Virtus est genus, plures enim formas, quatuor scilicet complectitur, Prudentiam, Iustitiam, fortitudinem, & temperantiam, quæ sunt similes virtutis communiõne: vt prudentia enim, sic iustitia, sic fortitudo, sic temperantia virtus est. Hinc perspicuum fit, quid sit forma, est enim pars generi subiecta. Argumentum à genere sic tractatur. Virtutis laus omnis in actione consistit, prudentiæ igitur laus omnis in actione consistit. Ex ferma autem, Quod iustitia est, vtique virtus est.

De or.

1.

Quint.

ti. lib.

5. c. 10

De similitudine, & dissimilitudinẽ.

C A P. XX.

Similitudo est, quæ traducit ad rem quãpiam aliquid ex re dispari simile: ex ea sumitur argumentum hoc modo. Cicero. Sed nimirum, vt quidam morbo, & sensus stupore suauitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi, auari, facinorosi, veræ laudis gustum non habent. Ouidius.

In Top.

picor.

Autor

ad He.

lib. 4.

Phil.

2.

Trist. Scilicet ut fulvū spectatur in ignibus aurū,
1. 1. 4. le Tempore sic duro, est inspicienda fides.

4. Ex dissimilitudine siue differentiā, ducitur
 hoc modo argumentum.

2. de
Orat. Si barbarorū est in diem vivere, nostra
Phil. cōsilia sempiternum tempus spectare de-
 bent. Eodem pertinet illud eiusdem Cic.
 dies enim afferit, & hora potius, nisi prou-
 3. sum est, magnas sæpe clades: certus autē
 dies non ut sacrificij, sic consilij expectari
 solet. Quasi diceret: dissimilia sunt sacri-
 ficium, & consilium: non igitur sicuti sa-
 crificij sic certi, & statim dies debent
 consilij.

De contrarijs.

C A P. XXI.

Arist **C**ontrariorum genera sunt quatuor,
in ca. aduersa, priuātia, quæ inter se con-
de op feruntur, & contradicentia. Aduersa sūt,
pos. quæ in eodem genere plurimum differūt,
Cicer. ut virtus, vitium, quæ cum animi habitus
in Top sint, plurimum tamen inter se differunt:
 & bellū, pax, sapientia, stultitia, ex quibus
 argumen-

argumēta talia existūt. Si stultitiā fugimus
sapiētiā sequamur, & bonitatem, si
malitiā. Hinc illud Drancis apud Virgiliū.

Nulla salus bello, pacē te poscimus omnes.

Perinde enim est, atq; hoc Bellū est nobis
perniciosū, pax igitur expetenda est. Ci-
cero. Quid cum fateatur satis magnā vim
esse in vicijs admiseram vitam, nonne fa-
tendum est, eandem vim invirtute esse ad
beatam vitam? Contraria enim cōtrario-
rum sunt consequentia. Priuantia sūt ha-
bitus, & eius privatio, vt lux tenebræ, vi-
ta mors, scientia inscitia, humanitas inhu-
manitas: præpositio enim, in privato verbū
ea vi, quam habere t, si, in, præpositū non
fasset. Ex his ductum est illud Cic. in
Miloniana, Eius igitur mortis sedetis vlti-
res, cuius vitam si putetis per vos resti-
tui posse, nolitis? Tertio loco sūt ea quæ
inter se conferuntur, vt duplum simplum,
datū acceptū, miles & imperator, docere
& discere. Ex hoc loco est illud Cic. ex quo
perfecto intelligi debet, quarta in dato

A en-
lib. II

Tusca
s.

pro
Mil.

Pro
Moe

beneficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria: & item hoc, Non igitur periculum est, ne quis putet, in magna arte, & honesta, turpe esse docere alios id, quod ipsis fuerit honestissimū discere. Huc pertinet *Lib. 8.* Virgilianum illud.

Armarogo genitrix nato.

Aen. lib. 8. Vt timo loco sunt negantia valde cōtraria aientibus: vt si hoc est, illud non est: ex quibus necesse est, alterum verum esse, alterū falsum.

De adiunctis.

C A P. XXII.

ADiuncta sunt ea, quæ cum re sunt cōiuncta, vt locus, vt tempus, vt ea, quæ rem circumstant, vt vestitus & comitatus hominem circumstant, & apparatus, colloquia, pedum crepitus, strepitus hominum, rubor, pallor, cæteraque, quæ suspicionem possunt mouere. Latissimè itaque patēt adiuncta, nam & quæ in hominis sūt siue animo, siue corpore, vt virtus, vt vitia, vt oris, vel pulchritudo, vel deformitas, aliaque

Cicer
pro
Mil.Cicer
pro
Corn

Bald.

Arist.
Topic.
capi. 2.

sta

aliaque innumera comprehendunt. Ab his sumit argumentum Cicero pro Milone, cum ait, Videamus nunc id, quod caput est, locus ad insidias ille ipse, ubi congressi sunt, utri tandem fuerit aptior, & multa deinceps: & paulo post, Videte nunc illum egredientem primum egredientem è villa subito, cur vesperi? quid necesse est tardè? qui conuenit, præsertim id temporis? & pro Cornelio. Hunc quisquam incredibile quadam atque inaudita gravitate, virtute, constantia, præditum fœdera, ~~neglexisse, violasse, rupisse~~, dicere audebit? loquitur autem de Pompeio.

De antecedentibus, & consequentibus.

C A P U T. XXIII.

Antecedentia sunt ea, quæ sic antecedunt consequentia, ut cum ipsis necessario cohæreant, qua ratione ab adiunctis distinguuntur. Coniuncta enim nunquam necessario cohærent cû his, quibus adiun-

Arist
2. top.
cap. 2.
Cicer
in To
Phil.
7.

Ita sunt. Argumenti ab antecedentibus talis est formula, Ortus est sol, igitur dies est. Consequentia verò sunt, quæ rem necessariò consequuntur: ab eis ducitur argumentum, eù ratio rei dubiæ faciens fidem sumitur à consequentibus, hoc modo, Dies est, igitur ortus est Sol. Ex hoc loco, est illud Ciceronis in Antoniũ, Luculentã tamẽ ipsi plagam accepit, ut declarat cicatrix: probat enim, quoniam cicatrix magna esset, vulnus quoq; fuisse magnum.

De repugnantibus.

C A P. XXIII.

Intro.
pic.
Quint
lib. ii.
c. 10

Repugnancia, neq; certa lege, neque numero inter se dissidēt: qua ratione à contrarijs, atque dissimilibus discernuntur: exẽpli gratia, amare, & odio habere, contraria sunt: amare verò, & nocere, & lædere, & conuitijs insectari, repugnãtia sũt. Argumẽti à repugnãtib; talis est formula, Amat illũ, igitur non insectatur illũ conuitijs. Horreosius non erat aduersarius

farius Ciceronis, aut obtrektor, semper enim est alter, ab altero adiutus, & cōmunicando, & mouendo, & fauendo.

De causis.

C A P. XXV.

CAusa est, quæ sua vi efficit id cuius est causa: vt vulnus mortis, cruditas morbi, ignis ardoris. Eius quatuor sūt genera, finis, efficiens, forma, materia. Finis est cuius gratia fit aliquid, vt domus finis est vrus, belli pax, hominis beata vita. Ab eo ducit argumentū hoc modo. Cic. cōtra Epicureos. Hi non viderūt, vt ad cursum equum, ad arandum bouem, ad indagandū canem: sic hominem ad duas res, vt ait Aristoteles, intelligendum, & agendum esse natum, quasi mortalem Deum: cōtraque vt tardam aliquam, & languidam pecudem ad pastum, & procreandivoluptatem, hoc diuinum animal ortum esse voluerūt, quo nihil mihi videtur absurdus. Huius enim loci hæc vis est. Homo natus est

*In 20
picor.
Cicc.
defas.
Quin
til. li.
5. cap.
10.
Arist.
lib 2.
Phys.
cap. 3.
De fi-
nibus
2.*

est ad intelligendum, & agendū, non igitur ad pastum & voluptatem est ortus. Efficieus causa est à qua aliquid est, vt Sol diem efficit, toto cœlo luce diffusa:

In li. Ab ea est illud Ciceronis contra senectutis vituperatores. Caret epulis, aiūt, extruunt. Cuiq; mensis, & frequentibus poculis: caret ergo vinolentia, cruditate, & in somnijs. Cuius loci vis in eo est, quòd vbi causa deest, effecta, quæ ex illa oriuntur, nullo esse modo possint. Et Nisus, vt Euryalum seruet, se autorem cædis profiteatur.

Meme ad sum, qui feci in me cōuertire ferru
O Rutuli, mea fraus omnis, nihil iste, nec au-

Aen. Nec potuit. *(Sus*

lib. 9. Forma est ratio rei & nota, per quam res

est id, quod est, & à rebus alijs distinguitur, vt, Animus est hominis forma, hic enim causa est, vt homo sit, cumq; à rebus alijs distinguit. Sic domus, sic nauis, sic ignis, sic terræ, cæterarumq; rerum sua forma est, vel artificiosa, vel naturalis. Ab ea ducitur argumentum hoc modo. Animi hominum immortales sunt, homines igitur

Ari.

2. phi

sec. c.

3.

83

tur ad æternitatem, immortalitatemque
 beatæ vitæ aspirare debent. Materia est,
 ex qua, & in qua res sunt, vt statuæ æs, ar-
 gentum pateræ, corpus hominis. Ex ma-
 teria sic sumitur argumentû, Corpus ho-
 minis mortale est, ab eius igitur societa-
 te, & contagione immortalis animus se-
 uocandus est. Ex hoc loco, Regia solis, a-
 pud Ouidiû, Arma Aeneæ apud Virgiliû,
 multa signa sublata à Verre, à Cic. descri-
 buntur. Ex his causarum generibus tan-
 quam ex fonte non modo in causis, sed in
 omnium rependi genere magna argumen-
 torû suppetit copia. Licebit igitur dilige-
 ter eo cognito non modo oratoribus, &
 philosophis, quorum est proprius, sed his-
 toricis etiam, & poetis multa, & varia, &
 copiosa, ex eo facile de promere.

*Cicero
de Na-
tura
Deor.
lib. 1.*

*Li. 1.
Meta
lib. 8.
Actio
7. in
Ver.*

De effectis.

C A P. XXVI

Effecta sunt ea, quæ sunt orta de cau-
 sis. Eorum vt causarum, quatuor sũt
 genera

*In Top
Quint
l. 5 c. 10*

genera, est enim suus effectus & finis, & efficientis causæ, itemq; formæ, ac materiæ. Quæ autem sint singulariū causarum effecta, cognitis causis intelligitur: ut enī quod effectū est, quæ fuerit causa demōstrat: sic causa effectum indicat. Nam si finis belli pax est, bellū eius pacis, quæ bello quæritur, effectus est. Eodemq; modo dies, solis effectus, & homo corporis ac animi, quorum illud materia eius est, hic forma. Ab effectū sumitur hoc modo argumentū, Ex virtute laus, at ex voluntate nascitur infamia, sequenda est igitur virtus, & voluptas refutanda. Eodem illud pertinet: si ærarij copijs & ad belli ad iumenta, & ad ornamenta pacis utimur,

De or
lib. 2. vectigalibus seruiamus.

De comparatione

C A P X X V I I .

Locus à comparatione simplex quidē est; sed tripliciter tractatur; à comparatione nimirū maiorum, vel minorū vel

parium. A comparatione maiorum ducitur argumentum cū contendimus, vt id, *In Top.* quod in re maiori valet, valeat in minori. Virgilius.

O passi grauiora, dabit Deus his quoque finē. Aen.

Ab hoc loco ducitur illud Cic. Est ridiculū, ad ea, quæ habemus, nihil dicere, quærere, quæ habere non possumus; & de hominū memoria tacere, literarū memoriā flagitare, & cū habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipij ius iurandū, fidemq; ea, quæ deprauari nullo modo possunt, repudiare; tabulas, quas idē d'icis solere corrumpi, desiderare, Perinde enim est, atq; hoc; certiora testimonia in causa habemus, non sūt igitur a nobis tabulæ postulandæ. Idem pro eodem; saxa, & solitudines voce respondent, bestię sæpe immanes cantu flectuntur, atq; confisrūt, nos instituti rebus optimis nō poetarū voce moueamur? A minoribus ad maiora ducitur argumētū, vt id, quod in minori re valet, valeat in maiori. Cic. in eadem oratione. Ergo, ille corporis motu (loquicus

tur autem de Roscio) tantū sibi amorem
 conciliarat à nobis omnibus: nos animo-
 rū incredibiles motus celeritatemq; inge-
 niorū negligemus: idem enim est, ac si di-
 ceret: omnes Roscium Comædū, cuius le-
 uis erat artificium magni faciebat, nos
 Archiam summum poetam negligemus?
 Idem in Anton. L. Brutus regem super-
 bum non tulit: D. Brutus scelerarū, atq;
 impium regnare patietur Antoniū? Ovi-
 dius.

*Vt corpus redimas ferrum patieris de igne
 Arida nec sitiens ora lauabis aqua,
 Vt valeas animo, quicquā tolerare negabis?
 At pretium pars hac corpore maius habet.*

Et Horatius.

*Vt iugulet homines, surgūt de nocte latrones
 Vt te ipsum serues, non expergisceris.*

Parium autem comparatio nec elationē
 habet, nec submissionē, est enim æqualis.
 Multa autem sunt, quæ æqualitate ipsa
 comparantur, quæ ita ferè concluduntur
 Si consilio iuuare ciues & auxilio æqua
 in laude ponendum est, pari gloria debet
 esse

esse ij, qui consulunt, & ij, qui defendunt. *Actio.*
 At quod primū & quod sequitur, igitur. *3.*
 Huc pertinet illud eiusdē Cic. in Verrem.
 Si finem edicto prætoris afferunt cal. Ian.
 cur non initium quoque edicti nascetur á
 cal. Ian. & in alia oratione. Cur eadem
 resp. quæ me in amicos inflammare po-
 tuit, inimicis placare non possit.

De argumentis remotis.

C A P. XXVIII.

A Rgumēta, siue remota, siue assump-
 ta non eo dicuntur sine arte, quòd ita *In par*
 sunt, sed quod ea non parit oratoris ars, *In top*
 sed foris ad se delata tamen arte tractat. *Quin*
 Ea Cicero in Topicis testimoni; nomine *tit. lib*
 cōplectitur. Testimoniū enim eo loco di- *s. c. r.*
 cit omne id, quod ab aliqua re externa su- *In Top*
 mitur ad faciendam fidem. Sed ad intelli- *Libs.*
 gendū erit facilius si cum Quintiliano in *à cap.*
 præiudicia, rumorem, famam, tormenta, *r. vs-*
 tabulas, iusfiarandum, & testes ea diuida- *que ad*
 mus. Quæ vt ita per se carent arte, ita *7-*
 C sum-

summis eloquentiæ viribus & alleuanda sunt plerumque, & refellenda. Quare genus harum rerum, quæ ad oratorem deferbatur meditatum in perpetuum ad vsum similiarum rerum, veteres oratores, habebant. Nunc translatis ab oratoribus ad iuris consultos iudicijs, vt veterum oratorum scripta intelligamus, cognoscenda sunt.

De præiudicijs, & testibus.

C A P X X I X.

*Inpar.
Quin
til.lib.
5.ca.2.
& 7.*

*Cicer.
pro
Mil.*

Cæteris quatuor omisis, quæ facile intelliguntur, de præiudicijs, & testibus dicamus. Præiudiciorum vis omnibus in generibus versatur. Rebus, quæ aliquando ex paribus causis sunt iudicata, quæ exempla rectius dicuntur. Iudicijs ad ipsam causam pertinentibus, vnde etiam nomen ductum est, qualia in Milonem à senatu facta dicuntur. Aut cum de eadem causa est pronunciatum. Veteres oratores, & pro testibus & contra testes magno labore dicebant, vt è pluribus Ciceronis orationibus

nibus, maximeq; oratione pro Falco apparet. Nunc iudiciorū mutata ratio facit, ne is labor sit necessarius, & vt de rumore, fama tormentis, & iureiurando pluribus agendum non sit.

De usu, & utilitate locorum.

C A P. XXX.

H Os locos multa cōmentatione, atq; meditatione paratos, atq; expeditos *De ora-
tor. 2.*
qui vult in dicendo excellēs esse, habere *In Top*
debet. Atque vt quæq; res ad dicēdū erit *Quin-
libr. 5.*
suscepta, tum deniq; scrutari locos, ex qui *cap. 10*
bus argumenta eruat. Quæ quidē ei, qui
mediocriter ea modō considerarit studio
adhibito, & usu, per tractata esse possunt.
Est enim utilissimū nosse regiones intra
quas venire, & peruestiges, quod quæras.
Vbi eum locū omnem cogitatione sepe-
ris, si modo usum rerū percallueris, nihil
te effugiet, atq; omne, quod erit in re oc-
curret, atq; incidet. Vt enim, si aurum, cui
quod esset multifariā defossū cōmōstrare

aliquis vellet, fatis esse deberet, si signa & notas ostenderet locorum, quibus cognitis ille ipse sibi foderet, & id, quod vellet, paruo labore, nullo errore inueniret: sic has argumentaturum notas indicare fatis est, quæ illa quærenti demōstrāt vbi sint. Reliqua cura, & cogitatione eruuntur.

Qui modus in argumentis adhibendus.

C A P V T. XXXI.

*In ora
An par*

NEc verò imprudenter quisquam vteretur hac copia, sed omnia expēdet & seliget. Non enim semper, nec in omnibus causis, ex iisdem argumentorū momenta sūt. Iudicium ergo adhibebit, nec inueniet solum quid dicat, sed etiam expēdet. Nihil enim feracius ingenijs, his præsertim, quæ disciplinis exculpta sunt: sed vt segetes fœcundæ, & vberes, non solum fruges, verum herbas etiam infundūt inimicissimas frugibus, sic interdum ex illis locis, aut leuia quædam, aut causis aliena,
aut

aut non vtilia gignuntur. Quorum ab oratoris iudicio delectus magnus adhibebitur. Illud autem intelligendum est ex his locis, & ad faciendam fidem, & ad afferendum motum auditorum animis materiam peti. Sed quia difficile est, etiam si locorum naturam cognoueris, ex illis ea, quæ ad mouendos animos valent, erucere, de affectibus mouendis separatim dicamus illud iterum monentes, nihil planè esse siue ad docendum, siue ad mouendum accommodandum, quod ex his supradictis fontibus non huc.

De affectibus.

C A P. XXXII

Maxima vis existit oratoris in hominum mentibus permouendis, quod amplificatione fit. Est enim amplificatio grauior quædam argumentatio, quæ motu nimirum conciliet in dicendo fidem. Ea & verborum genere conficitur, & rerum. Quæ verba in amplificatione ponenda

da sint, tunc dicemus, cum ad elocutionis præcepta venerimus. Rerum amplificatio sumitur ex eisdem locis omnibus, quibus illa, quæ dicta sunt ad fidem: maximeque definitiones valent conglobatæ, & consequentium frequentatio, & contrariarum & dissimilium, & inter se pugnantium rerum conflictio, & causæ, & ea, quæ sunt orta de causis, maximeque similitudines, & exempla: fictæ etiâ personæ, muta deniq; loquantur.

*De amplificatione à definitionibus
conglobatis.*

C A P. XXXIII.

*De ora
tor. 2.*

A Definitionibus cōglobatis est illa Ciceronis amplificatio. Historia verò testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuntia vetustatis, qua voce alia nisi oratoris immortalitati commendatur. Est & illud ex eodem loco in primis illustre exemplū eiusdem pro Sestio. Ignari quid gravitas, quid integritas
quid,

quid magnitudo animi, quid denique virtus valeret, quæ in tēpestate sæua quieta est, & lucet in tenebris, & pulsa loco manet tamen, atque hæret in patria, splendetque per se semper, nec alienis vnquam fordibus obsolescit. Vbi sūt quinque quasi definitiones, tum historiæ, tum virtutis conglobatæ: rarò enim adhibetur ab oratore definitio ad amplificandum, quæ genere declaretur, & proprietate.

De amplificatione à consequentium frequentatione.

C A P. XXXIII.

A Consequentium frequentatione est illa in Verrem amplificatio, Constitue nihil opis esse in hac voce, Cuius Act. 7.
 Romanus sum, iam omnes prouincias, iam omnia regna, iam omnes liberas ciuitates, iam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maximè patuit, Ciuibus Romanis ista defensione præcluseris.

De amplificatione à contrariarum rerum
conflictione.

C A P. XXXV.

A Rerum contrariarum conflictione est illa amplificatio Ciceronis in Antonio: Tam autem eras excors, ut tota in oratione tecum ipse pugnares, ut non modo non cohæretia inter se diceres, sed maxime disiuncta, atque contraria: ut non tanta tecum, quanta tecum tibi esset contentio. Vitricum tuum in tanto fuisse scelere fatebare, pœna affectum querere. Ita quod proprium meum est, laudasti: quod totius senatus est, reprehendisti: Nam cum comprehensio fontium mea, animaduersio senatus fuerit: homo disertus non intelligit eum, quem contradicit, laudari à se, eos, apud quos dicit, vituperari. Et in eisdem orationibus. Spectaculum illud non modo hominibus, sed undis ipsis, & littoribus luctuosum, cedere patriam seruatorem eius? manere in patria prodiros? Et in Catilinâ. Hoc verò quis ferre possit: inertes homines

mines fortissimis insidiari, stultissimos prudentissimis, ebriosos sobrijs, dormientes vigilatibus? Ex hoc loco etiã est illud eiusdem in Pisonem & Gabinium. Qui latrones igitur, siquidem vos Cõsules? qui *In Pi-sonem* prædones, qui hostes, qui proditores, qui tyranni nominabuntur? Magnum nomẽ est, magna species, magna dignitas, magna maiestas Consulis, non capiunt angustiaë pectoris tui: nõ recipit leuitas ista: nõ egestas animi: non infirmitas ingenij sustinet: non insolentia rerum secundarum tantam personam, tam grauem, tam seueram

De amplificatione à dissimiliũ, & inter se pugnantium rerum conflictione.

C A P. XXIXVI.

A Dissimiliũ, & inter se pugnantium rerum conflictione sumpta est eleganter amplificatio Ciceronis. Qua in remi- *Pro. Ros. Com.* hi ridicule es visus esse inconstans, qui eundem & læderes, & laudares, & virum

optimum & hominem improbissimū esse diceres: eundem tu, & honoris causa appellabas, & virū primarium esse dicebas, & socium fraudasse arguebas.

De amplificatione à causis conglobatis, & his, quæ sunt orta de causis.

C A P. XXXVII.

CAusæ etiam, & ea quæ sunt de causis orta, multum valent ad amplificandū, si conglobentur: Cicero multas, & varias causas propter quas multi essent ab eo alieniores, iūxit hoc modo. Cū alij me suspicione periculi sui nō defenderēt, alij veteri odio honorū incitarentur, alij inuiderent, alij obstare sibi me arbitrantur, alij vicisci dolorem suū aliquem vellet, alij rem ipsam publicam, atque hunc honorū statum ociumque odissent, & ob hæc causas tot, tamq; varias, me vnū deposcerent. Orta verò de causis ad amplificandū adhibuit contra M. Antoniū, Dolletis

*In ora
pro Se
stio.*

letis tres exercitus P. R. interfectos, inter- Phil.
2.
fecit Antonius: Desideratis clarissimos
ciues, eos quoque vobis eripuit Antoni-
us: Autoritas huius ordini safflicta est, af-
flicta Antonius: Omnia denique quæ po-
stea vidimus mala (quid autem mali non
vidimus?) si rectè ratiocinabimur, voi ac-
cepta referemus Antonio. Ex hoc loco
Mezentij immanem crudelitatem auget
Euander apud Virgilium. Lib.
12.

(rāni 12.

*Quid memorē infādas cædes? quid facta ty
Efferat: Dij capiti ipsius, generiq; reseruēt.
Mortua quin etiā iungebat corpora viuis,
Cōponēs manibusq; manus, atq; oribus ora,
Tormenti genus, & sanie taboque fluētes
Cōplexa in misero, lōga sic morte necabat.*

De amplificatione à similitudine atq;
exemplo

C A P. XXXVIII.

C Ibero Verris avaritiam, quæ multo si in ver.
Act. 7.
bona deuorauerat, exemplis exagge-
rauit his verbis. Non enim Charybdim tā
infe-

infestam, neque Scyllam nautis, quàm if-
 rum in eodem freto fuisse arbitror. Virgi-
 lius etiam ex hoc loco pulchritudinem
 Aeneae pulcherrimis carminibus amplifi-
 cavit.

Aen. I

*Restitit Aeneas, claraque in luce refulsit,
 Os, humerosq; deo similis: namq; ipsa decorã
 Casariam nato genitrix, lumẽque iuuetã
 Purpureũ, & latos oculis adsternat honores:
 Quale manus addũt ebori decus, aut ubi fla-
 Argẽtũ pariusue lapis circũdatur auro. (no
 Idẽ mirificẽ expressit vim, qua Aeneas in
 Turnum hastam coniecit.*

Aeni.

12.

*Cantantẽ telum Aeneas fatale coruscat,
 Sortitus fortunam oculis, & corpore toto
 Eminus intorquet: murali concita nõquã
 Tormẽto sic saxa fremũt, nec fulmine tãti
 Dissultãt crepitus: volat atri turbinis in-
 Exitium dirum hasta ferens. (Star,*

pro
 Mil.
 Oratio

Ab exẽplis verò est illa Ciceronis ampli-
 ficatio pro Milone, quam obrem vtere: ut
 eadẽ cõfessione Titus Annius, qua Hala,
 qua Nasica, qua Opimus, qua Marius,
 qua nosmet ipsi. Et in Catilinam, An vero

vir

vir amplissimus. P. Scipio Pontifex Maximus Tiberium Gracchū mediocriter labefactantem statim Reip. priuatus interfecit : Catilinā verò orbē terræ cæde atq; incēdijs vastare cupientem nos Consules perferemus? nam illa nimis antiqua prætereō, quòd Q. Seruilius hala Sp. Melium nouis rebus studentem manu sua occidit.

De fictis personis, & mutis rebus.

C A P. XXXIX.

Cicero in oratione pro Cælio Appio Cæco vita olim functo sermonē attribuit. Illa etiā oratio ad permouēdos animos magnam vim habet, cum mutis personis sermonē damus, vt Cicero fecit cōtra Catilinam. Etenim si mecū patria, quæ mihi vita mea multo est charior si cūcta, Italia, sic omnis Respub. loqueretur. Martulli quid agis? & ea quæ sequuntur. Eādem etiam in eadem oratione cū Catilina loquentem facit eleganti oratione, cuius initium est. Nullum iam tot annos facinus

Orat. I

cinus extitit, nisi per te: nullum flagitium sine te. Fecit & Lucanus eandem cū Iulio Cæsare loquētem, priusquam ille Rubiconem fluuium, qui dirimit Galliam ab Italia, transiret.

Luca.
lib. I.

*Vt ventum est parui Rubiconis ad undas
Ingens visa duci patria trepidatis imago,
Clara per obscurā vultū maestissima noctē:
Turrigero canos effundens vertice crines
Cæsarie lacera, nudisq; astare lacertis, (tra
Et gemitu permixta loqui. Quò tēditis vlt
Quò fertis mea signa viri? si iure queritis
Si ciues: huc vsque licet.*

Quæ sint ad amplificandum adhibēda.

In par
tit.

C A P. XXXX.

SI causa partitur, ea sunt ad amplificandum adhibenda, quæ magna habētur: quorū est duplex genus. Alia enim magna natura vidētur, alia vsu. Natura vt celestia, vt diuina, vt ea, quorum obscuræ causæ, vt in terris, mundoq; admirabilia, quæ sunt: ex quibus similibusq;, si attendas

das, ad agendum multa suppetūt. Vsu habentur magna, quæ videntur hominibus, aut prodesse, aut obesse vehementius: quorum sunt genera ad amplificandum tria. Nam aut charitate mouētur homines, vt, Dei, vt patriæ, vt parentum: aut amore, vt fratrum, vt coniugum, vt liberorū, vt familiarium: aut honestate, vt virtutū, maximeq; earum, quæ ad cōmunionem hominū & liberalitatē valent. Ex his & cohortationes sumuntur ad ea retinenda, & in eos à quibus ea violata sunt, odia incitantur, & imitatio nascitur, proprius locus augēdi in his rebus, aut amissis, aut amittēdi periculo. Quauis enim neq; ad probādū, neq; ad amplificādū adhiberi quicquam potest, quod ex locis petitū nō sit, tamen ea ipsa, quæ petūtur è locis ad amplificandum magna esse debent. Sic fecit Cicero in Catilinā cū ait. Qua propter de sūma salute vestra & populi Romani P. C. *In cat*
 de vestris cōiugibus ac liberis, de aris, ac *Ora. 4*
 focis, de fanis, ac tēplis, de totius vrbis tē
 atis, ac sedibus, de imperio, de libertate, de
 salute

salute Italiae, de que vniuersa Rep. decerni te diligenter, vt instituitis ac fortiter. Pleaque omnia sumpta sunt è loco ab adiutis, sed sunt vsu magna. Virgilius etiam cum Iulij Cæsaris deplorat mortem à rebus natura magnis, quas ad locos supra dictos referre tamen possis, amplificatiōnem duxit.

Scor.
1.

*Ille etiã extincto miseratus Casare Romã,
Cum caput obscura nitidũ ferrugine texit
Impiãq; eternam timuerunt secula noctẽ.*

Quam vsque ad libri finem [REDACTED] profecquitur.

Quid in amplificatiōe seruãdum.

C A P. XXXXI.

In par
tit.

Nihil in amplificatiōe nimis æuelean dum est. Minuta est enim omnis diligentia, hic autem locus grãdia requirit. Illud est iudicij, quo quaque in causa genere vtamur augendi: in illis enim causis, quæ ad delectationem exornantur, ij loci tractandi sunt, qui mouere possunt expectatio-

orationem, admirationem, voluptatem. In cohortationibus autem bonorū ac malorum enumerationes & exempla valēt plurimum. In iudicijs accusatori ferē quæ ad iracundiam, reo plerumque quæ ad misericordiam pertinent. Nonnunquam tamē accusator misericordiam mouere potest, & defensor iracundiam.

Cur quedam inuentionis præcepta ad causarum genera dentur accommodata: & de dignitate exornationis.

C A P. XXXXII.

EThi ex supradictis fontibus omnis ad omnem orationem manat inuentio; tamen veteres oratores de generibus causarū (vt discantium minuerent laborem) seorsū præcepta tradiderunt. De præceptis autem exornationis in primis dicendū *De or.* est. Nam & latum genus est saneque varium, vt quod ad laudandos claros viros,

D

& ad

& ad improbos vituperandos suscipiatur: ad aliorum etiam vel animalium vel carentium anima laudem vel vituperationem adhibetur, ut Cicero laudes Pompeij in Oratione pro lege Manilia, Siciliae in actionibus in Verrem, studiorum vero humanitatis in oratione pro Archia poeta exornauit. Accedit etiam ad eius commendationem, quod nullum est genus orationis, quod aut vberius ad dicendum, aut utilius ciuitatibus esse possit, aut in quo magis orator in cognitione virtutum vitiorumque versetur. Cōfici-
tur autem genus hoc dictionis a

tus leniter tractandos, magis quam ad fidem faciendam, aut confirmandum accommodatè. Proprium enim laudes est res amplificare & ornare. Quam ob causam Aristoteles, & postea Cicero, & Quinilianus idoneam maximè inter omnia genera causarum existimauerunt adscribendam exornationem.

Ex tempore praterito quomodo laus ducatur.

C A P. XXXIII.

Laus

Quin
lib. 3.
cap. 9
2. Act
4.

Arist
lib. 1.
Rhet.
cap. 6.

&
Quin
lib. 3.
cap. 9

LAus hominū, cuius cognita præcepta facile ad res alias trāsferētur, diuiditur in tempora, quodque ante eos fuit, quoq; ipsi vixerunt. In his autem qui vitam functi sunt, etiam quod est in secutū. Ante hominē patria, ac parentes, maioresq; erunt, quorum duplex tractatus est. aut enim respondisse nobilitati pulchrum erit, aut humiliter genus nobilitasse factis. Illa quoque interim ex eo, quod ante ipsam fuit tempore trahētur, quæ responsis, vel oraculis, vel signis futuram claritatē promittent, ut in diuo Ioanne Baptista, multisque alijs viris sanctissimis.

*Quin
lib. 3.
cap. 9*

*Benedictus
Arce
in Rhe*

De tempore quo vixit is, qui laudat.

C A P. XXXVIII.

Ipsius laus hominis ex animo, & corpore, & extra positus peti debet. Externa sunt, ut educatio, opes, diuitiæ, propinqui amici, potētia, gratia, cæteraq; huiusmodi. Incorpore vero sūt hæc, forma, vires, valetudo, & his similia. Qui hæc habuerit, laudabitur.

*Quin
lib. 3
cap. 9*

*Cicer.
de or.*

D

dabitur.

tur, quòd bene illis fit vsus: si non habue-
rit, quòd sapienter caruerit: si amiserit,
quod moderate tulerit. Et quãuis & cor-
poris, & fortuita quæ dicuntur, bona in se
veram laudem non habeant, quæ deberi
virtuti vni putatur, tamen quòd ipsa vir-
tus in earum rerum vsu ac moderatione
maximè cernitur, tractanda etiam in lau-
dationibus hæc sunt. In quibus est summa
laus non extulisse se in potestate, nõ fuis-
se insolentem in pecunia, non se prætulisse
aljs propter abundantiam fortunæ, nec
opes, & copiam, non superbiam, nec
libidini, sed bonitati, ac moderationi fa-
cultatè ac materiam dedisse. Inter corpo-
ris verò bona, forma, quæ virtutem signi-
ficat, facile laudatur, quod elegantissimè
Latinus poeta his verbis significauit.

*In par-
tit.*

Aen 5

*Tutatur fauor Euryalæ, lachrymæq; decoræ,
Gratior, & pulchro veniēs in corpore virtus*

*Quin-
til. lib*

3. c. 7.

Sed horum omnium leuior, at animi sensu
per vera est laus: quæ quoniam à virtute
proficiscitur, de illa nunc dicendum est.

De

De animi bonis, & virtute, quæ
scientia cernitur.

C A P. XXXV.

Virtutis duplex est vis: aut enim sci- *In par.*
entia cernitur virtus, aut actione.
Nam quæ prudentia, quæque grauissimo
nomine sapientia appellatur, hæc sciētia
pollet vna, quæ verò moderandis cupidi-
tatibus regendisq; animi motibus lauda-
tus eius est munus in agendo. Prudentia
est rerum expetendarum, fugiendarumq;
scientia. Sapientia autem virtutum om-
nium princeps, est diuinarū humanarūq;
rerum scientia. Sunt autem aliæ quasi mi-
nistræ comitesque sapientiæ: quarum al-
tera, quæ dialectica dicitur, quæ sint in *Offic. 2.*
disputando vera atque falsa distinguit, &
iudicat: altera est oratoria. Nihil enim est *In par.*
aliud eloquentia, nisi copiose loquens sa-
piētia, quæ ex eodem hausta genere, quo
illa in disputando vberior est, atq; latior,
& ad motus animorū, vulgique sc̄sus ac-

cōmodatio. Studia etiam omnium bonorum artium ad hunc locum pertinent.

De virtute, quæ in actione cōsistit.

C A P. X X X X V I.

Virtus, quæ in actione posita est, tres habet partes, Iustitiam, Fortitudinē & Tēperantiā. Iustitia est virtus, quæ in hominum societate tuenda, tribuēdaque suum cuique, & rerum contractarum fide versatur. Illa erga deum religio, parētes pietas, vulgo autem bonitas, creditis in rebus fides, in moderatiōe animaduertendi lenitas, amicitia in benevolentia nominatur. Fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio, cuius est liberalitas in usu pecuniæ. Temperantia est rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio. Custos verò virtutum omnium, dedecus fugiens, laudemque maximè consequens. verecundia est.

*Arist
lib. 1.
rhc. c.*

*9.
Offi. 1
Inpar
tit.*

*De in
uēt. 2.*

*Inpar
tit.*

Quomodo laus ab hoc loco sit ducenda.

C A P. XXXVII.

ET quoniam singularū virtutum sunt *De or*
 certa quædā officia, ac munera, & sua
 cuique virtuti laus propria debetur: erit
 explicandū in laude iustitiæ, quid cum fi-
 de, quid cū æqualitate, qđ cum huiusmo-
 di aliquo officio is, qui laudabitur, fecerit
 Huc spectat illa Ser. Sup. laus apud Cice-
 ronē. Nec verò filebitur admirabilis quæ
 nam, & incredibilis, & penè diuina eius
 in legibus interpretandis, æquitate expli-
 cādis, sciētia. Omnes, qui omni ætate hæc
 in ciuitate intelligētiā iuris habuerunt,
 si vnum in locum conferantur, cum Ser.
 Sulpitio non sunt comparandī. Neque e-
 nim ille magis iuris consultus, quā iusti-
 tiæ fuit. Itaq; quæ proficiscebantur à legi-
 bus, & à iure civili, semper ad facilitatem,
 æquitatēque referebat: neque cōstituere
 litium actiones malebat, quā cōtrouer-
 sias tollere. Itēq; in cæteris res gestæ ad
 cuius,

cuiusque virtutis genus, & vim, & nomen
 accommodabuntur. Gratissima autem laus
 eorum factorum habetur, quæ suscepta
 videtur à viris fortibus sine emolumento,
 ac præmio: quæ verò etiam cū labore &
 periculo ipsorum, hæc habet vberriam
 copiam ad laudandum, quod & dici orna-
 tissime possunt, & audiri facillime. Ea enim
 denique virtus esse videtur præstantis vi-
 ri, quæ est fructuosa alijs, ipsi autem labo-
 riosa, aut periculosa, aut certe gratuita.
 Dræces apud Virg. ita Aeneâ alloquitur.

Aene
 12.

ò fame ingens, in gentior armis.

Vir Trojane, quibus cælo te laudibus equò

Iustitia ne prius mirer, belli ne laborum?

Hinc Seruium Sulpitium mirificè Cicero
 laudat: quòd difficillimo Reipub. tēpore,
 graui, periculosoque morbo affectus, au-
 toritatem senatus salutemque pop. Rom.
 vitæ suæ præposuerit, contraque vim gra-
 uitatemque morbi contenderit, vt ad ca-
 stra Antonij, quo Senatus cū miserat, per-
 ueniret. Magna etiam illa laus, & admira-
 bilis videri solet, tulisse casus sapiēter ad-

Phil.
 9.

uersos: nō fractum esse fortuna: retinuisse in rebus asperis dignitatē. Sic Cicer. Milonis in graui, ac difficili tempore vultum semper eundem, & vocem, & orationem stabilem ac non mutatam commendat, & eius in fractum & excelsum animum extollit. Sumendæ autem res erūt aut magnitudine præstabiles: aut nouitate primæ: aut genere ipso singulares. Eiusmodi rerum plenæ sunt orationes Ciceronis pro lege Manilia, & pro M. Marcello, in quarum altera Cn. Pompeium, in altera Iulium Cæsarē laudat: neque enim paruæ, nequē vsitatæ neque vulgares admiratione, aut omnino laude dignæ videri solēt. Est etiā cum cæteris præstantibus viris comparatio in laudatione præclara. Sic apud Vergilium Augustus Cæsar cum his comparatur, quorū erant illustres victoriæ.

*Nec verò Alcides tantū telluris obiuit,
Fixerit eripedē ceruam licet, aut Erymāthi
Placarit nemora, & Lernā treme fecerit arcu
Nec qui pāpineis victor iuga flectit habenis.
Liber agens celso Nisa de vertice tigris.*

*Aene
lib. 6.*

Pbil., 3 Et Cicero in Philippicis M. Antonium cum Tarquinio superbo comparat: & D Bruci, qui regnare non patiebatur Antonium beneficia in Remp. maiora esse docet, quàm L. Bruti, á quo Tarquinius expulsus est,

De tempore, quod finē hominis insequitur.

C A P. X X X V I I I.

N Ec mors eorum, quorum vita laudabitur, silētio præteriri debet: si modo quid erit animadvertēdum, aut in ipso genere mortis, aut in ijs rebus, quæ mortē erunt cōsecutæ. In tēpore autē, quod finē hominis insequitur insunt habitus post mortē honores, decreta virtutis præmia res gestæ iudicijs hominum cōprobatae, Afferunt etiam laudem liberi parentibus, vrbes cōditoribus, legislatoribus, artes inuentoribus, nec non instituta quocap. 9. que authoribus, Hinc est illud Ciceronis de

de Seruio Sulpicio, Quamquam nullum, *Phil. 9.*
 monumentum clarius Ser, Sulpitius re-
 linquere potuerit, quam effigiem morum
 suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, in-
 genij filium, cuius luctus aut hoc honore
 vestro, aut nullo solatio leuari potest. Et *In cas.*
 in alia oratione: Romulum, qui hanc vr-
 bem condidit, ad deos immortales bene-
 uolentia fama que sustulimus, Ouidius la-
 dem eorum, qui astrotum scientiam inue-
 nerunt, his elegantissimis carminib, cele- *Fast.*
 bravit *libr. 14*

Ætlicæ animæ, quibus hæc cognoscere primū

Inq̄, domos superum scandere, cura fuit.

Credibile est illos pariter vitissq̄, iocisque

Altius humanis exeruisse caput.

Non Venus, & vinū sublimia pectora fregit,

Officiumque fori, militiæque labor.

Nec leuis ambitio perfusa que gloria fucos.

Magnarumue famæ sollicitauit opum.

Ad mouere oculis distantia sidera nostris

Aetheraq̄, ingenio supposuere suo.

Omnis ordo iupradictus in vituperatione *Quin.*

cōstabit tantū in diuersum, id quod in ora *libr. 3*

tironi cap. 9.

Q Væ tradita sunt exornationis præcepta, multū ad sententiam dicendā *Arist* valent: quia plerumque eadem illic lauda *lib. 1.* ri, hic suaderi solent. In deliberando finis *cap. 9.* est dignitas, ad quem omnia referūtur in *Quin* consilio dando sentētiaque dicenda: sunt *lib. 3.* autem & in suadendo, & in dissuadendo *ca. 10.* tria primum spectanda: quid sit, de quo de *De o-* liberetur: qui sint, qui deliberent: qui sit, *rat. 2.* qui suadeat.

Quin
lib. 2.

De re, de qua deliberatur.

ca. 20

C A P. LI.

R Em, de qua deliberatur, aut certum *Arist* est posse fieri, aut incertum. Si incer- *lib. 1.* tū, hæc erit quæstio sola, aut potētissima. *c. 6 &* Sæpe enim accidit vt prius dicamus, ne si *7.* possit quidē fieri, esse faciendum: deinde *Quin* fieri non posse. Cū autē de hoc quæritur, *ti. lib.* cōiectura est. vt, An Rex Emanuel terras *3. c. 10* ultra Oceanum sit inuenturus. Sic ait Ci- cer. Pacem cum Marc. Antonio esse nolo *Phi. 7* quia turpis est, quia periculosa, quia esse

non

non potest. Quæ tria diligētissime in oratione explicat. Quædam & fieri posse, & futura esse credibile est, sed aut alio tēpore, aut alio modo. Partes suadendi in vniuersum sunt tres, prima est, vt doceamus effici posse id, quod suademus: secunda deinde honestum esse. postremo verò esse vtile. In primis itaque vidēdum est, an effici possit id, quod suademus, nam si quid effici nō possit, deliberatio tollitur, quāuis, & honestū, & vtile sit: videndū etiam est quàm facile possit: nam quæ per difficilia sunt, perinde habenda sunt, ac ineffici non possint. Et cum de necessitate attēdemus, & si aliquid non necessarium videbitur, videndum tum erit, quàm sit magnū. Quod enim per magni interest, pro necessario sæpe habetur. Est apud T. Liviū præclara P. Scipionis oratio, in qua & posse Annibalem in Africa vinci demōstrat: & ad dignitatē populi Romani famamq; apud reges, gentesque externas pertinere, nō ad defendēdā modò Italiam, sed ad inferēda etiā Africæ arma, videri Romanis

animum

animum esse: & in primis esse vtile requiescere aliquando diu vexatam Italiam, vri, popularique inuicem Africam.

De his, qui deliberant.

C A P. LII.

DIuersi sunt deliberantium animi: & *Quint. lib. 3. cap. 10* siue consultant plures, siue singuli, in vtriusque differentia est. Quia & in pluribus multū interest, senatus sit, an populus; Romani, an Hispani, an Galli: & in singulis, Cato an Cicero, Cæsar an Pōpeius. *In par- 111.* Deinde intuenda sexus, dignitas ætas, sed mores præcipuè discriminē dabūt. Duo enim sunt hominum genera, alterū indoctū, & agreste, quod antefert semper utilitatē honestati; alterū expolitū, quod rebus omnibus dignitatem anteponeit.

De prima parte suadendi.

C A P. LIII.

Si honestatis pulchritudo cerni oculis posset, mirabiles sui amores excitaret. *Arist. lib. 1. rhet. c. 6. Of.*

Sed sic. 1.

Inpar Sed quoniam genus hominum ad honestatem natū malo cultu, prauisq; opinionibus corruptū est diligenti cohortatione opus est. Et honesta quidem apud honestos suadere facillimū est, si verò apud turpes recta obtinere conabimur, ne videamur, exprobrare diuersam vitæ sectam, cauendum est. Et animus deliberantis non sola virtutis commendatione permouendus, sed laude, vulgi opinione, & seculara utilitate aliquāto verò magis obijciendo aliquos, si diuersa fecerint, metus. Nā præter id, quòd his leuissimi cuiuslibet periculum facillimè terretur, nescio an naturaliter apud plurimos plus valeat malorum timor quam spes bonorum. Genus est enim eiusmodi (ait Cic.) quod uestros animos excitare atq; inflāmare debet, in quo agitur pop. Ro. gloria, quæ uobis à maioribus, cū magna in omnibus rebus, tum sūma in re militari tradita est: agitur salus sociorum, atque amicorū pro qua, multa maiores uestri magna, & graua bella gesserunt: aguntur certissima pop. Ro. uectiga

Quin
til. lib
3. c. 10

lia, & maxima, quibus amissis, & pacis
 ornamenta, & subsidia belli requiretis. So-
 la virtutis commendatione incendit mili-
 tum animos Cato apud Lucanum ad ag-
 grediendum iter difficillimum & pericu-
 losissimum.

*O quibus una salus placuit me a castra secutis
 Indomita ceruice, mori componite mentes
 Ad magnū virtutis opus, summosq; labores.
 Quam rationem pulchra illa claudit sen-
 tentia.*

Serpens, sitis, arbor, arenae.

*Quicquid virtuti, Gaudet patientia duris,
 Latius est, quoties magno sibi cōstat, honestū*
 Sæpe etiam controuersia inter hominum
 sententias in illo est, vtrum sit honestius.
 Affirmant autem viri sapientissimi om-
 ne officium, quod ad coniunctionē homi-
 num, & ad tuendam societatem val. t, an-
 teponendum esse illi officio, quod cog-
 nitione & scientia continetur. In ipsa autē
 communitate sūt gradus, ex quibus, quid
 cuique præstet, intelligi potest, vt prima
 Deo Optimo Max. secunda patriæ, tertia

parentibus, deinceps gradatim reliqua reliquis debeantur. Ex quibus atque similibus intelligimus, quomodo hanc suasionis partem, quæ ad honestatem pertinet tractare debeamus.

De utilitate.

C A P. L I I I.

Arist.

lib. 1.

rhet. 6

Quint

libr. 3.

cap. 10.

AN sit autem facile magnū, iucundū, sine periculo, ad quæstionē pertinet utilitatis. Suasor itaque vel omnia hæc, vel eorum pleraque inesse in eo, quod suadet, ostēdet. Ilioneus his verbis alloquitur Latinum regem apud Virginium.

*Dijs sedem exiguā patrijs, litulusq; rogamus
Innocuū, & cūctis vndaq; auramq; patentem,
Nō erimus regno indecores: nec vestra fere-
Fama levis tātiq; abolefcet gratia facti. (tur*

Lib. 8.

dec. 3.

Qui verò dissuadet, ille difficile, parvum, iniucundū, periculosum monstrabit. Hoc modo Fabius Maximus apud T. Livium ne P. Scipio in Africam trajiciat, contendit: cū Annibal hostis incolumi exercitu, quartū decimum annum Italianam obsideat. Nam nunc quidem præterquam quod, &

in Italia, & in Africa duos diuersos exercitus alere ærarium nō potest, præter quā quòd vnde classes tueamur, vnde cōmentibus præbendis sufficiamus nihil reliquū est; periculi tandem quantū adeatur, quē fallit? Deinde grauitè & sapienter difficultates multas, & pericula cōmemorat, quæ futura sint, ni consulvterque in Italia retineatur. Eodem etiā modo propositis duobus vtilibus, vtrum sit vtilius controuerfia est. Cum autē species vtilitatis cum honestate certat, qui vtilitatē defēdet, enu-
De o-
meris. 2.
 merabit cōmoda pacis, opum, potētiae vestigaliū, præsidij militum, vtilitatesq; cæterarum rerum, quarū fructum vtilitate metimur: itemq; incōmoda contrariorū. Ex his locis Catilina apud Salustiū ad nefariū facinus, quod ille maximū atq; pulcherrimum vocat, cōiuratos hortatur, **V**obis (inquit) est domi inopia foris æs alienum, malares, spes multo asperior, deniq; quid reliqui habemus prætermiserā animā? Quinigitur expergiscimini? en illa, quā sæpe optastis, libertas: præterea diuitiæ,
 E 2 decus

decus, gloria in oculis sita sunt. Curio simili-
liter apud Lucanum specie utilitatis Iuliū
Cæsarem ad ciuile bellum hortatur.

Lib. 1. *Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
Pars quota terrarum: facili si praelia pauca
Gesseris euentu: tibi Roma subegerit orbem.*

Qui ad dignitatem impellet, maiorū exē-
pla, quæ erunt vel cum periculo gloriosa
colliget, posteritatis immortalē memoriā
augebit, utilitatē ex laude nasci defendet,
semperq; eam cū dignitate esse cōiunctā.

Quib. *til. li.* *3. c. 10.* Hæc autem exercitatio defendendi specie
utilitatis cōtra honestatem, in qua vna ve-
ra est utilitas, ad Scholarum exercitatio-
nes utilis est: nam & iniquorum ratio
noscenda est, vt melius æqua tueamur.

De eo, qui suadet.

C A P. L V.

De ora **M**Ultum etiā refert, quæ sit persona
tor. 2. dicentis, suadere enim aliquid, aut
dissuadere grauissimæ est personæ
Nā & sapientis est, consiliū explicare suū
de maximis rebus: & honesti & disertī, vt

mente

mente providere, autoritate probare, oratione persuadere possit. Nunc (ait Cíc.) cū & autoritatis in me tantum sit, quantū *pro leg*
 vos honoribus mandandū esse voluistis: *Man.*
 & ad agendum facultatis tantum, quantū homini vigilāti ex forensi vsu prope quotidiana dicendi exercitatio potuit afferre: certe, & si quid in dicēdo cōsequi possum ijs ostendam potissimum, qui ei quoq; rei fructū suo iudicio tribuerunt. Ante acta *Quin-*
 vita si illustris fuit, aut clarius genus, aut *lib.*
 ætas, aut dignitas affert expectationē, videndū est ne quæ dicuntur, ab eo qui dicit dissentiant. Hoc egregiē seruauit Virg. in Latino rege, quem sic dicentē introducit. *3.c.10*
Olli sedato respondit corde Latinus *Aen IX*
O praeſtans animi iuuenis, quātū ipse feroci
Virtute exuperas, tāto me impēsius æquū est
Cōsulere, atq; omnes metuētē expēdere partes
 At his contraria summiſsiorem quēdam modum postulant. Nam quæ in alijs libertas est, in alijs licentia vocatur & quibusdam sufficit autoritas, quosdam ratio ipsa ægite tuetur.

Quaedam in deliberatione observanda.

C A P. LVI.

*Arist.**libr. 1.**Rhet.**cap. 8.**De ora**tor. 2.**Quint**libr. 1.**cap. 10*

AD cōsiliū de Repub. dādum caput est nosse Rempublicā, ad dicēdum verò probabiliter nosse mores civitatis, qui quia crebro mutantur, genus quoque orationis est sæpe mutādum. In senatu mīnori apparatu dicendum est, sapiēs enim est cōsiliū, multisq; alijs dicendi reliq; quēdus locus, vitāda etiam ingenij, ostērationisq; suspitio. Concio capit omne vim orationis, & gravitatē, varietatēq; de fiderat: maximaq; pars orationis admoūda est ad animorum motus. Hoc videre est in quibusdam Ciceronis orationibus contra M. Antonium in senatu habitis, quæ cum sint elegātes, & disertæ. nullum tamē apparatus habent. At oratio pro lege Manilia, & orationes de lege Agraria, multo magnificentias habent, & ordinatius genus dicendi. Vis autem ad suadēdum exemplorum est maxima, aut recentium, quo notiora sunt, aut veterum, quo plus

plus autoritatis habent. Plerumque enim videntur respondere futura præteritis, habeturque experimentum velut quoddam rationis testimonium. Suadet Fabius Maximus in senatu, ne P. Scipio Annibale in Italia relicto in Africam traiciat: Dies me deficiat (inquit) si reges Imperatoresque temerè in hostium terras transgressos, cum maximis cladibus suis, exercituumque suorum enumerare velim. Deinde vetus affert Atheniensium exemplum, qui classe in Siciliam transmissa, rempublicam suam in perpetuum affixerunt. Et nouum M. Atilij, qui in ea ipsa Africa annis ante quadraginta in prælio victus & captus est. Sequebatur, vt ea, quæ iudicijs accommodata sunt, explicarentur: sed quia iudiciorum mutata ratio, vt ea præcepta parum sint necessaria, efficit, & ex orationibus Ciceronis, & locis supradictis, tum etiam his quæ de partibus orationis dicentur, facile cognosci possunt: sequitur vt de secunda parte Rhetoricæ dicamus.

D E A R T E

R H E T O R I C A L I B. II.

De dispositione.

C A P V T. I.

E C V N D V S hic liber
 dispositionis præcepta con-
 tinebit, quæ oratori per vti-
 lia sunt, & maxime neces-
 saria. Quid enim diligenter
 argumēta inuenisse conferet, nisi pari di-
 ligentia, quæ inuenta sunt, collocentur?
 Excellentis ducis virtus non magis in de-
 ligendo fortissimo & strenuissimo quoq;
 milite ad bellum, quàm in instruenda ad
 pugnam acie cernitur: & si quam in cor-
 poribus nostris, aliorum ué animalium par-
 tem permutes atq; trāsferas, licet habeat
 eadem omnia, prodigium sit tamen. Et ar-
 tuse tiam leuiter loco moti perdunt, quo
 viguerunt vsum: & turbati exercitus sibi
 ipsi

*Quint
 lib. 7.
 in præf.*

ipſi ſunt impedimento. Sic oratio carens hac virtute, tumultuetur neceſſe eſt, & ſine rectore fluitet, nec cohæreat ſibi: multa repetat, multa tranſeat, velut nocte in ignotis locis errâs: nec initio, nec fine propoſito, caſum potius quam cõſiliũ ſequatur. Qua propter hic liber diſpoſitioni ſeruiat. Eſt autẽ diſpoſitio rerum inuentarũ in ordinem diſtributio. Cuius in infinita quæſtione ordo eſt ferè idem, qui expoſitus eſt locorum. In definita autẽ adhibenda ſunt illa etiam, quæ ad motus animorũ pertinent. Atque eo fit, vt vtamur, Exordio, Narratione, Confirmatione, Peroratione. Hæ ſunt enim quatuor orationis partes, per quas inuẽta diſtribuimus. Quarũ duæ valent ad rem docẽdam, narratio, & confirmatio: ad impellendos animos duæ, principium & peroratio, de quibus ſigillatim dicendum eſt.

De Exordio.

C A P. II.

EXordiũ eſt oratio animũ auditoris idoneè comparâs ad reliquã dic-

E s

De inuent. 1.

In part

In part

De inuent.

Quint. libr. 4.

nem. cap. 1.

nem. Id fieri tribus maximè rebus inter
 authores plurimos constat, si beneuolum,
 attentum, docilem auditorem fecerimus:
 quorū primus locus, id est, ut amice au-
 diamur, est in personis nostris, auditorū,
 aduersariorū, & quibus initia beneuolentiæ
 concilianda comparantur, aut meritis no-
 stris, aut dignitate, aut aliquo genere vir-
 tutis, & maximè liberalitatis, officij, iusti-
 tiæ, fidei, contrarijsque rebus in aduersa-
 rios conferendis, & cū auditoribus aliqua
 coniunctionis, aut causa, aut spe significā-
 da. Cicero pro C. Rabarrio perduellionis
 reo, Me cū amicitiae uetustas, tū dignitas
 hominis, tum ratio humanitatis, tum meae
 uitae perpetua consuetudo, ad C. Rabiriū
 defendendum est adhortata tum uerò ut
 id studiosissimè facerem, salus Reip. Cō-
 sulare officium, Consulatus denique ipse
 mihi vna uobiscum cū salute Reip. com-
 mendatus coegit. haec autem accuratè in
 eo exordio & ornatè explicat. In oratione
 uerò pro P. Sylla sic ait: Quanquam ex
huius incōmodis magnā animo molestiā
capio

*In par-
 tit.*

*Pro C.
 Rabit.*

*Pro P.
 Sylla.*

capio, tamē in cæteris malis facile patior oblatum mihi tempus, in quo boni viri lenitatē meam, misericordiamq; notā omnibus quōdā, nunc quasi intermissā agnoscerēt, improbi ac perditī ciues edomiti atque viāti præcipitante Rep. vehementem me fuisse atque fortem, conseruata mitē, ac misericordem faterentur. Et pro Cn. Plancio suam cū iudicibus coniunctionē *Pro Cn Planc.* significat his verbis, Nunc autē vester Iudices conspectus, & cōsensus iste reficit, & recreat mentem meam cum intueor & contēplor vnumquenque vestrum: video enim hoc in numero neminē cui mea salus chara non fuerit, cuius nō extet in me suū meritū, cui non sim obstrictus memoria beneficij sēpiterna. Itaq; nō extimesco, ne Cn. Plancio custodia meæ salutis apud eos obsit, qui me ipsū maximē saluū videre voluerunt. At in oratione pro P. Quintio vim aduersariorū & gratiā in inuidiā vocat: & C. Aquilium eosq; qui in *pro p. Quint* cōsilio ad sūt, orat atq; obsecrat, vt multis iniurijs iactatā atque agitatā æquitatē in

In par. eo tandem loco consistere atq; cōfirmari
 patiatur. Intelligēter autem vt audiamur,
 & attente á rebus ipsis ordiēdum est, sed
 facillimé auditor discit & quid agatur, in
 telligit, si cōplectare ab initio genus natu
 ramq; causæ, si definias, si diuidas, si neq;
 prudētiam eius impediās confusione par
 tium, nec memoriā multitudinē. Sic exor
 ditur Cicero pro A. Cluētio: Animaduer
 ti Iudices, omnem accusatoris orationē in
 duas diuisam esse partes: Quam distribu
 tionē ait certum sibi esse in defēsiōne ser
 uare, vt omnes intelligāt nihil eū nec sub
In part terfugere voluisse reticēdo, nec obscura
 re dicēdo. Vt attente autē audiamur triū
 rerum aliqua consequemur. Nā aut mag
 na quædā proponemus, aut necessaria, aut
 cōiuncta cum ipsis, apud quos res agitur.
pro do Luculēter hunc locū Cic. tractauit in ex
*mo sua*ordio nobillissimæ orationis pro domo
 sua: Quòd si vilo tēpore magna causa in
 sacerdotū pop. Ro. iudicio ac potestate
 versata est, hæc profectó tanta est, vt om
 nis Reip. dignitas, omnium ciuium salus,
 vita,

vita, libertas, arae, foci, dij penates, bona *Quint*
 fortunae domicilia, vestrae sapiētiā, fidei *libr. 4.*
 potestatiq; cōmissa creditaq; esse v idea- *cap. 1.*
 tur. Verum ex his, quae proposita sunt,
 aliud atq; aliud pro varietate causarum
 desiderari palam est.

De generibus causarum.

C A P. III.

Genera porrò causarū, plurimi quin *Quint*
 que fecerunt, honestū, humile, du- *lib. 4.*
 bium vel anceps, admirabile, obscurum. *cap. 1.*
 Sunt quibus rectè videatur adijci turpe,
 quod alij humili, alij admirabili subiiciūt.
 Admirabile autē vocāt, quod est praeter
 opinionem hominū constitutū. In ancipi-
 ti maximè benevolū iudicē, in obscuro
 docilem, in humili attentū, parare debe-
 mus: nam honestum quidē, ad cōciliatio-
 nē satis per se valet, in admirabili & turpi
 remedijs opus est: & eo quidam exordiū
 in duas diuidunt partes, principium, & in- *Adher*
 sinuationem, vt sit in principijs recta be- *libr. 1.*
 neuolentiā, & attētionis postulatio, quae *Cicer.*
 quia esse in turpi causae genere nō possit, *de inn.*
 insinur- *libr. 1.*

insinuatio surrepat animis, maximè ubi
 frons causæ nõ satis honesta est, vel quia
 res sit improba, vel quia hominibus parũ
 probetur: Et quidem quibus aduersus
 hæc remedijs sit medendum, consilium ex
 causis sumetur. Illud in vniuersum præ-
 ceptum sit, vt ab ijs quæ lædūt, ad ea, quæ
 profunt, refugiamus. Si causa laborabi-
 mus, persona subueniet, si persona, cau-
 sa. His etiam de causis insinuatione vtē-
 dum est, si aduersarij oratio auditorum a-
 nimos occupauerit, vel si dicendum apud
 fatigatos est: quorum alterum promittē-
 do nostras probationes, & aduersas elu-
 dendo vitabimus: alterum & spe breuita-
 tis, & ijs, quibus attētum fieri auditorem
 docuimus. Urbanitas etiam opportuna re-
 ficit animos, & vndecunque petita audi-
 toris voluptas leuat tædium.

Cuiusmodi exordia esse debeant.

C A P V T. III.

EXordia semper cū accurata, & acuta
 & instructa sententijs, apta verbis,

*Quint
 lib. 4.
 cap. 1.
 ad Her
 lib. 1,
 Cicer,
 de in-
 uēt. 1, 2*

*Arist.
 libr. 3.
 Rhet,
 cap. 14
 De or.*

tum causarum propria esse debent. Prima est enim quasi cognitio, & commedatio oratoris in exordio, quæ continuò eum, qui audit, permulcere atque allicere debet. Maxima autem copia exordiorum ad auditorem aut alliciendum, aut incitandum ex his locis trahitur, qui ad motus animorum conficiendos inerunt in causas: quos tamè totos in exordio explicari non oportebit, sed tantum impelli primò auditorem leniter, ut iam inclinato reliqua incumbat oratio.

De vitijs exordij.

C A P. V.

HAec autè sunt vitia certissima exordiorum, quæ summopere vitare oportebit: vulgare commune, commutabile, longum, separatum, translatum contra præcepta. Vulgare est, quod in plures causas potest accommodari, ut convenire videatur. Commune est, quod nihilominus in hanc quàm in contrariam partem causæ potest convenire. Commutabile est quod ab adversario potest leuiter mutatum ex contraria parte dici. Longum est, quod pluribus verbis, aut

*Quint
libr. 3.
cap. 14*

*De in-
uēt, i, r
ad Her
libr: 1,
Quin,
l, 4, 6, 7*

senten-

sentētijs, vltra quàm satis est, producitur. Oportet enim vt ædibus ac tēplis vestibula, & aditus, si causis proportione rerum principia præponere. Separatum est, quod non ex ip̄ia causa ductū est, nec sicut aliquod membrū annexum orationi. Translatum est, quod aliud cōficit, quàm causæ genus postulat, vt si quis docilem facit auditorem, cum beneuolentiam causa desideret: aut si principio vtatur, cum insinuationem res postulet. Cōtra præcepta est, quod nihil eorum efficit, quorum causa præcepta de exordijs traduntur: hoc est, quod eum, qui audit, nec beneuolum, nec attentum, nec docilem reddit, aut, quo profecto nihil peius est, vt contra sit, facit.

Ari. st. De exordio quadam in genere iudiciali.

libr. 3.

C A P. VI.

rhe c. 4

De ora-

tor. 2.

Quin -

til. libr.

A ca. 1.

Dictū est de exordio in cōmuni, restat vt breuiter, siquid in singulis generibus in exordiēdo propriū est, adiiciamus. Et à iudicijs incipiamus, veteres oratores diligēter id curabāt, vt in ge-

nerc

nerè iudiciali ex ipsis visceribus causæ su-
merent exordia: iudicè conciliabant non
tantū laudando eum, sed laudem eius ad
utilitatē causæ suæ coniungentes, allegā-
do pro honestis dignitatē illi suā, pro hu-
milibus iusticiā, pro infelicibus misericor-
diā, pro læsis seueritatē, & similiter cæte-
ra: metum nonnunquā amouebāt, v: Cice
pro Milone, ne arma Pōpeij contra se dis-
posita putarent, laborauit: nonnunquam
adhibebant, vt idem in verrem facit. Da-
bant etiam operam ne ostentarēt in prin-
cipijs curam. Non semper autem exor-
dio utebantur, sed in honestis, in paruis e-
tiam atque frequentibus causis ab ipsa re
omisso exordio incipiebant.

*de ora-
tor. 2.*

*Arist-
Rhet.
libr. 3.*

*cap. 4
Quint
lib. 4.
cap. 1.
Cicer.*

De exordio in exornatione, & deliberatione *De in-
uent. 2*

C A P. VII.

PRæter ea, quæ exordio dicta in genus
demonstratiuum facile trāsferri possūt
illud est notādum: exordia in eo esse maxi-
mè libera, vt Aristoteles existimat. Nam
& longe à materia duci, & ex aliqua rei

*Rhet. .
ad Al.
c. 31. &
Quint
ibr. 3.*

In par- vicinia possunt. In deliberatione verò sæ-
zit. pe nulla vel breuia esse debent. Nō enim
Quint supplex vt ad iudicē venit orator, sed hor-
libr. 3. tator, atq; author. Quare cum principio
cap. 10. vtetur, proponere, qua mente dicat, quid
 velit, quibus de rebus dicturus sit, debet,
 hortariq; ad se breuiter dicēdū audiendū.

De narratione.

C. A P. VIII.

Arist. **N**arratio est rerum explicatio, & quæ
libr. 3. dam quasi sedes ac fundamentū cō-
rh. c. 16 situēdæ fidei. Oportebit autem eam tres
In par- habere res, vt breuis, vt aperta, vt proba-
zit. bilis sit: per quas efficitur, vt auditor in-
De in- telligat, men inerit, credat. Erit autē bre-
uet, l. 1 uis narratio, si constet simplicibus verbis,
ad Her. & semel vnaquæque res dicatur. Tum c-
l. 7. c. 2. tiam si reciderimus omnia, quibus subla-
In part tis neque cognitioni quicquam: neq; uti-
Quint. litati detrahatur. Nō tamē inornata debet
l. 4. c. 1 esse breuitas, alioqui sit indocta. Erit au-
In par. tem perspicua, si verbis vsitatis, si ordine
 temporum conseruato, si non interrupto
 narrabitur. Probabilis autem erit, si per-
 sonis,

sonis, si temporibus, si locis ea, quæ narra-
 buntur consentient si, cuiusque facti, & e-
 uenti causa ponitur: si testata dici videbū-
 tur: si cum hominū opinione, autoritate, si
 cum lege, cum more, cū religione cōiūcta:
 si probitas narrantis significabitur: si anti-
 quitas, si orationis veritas, & vitæ fides.
 Ciceroni vehementer placet vt iocūda, & *Iu partē*
 suavis sit narratio, eāque suauē esse narra- *& 2. de*
 tionē ait, quæhabet admirationes, expecta *orat. &*
 tiones, exitus inopinatos, quæinterpositos *Quint.*
 motus animorū, colloquia p̄sonarū, dolo *libr. 4.*
 res, iracūdias, metus, læticias, cupiditates. *cap. 2.*

Quando narratione utendum sit.

C A P. IX.

IN iudicijs quando utendum esset, aut
 non esset narratione, id erat cōsiliij: Nec *De or.*
 enim, si notares, esset, nec dubium erat, *2.*
 quid gestum esset, narratio adhibebatur,
 nec si aduersarius narrauerat, nisi si refel-
 lebatur. In exornatione verò narratio
 non erit vlla, quæ necessariò consequatur
 exordium, sed si qua incidit, cū aliquid
 F 2 cius,

Arist. eius, de quo loquemur, nobis narrandum
Rhet. 3 fit cum laude, aut vituperatione, præcep-
cap. 16 tio narrandi de hoc loco petitur. Nec mu-
Cicer. tum sanè sæpe indeliberatione narrandum
In par. est: est enim narratio præteritarum rerum
Quint aut præsentium: suasio autem futurarum. Pri-
libr. 3. uata certè deliberatio narrationem alicuiam
cap. 8. exiget eius dicitur rei, de qua dicenda se-
 tetia est, quia nemo ignorat id, de quo con-
 sultus: extrinsecus possunt pertinentia ad
 deliberationem multa narrari. In concioni-
 bus sæpe est etiam illa, quæ ordinem rei de-
 cet, necessaria. Nunc ad confirmationem
 transeamus.

De confirmatione.

C A P. X.

Arist.
libr. 3. **S** Equitur confirmatio, in qua iuggerenda
h. c. 7. sunt firmamenta causæ coniunctè, & in
De o- firmandis contrarijs, & nostris confirman-
rat. 2. dis, namque; vna in causis ratio quædam est
De in- eius orationis, quæ ad probandam argumē-
uet. 1. tationem valet: ea autem & confirmationem, &
ad Her reprehensionem quaerit. Sed quia nec repre-
libr. 1. hendi, quæ contradicuntur, possunt, nisi tua
 confirmes,

Confirmes, neq; hæc cõfirmari, nisi illa reprehēdas, id circo hæc & natura, & tractatione, & vtilitate cõiuncta sunt. Tota autē spes vincendi, ratioq; persuadendi in hac parte posita est. Nam cū argumēta nostra exposuerimus, cõtrariaq; dissoluerimus, absolutē nimirū erit à nobis oratoris muneris satisfactū. Vtrūq; igitur poterimus cõmode facere si cõstitutionē causæ cognouerimus:

*Adher
libr. 1.*

Quid sit Status. C A P. XI.

STatus est quæstio, quæ exprima causa rû conflictione nascitur, vtsit intētio ac cusatoris: Sylla coniurasti cū Catilina? de pulsio verò defensoris: non cõiuravit: ex hac prima cõflictione nascitur illa quæstio coniuauerit ne Sylla cū Catilina? quam quæstionem vel statum, vel constitutionē oratores appellāt. Status autē appellatio dicitur ducta vel ex eo, qđ ibi sit primus causæ cõgressus, vel qđ in eo causacõsistat

*Quint
libr. 3.*

de Status

uis pro

Sylla.

*Cicero
in Top.*

Quot sint Status. C A P. XII. *part.*

Cū tria sint, quæ in omni disputatio ne quærātur, sit nec ne, qđ sit, quale

*Quint
lib.*

fit: fit vt constitutiones quoq; tres sint. Prima coniecturalis, in qua, fit, nec ne, quaerimus, vt fit, nec ne insidiatus Miloni Clodius? secunda autē nominis vel finitionis, cum quid sit aliquid, & quo nomine afficiendū inuestigamus, vt Fuerit ne Iulius Caesar rex, an tyrannus, an dictator? tertia in qua de utilitate, honestate, æquitate disseritur, de que his rebus, quæ his sunt contrariæ, vt, Recte ne fecerit Romulus cum fratrē interfecit? Eius constitutionis partes sunt duæ, quarum vna absoluta, altera assumptiua nominatur. Absoluta est, cū id ipsum quod factum est, vt aliud nihil foris assumatur, recte factū esse dicemus. Ea est eiusmodi: Pater filium verberauit, is iniuriarū cum patre agit; pater nihil aliud defendit, nisi licere filiū à patre verberari. Assumptiua est, cum aliquid necessariò foris assumitur, vt recte factum esse aliquid cōfirmemus: vt, Milo damnetur nisi foris assumat, à Clodio sibi esse factas insidias. Hæ tres cōstitutiones, & in exornatione, & in deliberatione, & in iudicio reperiuntur.

De ratione, firmamento, & iudicatione.

C A P. XIII.

Rationē appellāt oratores eā, quæ af-
fertur à reo depellēdi criminis cau-
sa, quæ nisi esset, quod defēderet nō
haberet: firmamentum autē quod contra
ad labefactandā rationē refertur, sine quo
accusatio stare nō potest. Ex rationis autē
& firmamēti cōflictione, & quasi concur-
su, quæstio exoritur quædam, quam iudi-
cationem appellat, in qua, quid deueniat
in iudicium, & de quo disceptetur, quæri
solet, hoc modo: Orestes cum confiteatur
se interfecisse matrem, nisi attulerit ratio-
nē, peruertit defensionem: ergo affert eā:
Illa enim, inquit, patrem meum occiderat.
Tum contra rationem defēsoris firmamē-
tum ab accusatore subijcitur, hoc modo:
Sed non abs re occidi tamen, neq; indem-
natam pænas pēdere oportuit. Ex cōiun-
ctiōne rationis & firmamēti iudicatio cōf-
tituitur, hoc modo, Cum dicat Orestes se
patris vlciscendi causa matrem occidisse,

*Cicer.**in par.**ad Her**lib, 1,**de in-**uēt, 1, 1**Quint**libr. 3.**cap. 13*

rectū ne fuerit á filio sine iudicio Clitē-
nestram occidit? Ergo hac ratione iudica-
tionem reperire conuenit, ad quam omnē
rationem totius orationis conferri oportet.
Nam primus status diffusam habet
quæstionem, rationum verò & firmamen-
torum contentio adducit in augustum dis-
ceptationē. Ea in coniectura nulla est, ne-
mo enim eius quod negat factum, rationē
aut potest, aut debet, aut solet reddere.
Itaque in his causis eadem & prima quæ-
stio, & disceptatio est extrema.

*Quo statu questio, quæ in scripto existit
contineatur.*

C A P XIII.

SAepe ex scripti etiam interpretatione
existit intērio, quod quatuor modis
potest cōtingere. Aut enim defendi-
tur nō id scriptū dicere, quod aduersarius
vellit, sed aliud: id autem cōtingit cū scrip-
tū ambiguū est, ut duæ differentes sentē-
tiæ accipi possint. Tum opponitur scrip-
to voluntas scriptoris. Tum scripo scrip-
tū cōtrariū affertur: aut ex eo quod scriptū
est,

*Cic. in
part.*

*Cic. in
Topic.
Quint
libr. 7.
cap. 6.
De in-
uent.*

est, aliud quoq; , quod scriptū nō est duci-
 mus. Ita sunt quatuor genera, quæ contro-
 uersia in omni scripto facere possunt, am-
 biguū, discrepantia scripti & voluntatis,
 scriptura contraria, ratiocinatio. Ambi- *Quin-*
 guū hoc modo. Testamēto quidam iussit *til. lib*
 poni statuam auream hastā tenentē : quæ *7. c. 10*
 ritur, Statua hastam tenēs, aurea esse de-
 beat, an hasta aurea in alterius statua ma-
 teriæ. Ex discrepantia verò scripti & vo- *Idē lib*
 lūtatis eiusmodi oritur, controuersia. Lex *7. ca. 7.*
 est, Peregrinus si murū ascenderit, capite
 puniatur: cū hostes murū ascēdissent, pe-
 regrius eos depulit, petitur ad suppliciū
 ille volūtātē allegat scriptoris. Ex cōtra- *Idē iib*
 rijs scripturis hoc modo existit cōtētio: *7. ca. 8.*
 lex est, Vir fortis optato præmiū, quod vo-
 let: & altera lex est, Magistratus ab arce ne
 discedito: Magistratus qui fortiter egit,
 optat hoc præmiū, vt ab arce liceat disce-
 dere: lex illi posterior opponitur, ipse verò
 priore se tuetur. In ratiocinatione verò
 quæritur, an vbi propria lex nō est, simili *Idē lib*
 sit vtēdū? vt lex est, lanas Tarento vehere *7. ca. 9.*

non liceat: quidā oues vexit, & si nulla lex certa est, quæ factū eius nominatim prohibeat, tamen illa, quæ similis est, accusatur. Itaq; ex eo, quod certū est, id, quod incertum est ducit hæc cōtrouersia: quod quoniā ratiocinando fit, nomen etiā ratiocinationis accepit. Hæc quatuor cōtrouersiarum genera, quæ in scripto nascuntur, semper in qualitatis statū cadere cum Cic. debemus existimare, vt in primo genere status sit, Vtram æquum sit ex differentibus sentētijs accipi: in secūdo verò, Verba ne plus, an sentētia valere debeant, in tertio Vtram legem se qui sit iustius: in quarto, Oporteat ne legē similē ad factum, quod venit sine lege in iudicium, accommodare.

Quomodo Status tractetur.

C A P. XV.

De in- I Vdicatio cum est constituta, proposita
uēt. l. 7° esse debet oratori, quo omnes argumē-
Quint. tationes repertæ ex inueniendi locis cōij-
libr. 3. ciātur, quod satis est ei, qui videt, quid in
cap. 13. quoq; loco lateat, quiq; illos locos tāquā

thesauros aliquos argumētorum notatos
 habet. Quibus in mēte, & cogitatione de
 fixis, & in omni re ad dicendum posita ex
 citatis, nihil erit quod in vllō dicēdi gene-
 re oratorem possit effugere. Diligēter ta-
 mē ordinem, collocationēque argumēto-
 rum attendet, & curabit, vt firmissimum
 quodq; sit primum, dum ea, quæ excellāt,
 seruentur ad extremum, si quæ erunt me-
 diocria (nam vitiosis nusquam esse oportet
 locum) in mediam turbam conijciantur.
 Reliquum nunc est, quando de argumen-
 torum locis & causarum cōstitutionibus
 dictum est, vt rationē, qua expoliuntur ab
 oratore argumēta, quorum propria sedes
 est in confirmatione, accuratè doceamus.

De argumentatione.

C A P V T. XVI.

A Rgumentatio est argumenti vel ex-
 plicatio, vel artificiosa expolitio. Sed
 ea cōficitur cū ex locis, de quibus superio-
 ri libro dictū est, aut certa, aut probabilia
 sumpseris, ex quibus id efficias, quod aut
 dubiū, aut minus probabile per se videtur
 dubijs

*De orat.
 tor. 2.*

*Arist.
 libr. 2.*

Rhet.

cap. 6.

Cic. in

part.

Cicer

l. 1. de

invt. 1.

Idē lib
5. c. 10

dubijs enim probari dubia quomodo possunt? Pro certis autē habemus primū, quæ sensibus percipiuntur, ut quæ videmus, audimus, deinde ea, quæ communi hominū opinione, atq; sententia sunt cōprobata: ut afficiēdos esse honore parentes. Præterea, quæ legibus cauta sūt, quæ persuasione, si nō omniū hominū, eius certē ciuitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta sunt. Si quid inter utrāq; partē conuenit: si quid probatū est, deniq; cui-cūq; aduersarios nō cōtradicit. Probabiliū autē genera sunt tria, vnū firmissimū, quod ferē accidit, ut liberos a parentibus amari: alterum velut propensius, eum qui rectē valeat, in crastinum peruenturum: Tertium tātum nō repugnās, in domo furtum factum ab eo, qui domi fuit. Ad probādum verò id, quod est dubium, hoc modo id, quod probabile est potest adhiberi, sit dubium, an Catilina cōiurauit, sumatur illud, quod credibile est. Homines æris alieni magnitudine oppressos, eos deniq; egētes, & sumptuosos, facile adduci, ut cōiu-

rent:

rent: Iam id quod dubium erat, efficitur probabile: Catilinam coniurasse. Sed hæc oratores nō tenuiter more dialacticorum, sed copiosissimè expoliūt. Dicitur autē illa argumenti expolitio argumentatio, de cuius quatuor partibus ratiocinatione, inductione, entymemate, & exemplo breuiter & enucleatè differemus.

De ratiocinatione.

C A P. XVII.

Ratiocinatio, quā & syllogismum, & epicherema Græci vocāt, cōstat propositione, cum qua eius ratio iungitur, deinde assumptione & eius probatione, postremo cōplexione. Propositio est, per quā breuiter locus is exponitur, ex quo omnis vis oportet, emanet ratiocinationis. Propositionis verò approbatio est, per quam breuiter id, quod expositū est, rationibus firmatū probabilius, & apertius fit. Assumptio, per quā id, quod ex propositione ad ostēdēdum pertinet, assumitur. Assumptionis approbatio, per quam id, quod breuiter sumptum est, rationibus firmatur.

*De in-
uēt. I.*

*Quint
libr. 5.*

*cap. 156
ad Her.*

libr. 7.

Com-

Cóplexio, per quã id, quod conficitur ex omni argumẽtatione breuiter exponitur, hoc modo, sit propositio: Melius gubernãtur eæ, quæ consilio geruntur, quam quæ sine consilio administrãtur, deinde subijciatur ratio, Exercitus enim is, cui præpositus est sapiens imperator omnibus partibus commodius regitur, quã is, qui stultitia & temeritate alicuius administratur: Assumptio deinde ponitur, Nihil autem omnium rerum melius, quã in omni mundo administratur. Assumptioni probatio adiungitur; Nam & signorum obitus, & ortus definitum quendam ordinem seruant, & annuæ commutationes non modo semper eodem modo fiunt, verum ad utilitates quoque rerum omnium sunt accommodatæ. Tertio loco inducẽda est complexio, quæ id infert, quod ex superioribus partibus cogitur hoc modo, Cõsilio igitur mundus administratur; Hæc vberius & doctius dicuntur in oratione, sed præcipiendi ratio hanc simplicem, & apertam breuitatem requirit.

Quot sint partes ratiocinationis.

C A P. XVIII.

EX supradictis manifestum est, nihil referre siue tripartitam, siue quinque partitam putes esse hanc argumētationem. *Cic. lib. 1. de inuent.* Cōmodior tamē illa partitio videtur esse quæ in tres partes distributa est, quod fit si propositionem & eius rationem vnā partem existimemus: alterā verò assumptionem, & eius exornationem: at si separet propositionem à ratione, & assumptionē ab exornatione, in quinque partes distributa erit. Cū propositio ex se intelligitur, sine ratione assumenda est. Assumptio etiam cū perspicua est, nullius approbationis indiget. Quod si & propositio, & assumptio perspicua sint, vtrāque approbatione præterita ratiocinationē cōficiemus hoc modo *Cic. in part. 5. lib. 1. de inu.* Sūm opere virtus expetēda est: At prudentiam esse virtutē in confesso est; Sūm opere igitur prudentia expetenda est; Vitare autem similitudinē, quæ satietatis est mater poterimus non semper à propositione

ord: en-

ordientes, sed interdum á complexione,
ab assumptione nonnunquam.

De Enthymemate.

C A P. XIX.

Arist. **E**nthymema est imperfectus syllogismus, vel ut alij definiunt, syllogismi pars. Ratiocinatio enim tripartita est, ex tribus igitur eius partibus si vna prætereatur, bipartita fit argumentatio, quæ est enthymema, ut, Omnes artes sunt expetendæ, igitur expetenda est eloquentia. Intelligitur enim assumptio. Propositione verò præterita fit enthymema, hoc modo; Eloquentia est ars: igitur est expetenda. Optimum autem videtur enthymema quod fit ex pugnantibus, quòd etiam solum enthymema quidam vocant, non quòd non omnis argumentatio bipartita proprio nomine enthymema dicatur, sed ut Homerus propter excellentiã cõmune poetarum nomen effecit apud Græcos suum, sic cum õnis argumentatio bipartita enthymema dicatur, quia videtur ea, quæ ex cõtrarijs cõficiatur, acutissima, solapropriè nomẽ

com.

commune possidet. Eius generis est illud Cic. Eius igitur mortis se detis ultores, cuius vitam si putetis per vos restitui posse, nolitis? Et illud Micipsæ ad Jugurtham apud Sallustium. Quem alienum fidum inuenies, si tuis hostis fueris? Enthymema te sæpius vtuntur oratores, quàm ratiocinatione: quod mouit Aristotelem, vt enthymema syllogismū oratorium esse diceret. Enthymema Quintilianus cōmentum, aut commentationem interpretatur, quo nomine cū possint omnes animi cogitationes significari, argumētatio bipartita signatur. Alij propterea credunt bipartitam argumentationem enthymema appellatam, quòd in animo maneat condita illa pars, quæ silentio est præterita.

De inductione.

C A P. X X.

Inductio est oratio, quæ rebus nōdubijs captat assensionem auditorum, quibus assensionibus facit, vt illis dubia quædam res propter similitudinem earum rerum, quibus

Cicer.
lib. 1.
De in-
uent.

quibus assenserint, probetur: vel, *Inductio*
In Top. est argumentatio, quæ ex pluribus collatio-
 nibus peruenit, quovult, hoc modo: Quod
Quint. pomum generosissimum? puto quod opti-
lib. 5. mum. & equus? qui velocissimus: & plu-
cap. 12 ra eundem modum. Deinde: cuius rei
 gratia illa proposita sunt: Ita hominum,
 non qui claritate nascendi, sed qui virtute
 maximè excellet, erit generosissimus. Hoc
Arist. genere argumentationis plurimum So-
lib. 13. crates vsus est, propterea quòd nihil affer-
Meta. re ad persuadendum volebat, sed ex eo,
cap. 4. quod sibi ille dederat, qui cum disputabat
Cic. de aliquid cōficere malebat: quod ille ex eo,
inuent. quod iam cōcessisset, necessariò approbare
 debebat. Sed in oratione perpetua dissi-
 mile est. Etenim sibi ipsi respōdet orator.
 Poetæ vehemēter inductione delectātur:
 Virgilius inducit Aeneam à Sybilla petē-
 tem, vt iter doceat ad patrem oratione fi-
 ctis, illa quidem fabulis plena, sed qua
 nihil esse possit, vel blandius, vel magis
 artificiosum: in qua hæc est inductio.

*Si potuit manes arceßere coniugis Orpheus,
Threicia fretus aithara, fidibusq; canoris:*

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,

Itq; reditq; viam toties. Quid Thesea? magnū

Quid memorè alcidē? & migenus ab Ioue sumo

Sed maximè omniū eā frequētavit Qui-

dus, apud quē & multa & præclara sunt

exēpla: nos vno erimus cōiēti. Probat ille

ad cōsolādā vxorē hac inductione, asperas

res & tristes legētē, ac materiā esse gloriæ

Materiamq; tuis tristem virtutibus imple

Ardua per præcepta gloria vadit iter.

Hæctora quis nosset, felix si Troia fuisset?

Publica virtutis per mala facta via est.

Ars tua Tiphys iacet, si nō sit in aquore fluctus

Si valeant homines, ars tua Phebe iacet.

Quæ latet, inq; bonis cessat non cognita rebus

Apparet virtus, arguiturque malis.

Hec ingenere duo sunt diligēter cauēda,

primū vt illud, quod inducemus pro si-

mitudine, eiusmodi sit, vt sic necesse cōce-

di. Deinde vt illud, cuius confirmandi cau-

sa fiet inductio, simile ijs rebus sit, quas

res quasi non dubias ante induxerimus.

Lib 6.

Aene.

Trist. l.

ele. 3.

De exemplo.

C A P. XXI.

Arist
Rhet. 1
ca. 2. &
libr. 2.
cap. 20
quint.
libr. 5.
cap. 11.

EXēplum est inductio imperfecta, vel quod idem est, Inductio Rhetorica. Cicero pro Milone. Negant: intueri lucē esse fas ei, qui ab se hominem esse occisū fateatur: in qua tādē vrbe hoc homines stultissimi disputant? nempe in ea, quæ primum iudicium de capite vidit M. Horatij fortissimi viri, qui nondum libera ciuitate, tamen Po. Rom. comitijs liberatus est, cum sua manu sororem esse interfectā fateretur. Aliqui Aristotelem summum in omni scientia virum, temere ausi sunt reprehēdere, quod exēplum genus argumentationis fecerit: sed magnus ille vir, & acuta mente præditus, maius quiddam perspexit: nimirum exemplum esse argumentum quidem à similitudine, sed in argumentatione positum efficere nouum argumentationis genus, quod à ratiocinatione, & inductione sine controuersia differt. Enthymema autē esse non potest, cum in enthymemate sēper generale aliquid vel
 pona-

ponatur, vel intelligatur: in exemplo verò ex vna re singulari alia inducatur. Vnde fit vt si: quartum argumentationis genus quod ea ratione ab inductione separatur, qua enthymema á syllogismo disiūgitur.

De Epicheremate.

C A P. X X I I.

QUamuis augmentationis partes omnes sint tam expōsitæ, tamen operæ pretium fuerit, quid epicherema, quid Sorites, quid Dilemma sit, explicare. Nam authores, & quidem grauissimi eorum mentionē fecerunt. Ea vbi explicata fuerint, facile intelligitur, cur nouæ argumentationis partes nō debeant existimari. Epicherema igitur Græci aliquando argumentationem vocant, nonnāquam eā argumentationis partem, quam Cicero ratiocinationem appellauit, de qua paulò antè dictum est. Aliquando etiam picherema vocat breuiter cōprehensā ratiocinationem, cuius omnes partes in vnā cōferuntur, hoc modo: Sine causa dominū seruus accuset? Similis enim est locus apud

*Quint
libr. 5.
cap. 14*

Ciceronem pro rege Deotaro, quē seruus apud Cæsarem accusabat; En crimen, en causa, cur regem fugitiuus, dominum seruus accuset. Vbi vehemens argumentum Epicheremate inclusum & inuolutū est. Erit autem absoluta ratiocinatio si hoc modo euolueris; Sine causa nō debet dominum seruus accusare; hic medicus est seruus Deiotari; nō igitur debet sine causa dominum accusare.

De Sorite.

C A P V T X X I I I .

Sorites contra multas argumērationes aceruatim cōuoluit, atq; cōplectitur, vnde nomē etiā inuenit. Cicero scripsit de eo in libro de diuinatione his verbis; Si necessē sit, inquit, Latino verbo liceat, acerualē appellare; sed nihil opus est; vt enim ipsa philophia & multa verba Græcorum, sic sorites satis Latino sermone tritus est. Pulchrum in primis est eius exemplum apud eundem Ciceronem; Atque si etiam hoc natura præscribit, vt homo homini quicunq; sit, ob eam ipsam causam, quòd

quòd is homo fit, consultum velit; necesse est secundū eandem naturam, omnium, vtilitatem esse cōmunē. Quod si ita est, vna continemur omnes, & eadē lege naturæ; idq; ipsum si ita est, certè violare alterū lege naturæ prohibemur; verum autem primum, verum igitur, & extremum. Sed apertissimè concludit sorites ille, qui est in quinta Tusculana, propositū enim erat probare. Quod esset honestum, id solum esse bonū, id autem sic probat. Etenim quidquid sit, quod bonū sit, id expetendum; quod autem expetendum, id certè approbandum, quod verò approbandū, id gratum, acceptumq; habendum; Ergo etiam dignitas ei tribuenda est. Bonum igitur, omne laudabile. Ex quo efficitur, vt quod sit honestum, id sit solum bonum. In quo sorite cum per sex quasi gradus ad complexiōnem perueniatur, quinq; ratiocinationes inclusæ sunt. Sed hoc argumentandi genus sæpe solet esse fallax atq; captiosum, dum enim minutatim & gradatim multa adduntur, periculosissima

In 5.

Tuscul

Cic. in

Acad.

respondenti tela textur, retexere igitur oportet, & seorsum singula cōsiderare, sic facilius vniuersa frangentur. In hoc disputandi genere frequētes fuerunt Stoici, & Zeno qui eorum inventor, & princeps fuit. Sed maximē omnium illo delectatus dicitur Chrysippus, vt Socrates inductione.

De Dilemmate.

C A P U T. XXIII.

Dilemma est, in quo vtrum cōcesseris reprehenditur. Cicero patriam cum Catilina sic agentem inducit: Quam obrē discede, atq; hunc mihi timorē eripe: si verus, ne opprimar; si falsus, vt tandem aliquando timere desinam. Et in epistola ad Quintum fratrem. Si implacabiles sunt iracundiæ, sūma est acerbitas: si autē exorabiles, summa leuitas. Dicitur est autem dilemma, quod ita vtrinq; premat, ac vrgeat, vt ex altera parte capiat aduersarium, qua de causa cornutus etiam syllogismus vocatur: sic enim argumentationis cornua in eo disponuntur, vt qui alterum effugerit, in alterum incurrat. Cicero

com-

*Persius
Saty. 6.*

*De in-
uent. 1.*

*De ora-
tor. 2.*

*De in-
uēt. 1.*

complexionem appellat. Ea si vera est, nūquam reprehenderetur: si falsa duobus modis diluatur, aut conuersione, aut alterius partis infirmatione. Cū videre, inquit Varro apud Ciceronē, philosophiā Græcis literis diligentissimè explicatam, existimauit, si qui de nostris eius studio tenerentur, si essent Græcis literis eruditi Græca potius, quam nostra lecturos: si à Græcorum artibus & disciplinis abhorrerent, ne hæc quidem curaturos, quæ sine eruditione Græca intelligi non possunt: Itaque ea scribere nolui, quæ nec indocti intelligere possent, nec docti intelligere curarēt. Hoc dilemma deinde Cicero in eum conuertit, hoc modo: Imò verò & Latina legent, qui Græca non potuerunt, & qui Græca poterunt, non cōtēnent sua. Veterum scriptis celebrata est cōuersione ea, qua Euatlus discipulus Protagoræ præceptoris dilemma elusit. Alterius partis infirmatione reprehenderetur, si diceret Cicero: Et si doctis minus esset necessarium, tamē indoctis latine scribendo consuli debere.

*In Aca**Gellius
l. 10. 10*

Non est autem, cur quisquam existimet
 complexionē genus esse argumentationis
 à quatuor illis, de quibus supra dixi, di-
 uersū. Est enim ratiocinatio imperfecta,
 quæ à duobus partibus cōtrarijs ducitur,
 cui si assumptionem subiūxeris, efficies
 ratiocinationem perfectam, hoc modo. Si
 amplacabiles sūt iracūdiæ, summa acer-
 bitas; sin autē exorabiles, summa leuitas;
 Sed vel implacabiles sunt iracundiæ, ve-
 exorabiles; igitur in illis summa est acer-
 bitas, vel summa leuitas.

De Confutatione.

C A P V T. XXV.

EXpositis generibus argumentationis,
 relinquitur est, ut rationem, qua refu-
 tandæ ac reprehendendæ illæ sunt, osten-
 damus. Refutatio dupliciter accipi po-
 test. Nam & pars defensoris tota est possi-
 bila in refutatione; & quæ dicta sunt ab ad-
 uersario debent vtrinque dissolui, & hæc
 est propriè reprehensio, quā cum confir-
 matione, vsu, & natura, & tractatione cō-
 iūctam esse diximus. Est autē reprehensio,

*Quint.
 libr. 4.
 cap. 13.
 Cic. lib
 1. de o-
 rator.*

per

per quam argumentando aduersariorum confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut euatur. Hæc fonte inuentionis eodem uertitur, quo uertitur cõfirmatio; propterea quod quibus ex locis aliqua res confirmari potest, iisdem potest ex locis infirmari. Quare inuentionem & argumentationum expositionem sumptam ex illis, quæ ante præcepta sunt, hanc quoque in partem orationis transferri oportebit. Sed ut facilius ea, quæ contradicentur, diluere, aut infirmare possimus, obseruare debemus, aut totum esse negandum, quod in argumentatione aduersarius sumpserit, si perspicuè falsum erit; ut Pro Cluentio Cicer. eum, quæ dixerat accusator epoto poculo concidisse, negat eodem die mortuum, aut redarguenda esse ea, quæ pro uerisimilibus sumpta sunt. Primum dubia sumpta esse pro certis, deinde etiam in perspicuè falsis ea de posse dici. Tum ex ijs, quæ sumpserint non effici, quæ uelint. Accedere autem oportet ad singula, sic uniuersa facilius frangentur.

De inuentione, l. 2.

Quintilianus
libr. 1.
cap. 13.

Cicer.
in part.

Quomodo sint argumentationes oratorie tractanda.

C A P I T U L U M, XXVI.

*Arist.
libr. 3.
rh. c. 17
Quint.
libr. 5.
cap. 14.*

IN oratione insunt aliquando, & rationationes breuiter conclusæ & aperta enthymemata, & inductiones, atq; exēpla subtili quadam & breui oratione comprehensa. Quod vt reprehendendū nō est, ita diligentissimē est curandum, ne syllogismorū, & enthymematū turba cōferat orationi: dialecticis enim disputationibus, quā oratorijs actionibus erit propior ac similior, quod lōgē aliter esse debet. Locuples enim & speciosa vult esse eloquētia: quorū nihil cōsequetur si conclusionibus certis & crebris, & in vnā prope formā cadentibus cōcisa, & cōtēptū ex humilitate, & odium ex quadam seruitute, & ex copia satietatem, & ex amplitudine fastidiū tulerit. Feratur igitur nō semitis, sed campis: nō vti fōtes angusti fistulis coliguntur, sed vt latissimi amnes totis vallibus fluat: ac sibi viā, si quando nō acceperit, faciat

*Cic. in
part.*

Ad

Adhibeatur in argumentando varietas, & iucunda quædam distinctio: figuris verborum, & ornamentis sententiarum argumentatio expoliatur. Quo fuerit enim vberior, ac suavior, eo etiam erit credibilior. Nunc sequitur ut de peroratione dicamus.

De peroratione,

CAPITULUM, XXVII,

EXtrema pars orationis est peroratio, quæ diuisa est in duas partes, amplificationem, & enumerationem: Augendi autem, & hic est proprius locus in perorando, & in ipso cursu orationis declinationes ad amplificandū dantur, confirmata re aliqua aut reprehensa: Omnes enim affectus etiam si quibusdam videntur in proximo atque peroratione sedem habere in quibus sane sunt frequentissimi, tamē aliæ quoque partes recipiunt, sed breuiiores, ut cum ex his plurima sint reseruanda. At hic si usquam totos eloquentiæ aperire fontes licet: hic denique efficiendum est oratori, ut non modo auditores qui sua sponte sedant, & quo impellit ipse, inclināt atque propēdēt, penitus

Aristot
libr. 3.

Rhet.

cap. 19

Cicero

In par.

Quint

libr. 6.

cap. 1.

De o-

rat. 2.

penitus incitetur, sed ut quietos etiam & languentes possit vi orationis permouere. In quo & si plus est operis, tantam vim habet tamen illa, quæ recte à bono poeta dicta est Flexanima, atq; omnium regina rerum oratio, ut non modo inclinante erigere, aut stante inclinare, sed etiam aduersantem & repugnantem, ut imperator bonus, ac fortis, capere possit. Quod usque eo magnum est atq; preclarum, usq; eo admirabile, ut in eo penè sint omnia. Ad id autem consequendum, quæ superiore libro de amplificatione dicta sunt, valde conducunt. Sed illud caput est, in quo optimi & grauissimi autores vna voce consentiunt, ut omnes animi motus, quos orator adhibere volet auditoribus, in ipso oratore impressi sint atq; inusti. Neq; enim facile est perficere ut incitetur alij nisi is, qui dicit, ijs ipsis sensibus, ad quos illos adducere vult, permoueatur. Ut enim nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi admoto igni, ignem concipere possit: sic nulla mens est, tam ad comprehendendam vim

oratoris

*Cic. de
Orat. 2.
Quint.
libr. 6.
cap. 2.*

Oratoris parata, quæ possit incēdi, nisi inflā-
 matus ipse ad eam, & ardēs accesserit.
 Primum est igitur vt apud eum, qui dicit,
 valeant ea, quæ valere apud auditores vo-
 let: afficiaturque priusquam afficere co-
 netur. Nihil autē opus est simulatione &
 fallacijs, vt toties omni animi motu con-
 citetur orator. Ipsa enim natura oratio-
 nis eius, quæ suscipitur ad aliorū animos
 permouendos, oratorē ipsum magis etiā
 quam quēquam eorum, qui audiunt, per-
 mouet: Mirā etiā vim habēt in hoc ipsum
 imagines rerum absentium ita complecti
 animo, vt eas cernere oculis, ac præsentēs
 habere videamur, has quisquis bene con-
 ceperit, is erit in affectibus potētissimus.
 Hæc, quæ dicta sunt, vera esse indicant
 multæ Ciceronis perorationes, vt pro Mi-
 lone, vbi ait; Sed finis sit; neq; enim præ-
 lachrymis iam loqui possum, & hic se la-
 chrymis defēdi vetat. Et pro C. Rabirio
 Posthumo; Sed iam quoniam, vt spero,
 fidem, quam potui, tibi præstiti Posthu-
 me, reddam etiam lacrymas quas debeo.

*Quint.
 libr. 6.
 cap. 3.*

*Pro Mi-
 lon.*

*Pro Ci-
 cer. Ra-
 birio*

Posthu

Et mo.

Et paulo post : Iam indicat tot hominum
 fletus, quàm sis charus tuis, & me dolor
 debilitat, includitq; vocem. Alijs autẽ affe-
 ctibus, aliæ eiusdem perorationes sũt ple-
 næ. Enumeratio autẽ nonnunquam lauda-
 tori, suadori non sæpe, accusatori sæpius,
 quàm reo est necessaria : Huius tempora
 duo sunt: si aut memoriæ diffidas eorum
 apud quos agas, vel interuallo tẽporis, vel
 lōgitudine orationis, vel si frequẽtatis fir-
 mamentis vim est habitura causa maiorẽ:
 Quæ autem repetimus, quàm brevissimẽ
 dicẽda sunt, & quod Græco verbo patet,
 decurrendum per capita: Nam si morabi-
 mur, non iam enumeratio, sed altera quasi
 fiet oratio: Quæ autẽ enumeranda erunt,
 cum pondere aliquo dicenda sunt, & ap-
 tis excitanda sententijs, & figuris utique
 varianda: alloqui nihil est odiosius recta
 illa repetitione, velut memoriæ auditorũ
 diffidentis: Est etiam in enumeratione vi-
 tandum, ne ostentatio memoriæ suscepta
 videatur esse puerilis.

*Cic. in
 In part*

*Quint.
 libr. 2.
 cap. 2,*

*Cicer.
 In part*

D. E. A. R. T. E.

R H E T O R I C A . L I B . I I I .

De Elocutione.

C A P U T . I .

P R O X I M O Libro ratio inuenta collocandi atque disponendi explicata est. Hic iā elocutionis, rationem tractabimus, in qua oratorem excellere, cætera in eo latere indicat nomē ipsum. Non enim inuentor, aut compositor, aut actor hæc complexus est omnia, sed Græcè ab eloquendo Rhetor, & Latinè eloquens dictus est. Cæterarū enim rerum, quæ sunt in oratore partem aliquā sibi quisque vendicat, dicēdi autem, id est, eloquendi maxima vis huic soli conceditur. Eloqui autem est, ea, quæ inueneris idoneis verbis, ac sententijs perpolire, exornare, sine quo superuacua sunt prio-

Cic. in
Orat.Quint.
lib 8. in
proemio

ra, & similia gladio condito atque intra
vaginam hæret. Hoc itaque maximè do-
cetur; hoc nullus nisi arte assequi po-
test: huc studium adhibendum: hoc ex-
ercitatio petit, hoc imitatio, hic omnis æ-
tas consumitur: hoc maximè orator ora-
tore præstantior. Ideoq; M. T. inuentio-
nè, quidem, ac dispositionè prudentis ho-
minis putat, eloquentiam oratoris. Eum
autè eloquentem, idest, in eloquendo ex-
cellentè putat, qui ita dicit, vt probe, vt
delectet, vt flectat. Sed probare necessita-
tis est, delectare suauitatis, flectere verò vi-
ctoriæ: Hæc cum ita sint, merito tertius
hic liber, qui elocutionis præcepta cõtinet
vt duobus superioribus vtilior est, sic etiã
erit aliquanto longior.

3. De
orat.

Orat. 2.

Arist.

3 rhet.

capit. 4

3 de or

Quint.

l. 1 c. 9.

& libr.

.cap. 1.

Quæ in elocutione spectanda sint.

CAPV T. II.

HAc in elocutione spectanda sunt, vt
latinè, vt planè, vt ornatè, vt ad id,
quodcũque agetur aptè, congruenterque
dicamus.

dicamus. De ratione puri, dilucidique sermonis, & si per magnam eam facere debemus, cum verborum delectus origo sit eloquentiæ, locus hic præcipiendi nõ est. Nã traditur literis, doctrinaq; puerili, & consuetudine sermonis quotidiani, & electione veterum oratorũ, & poetarum confirmatur. Reliquas igitur duas partes, quibus omnis admiratio ingenij, omnis laus eloquentiæ continetur, expl. cemus. quæ duæ partes, illustrandæ orationis actorius eloquentiæ cumulandæ, quarum altera dici postulat ornaté, altera aptè, hãc habet vim, ut si quàm maximè iucunda, quàm maximè in sensus eorum, qui audiunt, influat, & quàm plurimis sit rebus instructa.

De ornatu.

C A P V T. III.

Ornatur igitur oratio genere primũ, & quasi colore quodã & succo suo, nã ut grauis, ut suavis, ut erudita sit, ut liberalis, ut admirabilis, ut polita, ut sensus ut dolores habeat quantum opus sit, non est singulorum articuloꝝ, in toto spectantur

*Cæsar
autore
Cic. in
Bruto.*

*Arist.
3. reb.
capit. 7
3. De
orator.*

hæc corpore. Genus igitur dicēdi est eligēdū, quod maximè teneat eos, qui audiēt, & quod nō solū delectet, sed etiā sine factitate delectet. Sed volēti ornatè dicere diligētissimè sylua rerū primū, sententiarūque cōparanda est. Rerū enim copiaverborum copiā gignit, & si est honestas in rebus ipsis, de quibus dicitur, existit ex rei natura quidā splēdor in verbis, facileq; supeditat omnis apparatus, ornatufq; dicēdi

De ornatu orationis.

C P V T. IIII.

*Cice. 8.
de orat
in part.
Quiat.
l. 8. c. 3.*

OMnis oratio cōficitur ex verbis quorū primū nobis ratio simpliciter vidēda est; deinde cōiuncte. Nā est quidā ornatu orationis, qui ex singulis verbis est, alius, qui ex continuatis cōiunctisque cōstat. Ergo utemur verbis, aut ijs quæ propria sunt & certa quasi vocabula rerum penè vna nata cū rebus ipsis, aut ijs quæ nequamus & facimus ipsi.

*3. de or
In part
Quint.
l. 8. c. 3*

De verbis simplicibus. CAP. V.
Verba simplicia natura sunt, alia cōsonantiora, grādiora, leuiora, & quoddammodo

dammodo nitidiora, alia contra. Consonantiora enim sunt, quamquam, moderatio, & concertare, quam, & si, modestia, & confingere. Graviora immanis, contrucidare, optimus, officiosissimus, quam hæc, magnus, necare, bonus, officiosus. Nitidius etiam bos, quam vacca, Vt syllabæ autem est à literis melius sonantibus clariore sunt: ita verba è syllabis magnis vocalia; & quo plus quæquæ spiritus habet, eo pulchrior; & quod facit syllabarum, idem verborum quoque inter se copulatio, ut aliud alij iunctum melius sonet. In uniuersum quidem optima simplicium creduntur, quæ aut maxime exclamant, aut sono sunt iucundissima. Et honesta quidem turpibus potiora semper, nec sordidis unquam in oratione erudita locus. Clara vero, ac sublimia materia modo cernenda sunt. Quod enim alibi magnificentum, tumidum alibi; & Cic. & quæ humilia circa res magnas, apta circa Quint. res minores videtur; & sicut in oratione ex Arinida notabile est humiliter verbum, & vestotel. 3 lut macula, ita à sermone tenui sublimis, Rhetor nitidumque discordat, sique corruptum, quia l 3 ca. 7

in plano tumet. Sed ferè auriū quodā iudicio sunt ponderāda, in quo consuetudo etiā bene loquēdi valet plurimū. Sed quoniam tria sunt in verbo simplici, quæ orator afferat ad illustrādā, atq; exornādā orationē, aut inusitatū verbū, aut nouatum, aut translatum de singulis breuiter dicamus.

De verbis inusitatis.

C A P V T. VI.

3. De orator. | Nusitata sunt prisca ferè, ac vetusta, & ab vsu quotidiani sermonis iā diu intermissa, quæ sunt poetarū licētia liberiora, quam oratorum, eoq; ornamento acerrimi iudicij P. Virg. vnicè est vsus, Olli enim & quia nam, & pone, pellucet, & aspergunt illam, quæ etiam in picturis est gratissima, vetustatis inimitabilē arti auctoritatem. Habet etiam in oratione poeticum aliquod verbum dignitatem, si rarò etiam & in loco adhibeatur. Neque enim est, cur illud quisquam fugiat dicere, vt Cælius, solem, aut effari, aut nuncupari, & alia multa: quibus loco positis grandior, atq; antiquior oratio saepe videri solet.

De

De verbis nouis. C A P. VII.

Nouantur autē verba, quæ ab eo, qui *3. De*
 dicit, ipso gignuntur, ac fiunt, aut si- *orator.*
 militudine, aut imitatione, aut inflexione,
 aut adiunctione verborū. Similitudine: vt
 syllaturit, à Cicerone formatum est, & ab
 Afanio, fimbriaturit, ad similitudinē verbi
 proscripserit: & à Liuius, sobolescere, ab
 Horatio, iuuenescere, à Virgilio lætescere *Dec. 3.*
 & ignescere dictū est, vt feruescere. Imita- *libr. 9.*
 tione facta sūt tinnio, rugio, clāgor, mur- *Libr. 4*
 mur, aliaq; per multa. Inflexione, vt à bibo *car. ode.*
 bibosus, inflexit Laberius Mimographus. *7.*
 Adiunctione versutiloquus, & expecto- *Georg.*
 rare, nouauit Ennius. Sed Græcis magis *1. & Ae*
 concessum est fingere, audendū tamen ali- *neid. 9*
 quando, & si quid periculosius finxisse vi- *Quint.*
 debimur, quibusdā remedijs præmuniē- *l. 8. c. 3.*
 dū est, Vt ita dicam, Si licet dicere. Quo-
 dāmodo. Permite mihi sic dicere. In quo
 nō falli iudicium nostrū, sollicitudine ipsa
 manifestū erit. Nunc quoniam de verbis
 inusitatis & nouis dictū est, de tropis, nam
 illis verba transferuntur, exponamus.

Quint.

l. 8. c. 6.

Et l. 9.

capit. 7

TRopus est verbi, vel sermonis à propria significatione in aliam cū virtute mutatio: vt cū dicimus, lætas segetes, verbum lætus, à propria significatione, quæ læti homines dicimus, ad segetes cū virtute transfertur. Sunt autem tropi numero vndecim. In vno verbo septem, Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Antonomasia, Onomatopœia, Catachresis, Metalepsis. In oratione verò quatuor: Allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, & Hyperbole: de quibus, tametsi nondum de eo dicamus ornatum, qui ex coniunctis continuisque verbis constat, breuiter scribemus, ne iterum de tropis differere cogamur.

Arist.

Rhetor

l. 3. c. 2.

Quint.

l. 8. c. 6.

3. de or

aut. ad

Her. l. 4

De Metaphora.

C A P. V T. IX.

Incipiamus igitur ab eo, qui cū frequētissimus est, tū lōge pulcherrimus, translationē dico, quæ Metaphora Græcè vocatur. Latissimè enim patet Eam necessitas genuit inopia coacta, & angustijs, post autem

autem delectatio iucunditasq; celebravit.
 Nam ut vestis frigoris depellendi causa re-
 perta primò, post adhiberi cœpta est ad
 ornatum etiam corporis, & dignitatē: sic
 translatio instituta est inopiæ causa, fre-
 quentata delectationis. Est autē translatio
 cum nomen, aut verbum transfertur ex
 eo loco, in quo proprium est, in eū in quo
 proprium deest; aut quia translatum pro-
 prio melius est. Id facimus, aut quia ne-
 cesse est, aut quia significatius, aut quia de-
 centius. Nam gēmare vites, luxuriā esse in
 herbis, lætas segetes etiā rustici necessita-
 te dicūt. Oratores durū hominē aut aspe-
 rū. Nō enim propriū erat, quod darēt his
 affectionibus nomen. Iam incēsū ira, inflā-
 matū cupiditate, & lapsū errore, signifi-
 cādi gratia. Nihil enim horū suis verbis,
 quā his accersitis magis propriū erat. Illa
 ad ornatū, lumē orationis, & generis cla-
 ritatē, & cōcionū procellas, & eloquētix flu-
 mina, ut Cicero pro Milone Clodiū fōtē
 eius gloriæ vocat, & alio loco segetem, ac
 materiā. Illud autem admirandū videtur,

*pro Mil
 Orat. 3.*

quid sit quòd omnes translatis, & alienis magis delectatur verbis, quàm proprijs, & suis. Nā si res suū nomē & propriū vocabulū nō habet, vt pes in naui, vt in vite gēma necessitas cogit, quod nō habeas, aliunde sumere: sed in suorū verborū maxima copia, tamē homines aliena multo magis, si

Arist. 6 sicut ratione trāslata, delectāt. Causa autem
Top. 6. 2 illa est, quòd translatio est similitudo ad
 & *Rhet* vnū verbum contracta, similitudine autē
 3. ca. 4. mirificè capiuntur animi. Eo tamē distat,
Quint. quod illa cōparatur rei, quam volumus ex
 1. 8. cap. pri nere, hæc pro ipsa dicitur. Cōparatio
 6. & est, cū dico fecisse quid hominē vt leonē,
Cice. 3. Translatio, cum dico de homine, leo est.
 de orat.

Quotuplex sit translatio.

C A P V T. X.

Arist. 3. Rhet. ca. 2. **M**etaphoræ autē vis omnis quadruplex est. Cū in rebus animalibus aliud pro alio pōnitur: vt *Liuus Sci* 10. & *pionē* à *Catone* allatrari solucū refert. In anima pro alijs generis eiusdē sumuntur, vt *Quint* concentu virtutum nihil est suauius. Aut *libr. 8.* pro rebus animalibus in anima, vt
 capit. 6

*Duo fulmina belli**Scipiadas**Sedet inscius alto.**Accipiens sonitū saxi de vertice pastor.*

Præcipueq; ex his oritur mira sublimitas
 quæ audaci & proximè periculum trans-
 latione tolluntur, cum rebus sensu carenti-
 bus ætiam quendam & animos damus,
 qualis est.

Pontem indignatus Araxes.

& illa Ciceronis: Quid enim tuus ille Tu-
 bero dstrictus in acie pharsalica gladius
 agebat? cuius latus ille mucro petebat?
 qui sensus erat armorum tuorum? In
 translatione primum fugienda est dis-
 similitudo, qualis est in illo Ennij, Cœ-
 li ingentes fornices. Deinde videndum
 est, ne longe simile sit ductum, Syrtim
 patrimonii, scopulum libentius dixerim;
 Charybdim bonorum: voraginem po-
 tius: Facilius enim ad ea, quæ visa,
 quàm ad illa, quæ audita sunt, mentis
 oculi feruntur. Sunt quædam & humi-
 les translationes, ut, Saxeæ est verruca:
 quæ-

Aen. 6

Aen. 2

Aen. 2

3. de or

Quint
libr. 8.
cap. 6.
de ora-
tione. 3.

Quint
libr. 8.
cap. 6.

Quint
libr. 8.
cap. 6.

4. Geor
& Aen
4.

quædam maiores, quàm res postulat, vt, Tempestas comestationis: quædam minores, vt, comestatio tēpestatis. Vt modicus autem atq; opportunus eius vsus illustrat orationem, ita frequens, & obscurat, & tædio complet: continuus verò in allegoriâ, & ænigma exit. Quòd si vereare ne paulò durior translatio esse videatur, mollèda est præposito sæpe verbo, vt, Si olim M. Catone mortuo pupillum senatū quis relictū dicat; paulò durius, sin: Vt ita dicam pupillū, aliquantò mitius est. Etenim verecūda debet esse trāslatio, vt deducta esse in alienum locum, non irruisse, atque vt precariò, non vi venisse videatur. Diligenter etiam cauēdum est, ne omnia quæ poetis permiffa sunt, conuenire orationi putemus: nec enim pastorē populi, autore Homero dixerim, nec volueres pennis remigare, licet Virgilius in apibus ac Dædalo speciosissimè sit vsus. Modus autē nullus est florētior in singulis verbis, nec qui plus luminis afferat orationi, ideo q; in illo explicando meritò longiores fuimus.

De Synecdoche.

C A P V T XI.

Synecdoche tropus est, in quo ex parte totum, aut contra, aut ex antecedentibus sequentia intelliguntur. Quæ descriptio octo illos modos comprehendit, quibus fit synecdoche, quos grauissimi scriptores tradiderunt. Ex parte totum intelligitur, ut ex puppi naui: ensis ex mucrone: aut ex tecto domus. Cic. Mucrones eorum à iugulis vestris reiecimus. Huc pertinet, cum vel ex vno plures significatur. Liuius: Romanus prælio victor, & Virgil.

Hostis habet muros.

Vel genus ex forma, id est, parte illi subiecta: Virg.

Dentesque Sabellicus exacuit sus.

Pro quouis sue: vel ex materia res vniuersa: qua ratione & ferrum pro gladio, & pinus pro naui, & aurum atque argentum pro aurea, & argentea pecunia sumitur. Cicero: homines instructi & certis locis cum ferro collocati. Contra vero ex toto

*Quint
libr. 8.**cap. 6.**In cat.**3. orat.**Aen. 2.**Geor. 3**Pro C-**cinna.*

Fontemq̄, ignemq̄, ferebant.

De quo genere est cū aut è pluribus vnus intelligitur. Cicero ad Brutum, Populo, inquit, imposuimus, & oratores visi sumus: cum de se tantum loqueretur, Aut e genere pars illi subiecta, Virgil.

Pradamq̄, ex unguibus ales

Proiecit flunio.

Pro aquila.

Ex antecedentibus sequētia monstrātur: vt cum ait idem poeta.

Aspice aratra iugo referūt suspēsa iuueci.

Vt ex his perpiculum est, quæ hoc & proximo capite dicta sunt. Trāslatio ad mouēdos animos, & res penē sub oculos subijciēdas præcipuē reperta est, at synedochē ad locupletandū sermonē magis pertinet.

De Metonymia. CAP. XII.

Metonymia est tropus, in quo causas per effecta, vel effecta per causas, vel ex eo, quod continet, id quod continetur, vel rem è signo intelligimus. Per causas effecta declaramus, cum inuētor, aut alicuius rei author, pro re inuēta ponitur. Virg.

*Onerantque canistris.**Dona laborate Cereris.* *Aeneid*

Hoc modo Platonem, Aristotelem, Demosthenem frequenter pro eorum scriptis ponimus, Cicero: Lectitasse Platonem studiose, audiuisse etiam Demosthenes dicitur. Ex effectis autem causa significatur, cum sacrilegium deprehensum, & scelus dicimus pro scelerato. Hinc maestum timorem, tristem senectutem, & pallidam mortem eleganter optimi dicunt authores. Virg.

Maestumq; timorem. *Mittite.* *Aen. 2.*

Horatius.

Pallida mors equo pulsat pede pauperum tabernaculum *Libr. 1.**Regumq; turres.* *(bernas)*

Ex eo quod continet, id quod continetur venuste etiam intelligitur. Sic bene moratae urbes vocantur, sic seculum felix: sic Roma pro Romanis, Athenae pro Atheniensibus frequenter ponuntur, Virg.

Caelo gratissimus annis. *Id est, caelestibus.* *Aen. 7.*

Cic. Ut omittam illas omnium doctrinarum inuentrices, Athenas, in quibus summa medicandi vis & inventa est & perfecta: Athenas *De orat*
dixit

dixit pro Atheniēſibus. Huc referūtur etiā illa, cum ex possessore res, quæ possidetur aut ex duce exercitus significatur, Virg.

Aen. 2. Iam Proximus ardet.

Vcalegon, Id est, Vcalegōtis domus. Sic hominē deuorari, cuius patrimoniū deuoratur: & ab Annibale apud Cannas cæsa sexaginta millia dicimus, id est, ab eius copijs. E signo deniq; res mōstratur: vn̄ e toga, quæ pacis erat insigne & otij, pro pace & fasces vsurpātur pro magistratu. Virg.

Non illum populū fasces, nō purpura Regū

Geor. 2. Flexit.

Metonymiā, vt ait Cicero: Rhetorēs hypallagen vocant.

De Antonomasia.

C A P V T, XIII.

*Quint
libr. 8.
capit. 6* **A**Ntonomasia ponit aliquid pro nomine, vt, Euersor Carthaginis, & Numantia, pro Scipione, & Romanæ eloquētiæ princeps, pro Cicerone. Epithetō autē, siue Latine malis dicere appositū, nō est tropus, quia nihil vertit. Necessē est enim sēper, vt id, quod est appositū si a proprio.

diui-

diviseris, per se significet, & faciat Antonomasiam. Nam si dicas, Ille qui Carthagine, & Numantiam euerit, Antonomasia est: si adieceris, Scipio, appositum. Apposito & frequētius, & liberius poetæ utuntur, namq; illis satis est convenire verbo, cui apponitur: & ita, dentes albi, & humida vina, apud eos non reprehenduntur. Apud oratorem, nisi aliquid efficitur, redundat. Tū autē efficitur, si sine illo, quod dicitur, minus est, qualia sunt, ò scelus abominandum, ò deformē libidinē. Exornatur autē res tota maximè translationibus: Cupiditas effrænata, & insanae substructiones. Solet etiā fieri alijs adiunctis Epitheton tropis apud Virgilium: Tarpis egestas, & tristis senectus. Verum tamē talis est ratio huius virtutis, ut sine appositis nuda sit, & velut incōpta oratio, ne oneretur tamē multis. Nam fit longa, & impedita.

*Arist.**Rh. l. 3**cap. 3^a**Quint.**lib. 8.**capit. 6**pro Mil**Aen. 6**De Onomatopœia.*

C A P I T. XIII.

Onomatopœia, id est, fictio nominis Græcis inter maximas habita virtutes

*Quint.**lib. 8.**capit. 6*

tes

tes, Latinis vix permittitur. Ab his tamē plurima sunt per onomatopœiā posita, qui primi sermonē fecerūt aptātes affectibus nomen. Nam mugitus & sibilus, & murmur, & vagitus aliāq; quāmplurima inde venerunt. At nunc raro & cū magno iudicio hoc genere utēdū est, ne novi verbi assiduitas odium pariat: sed si cōmode quis eo utatur, & rarō, non modo non offendet nouitate, sed etiā exornabit orationē. Cic. in Antonium. Tuæ cōiugis bonæ fæminæ, locupletis quidē certē, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui propter hæsitantiā linguæ, stuporemq; cordis cognomen ex contumelia traxerit. Sed si quis tropi definitionem attentē cōsiderauerit, onomatopœiā in tropis nullo modo numerabit.

De Catachresi.

CAPVT. XV.

*Quint.
lib. 8.
capit. 6
Aen. 2*

CAtachresis, quā reatē dicimus abusionem, non habentibus nomen suū, accomodat, quod in proximo est. Sic, *Equum diuina Palladis arte. Aedificant.*

Et

Et, Pyxides, cuiuscunq; materix sunt, & parricida matris quoque, aut sororis interfectori dicitur. Valde similis est metaphora, sed ab ea tamen distinguitur, quod abusus nomen ex vicina, ac finitima re accommodat alteri rei, quæ sine nomine est: metaphora verò etiã si nomen non deest, vnde cunq;, modo similitudinẽ res habeat, alienũ nomẽ asciscit. Quid tã propinquũ patris interfectori, quam matris aut sororis, aut fratris interfectori? ergo is, quia nomen Latino sermone non habet, per abusionem parricida vocatur. Quid rursus magis sciũctum, quam arbor, atque Resp. quæ florere, verbo ab arbore translato, dicitur? Vnde apparet duos hos tropos ita similes esse, vt tamen sint diuersi.

De Metalepsi.

C A P V T. XVI.

S Vperest ex his, qui aliter significãt. Metalepsis, id est, transumptio ex alio in aliud velut viã præstans: Tropus autẽ est rarissimas, & maximẽ improprius, Virg. *Post aliquot mea regna vidẽs mirabor aristas*

*Quint.
libr. 8.
capit. 6*

*Quint.
libr. 8.
capit. 6
cloz*

E

Gradatim enim ab aristis ad spicas, à spicis ad segetes, ab his ad æstates, ab æstibus ad annos acceditur. Idem etiam poeta in primo libro Aeneid. sic ait.

Speluncisq; abdidit atris.

Vbi speluncæ nigræ, ac per hoc crassis & obscuris tenebris circumfusæ, ad extremū denique infinita altitudine depressæ intelliguntur.

De Allegoria.

CICERO. P. V. T. XVII.

Quint. lib. 8. cap. 6. ALlegoria, quam inuersionē interpretamur, aliud verbis, aliud sensu ostēdit, ac etiā interim contrariū: Virgilius.

Sed nos immensū spatij confecimus equor:

Georg. 1. Et iam tēpus equum spumātia soluere colla.

Habet vtiū talis allegoriæ frequē et oratio, sed raro totius, plerunq; apertis permista est. Tota apud Cic. talis est. Hoc miror enim queror que quenquam hominem ita pessundare alterū verbis velle, ut etiā nauē perforet, qua ipse nauiget: Illud cōmistū frequentissimū. Equidem cæteras tēpestates, & procellas in illis dumtaxat fluctibus

fluctibus concionū, semper Miloni putavi
 esse subeūdas: nisi adiecisset, fluctibus cō-
 cionum, esset allegoria, nūc eam miscuit.
 Illud verò longè speciosissimum genus ora-
 tionis, in quo triū permixta est gratia, simi-
 litudinis, allegoriæ, & trāslationis. Quod
 fecit, quē Euripum tot motus, tamq̃; va-
 rias habere creditis agitationes, cōmutat-
 tiones fluctus, quantas perturbationes, &
 quātos æstus habet ratio comitorū. Dies
 intermissus vnus, aut nox interposita sæpe
 perturbat omnia, & totam opinionē par-
 ua nonnunquam cōmutat aura rumoris.
 Nam id quoq̃; in primis est custodiendū,
 vt quo genere cœperis translationis, hoc
 desinas. Multi enim cum initium à tempe-
 state sumpserunt, incendio, aut ruina fini-
 unt, quæ est inconsequentia rerum fædis-
 sima. Cæterum allegoria paruis quoque
 ingenijs, & quotidiano sermone frequētis-
 simè seruit, nā illa in agendis causis trita:
 Pedem cōferre; & iugulum petere & Sā-
 guinem mittere: inde sunt. Allegoria quæ
 est obscurior, & ænigma dicitur, vtiū pro-
 fectò,

fectò, siquidè dicere dilucidè virtus, quò
tamen & poetæ viuntur, Virgilius.

*Dicquibus in terris, & eris mihi magnus Apoll
Treis pateat celi spatium nõ ãplius vlnas.* (lo,

Et oratores nõnunquam, ænigmata enim
sunt illa, quæ Cic. contra Verris nequitia,
& iniquitatem in ore vulgi, atq; in cõmu-
nibus proverbijis dicit esse versata. Nega-
bant (ait ille) ius tam nequam esse Verri-
num. & paulò post: Sacerdotem execrabã-
tur, qui Verrem tam nequam reliquisset.

Sed illud peracutum, & eruditum, quod
per iocum scripsit ad Trebatium iurecon-
sultum familiarem suum, qui ad Cæsarem
imperio Gallias tenentem idcirco venerat
à Cicero cõmendatus, vt augeret facul-
tates suas. Sic igitur ait, Treuitos vites,
censeo, audio capitales esse: malle auro,
argento, ære essent. Sed aliàs iocabimur.

Erãt enim Romæ triumviri capitales, qui
carceris erant custodes, & iudicia rerum
capitalium exercebãt, & cum supplicium
de fontibus sumebatur, præsentés aderãt.

Erant & triumviri monetales, quorum
oficium

Act. 3.

Ex ora
pro Clu
& Sall.
incõiur

officium his ipsis Ciceronis vocabulis significabatur, ut veterum quoque nummorum inscriptiones declarant. Ad viros quosque autem respexit Cicero, cum monet Trebatium, ut Treuiros, qui erant feri, & bellicosi Galliae populi, vitet. Nam Romani triumuiros, tresuiros quoque dicebant, est & illud Plauti ænigma.

Pöp. l.
1. päd.
de orig
in l. 2.

Vbi viuos homines mortui incurfant boues.

De Ironia. C A P. XVIII.

IRONIA, quam illusionem vocant, allegoria est, quæ non solum aliud sensu, aliud verbis ostendit, sed contrarium. Ea aut pronuntiatione intelligitur, aut persona, aut rei natura. Nam si qua earum verbis dissentit, apparet diuersam esse orationi voluntatē. Cic; in Clodium: Integritas tua te purgavit, mihi crede, pudor eripuit, vita antea cta seruauit, & Turnus apud Virg.

Arist.
Rhet.
ad Ale
xād. c.
20. &
Quint.
libr. 8.
cap. 6.

Me que timoris

*Argue tu Drance, quando tot cadis aceruas.
Tencronum tua dextra dedit.*

Aeneid
11.

De Periphrasi.

C A P U T, XIX.

Quint. libr. 8. cap. 9 **C**VM pluribus verbis, id quod vno, aut paucioribus dici potest, explicatur, Periphrasin vocant, circuitum loquendi, qui est apud poetas frequentissimus. Ut *Aen. 2* *Tēpus erat, quo prima quies mortalibus agris Incipit, & dono diuum gratissima serpit.* Et apud oratores non rarus, semper tamē astrictior, quicquid enim significari breuius potest, & ornatu latius ostenditur, periphrasis est. Verum ut cū decorem habet, periphrasis, ita cum in vitium incidit perissologia dicitur; obstat enim quicquid non adiuvat.

De Hyperbato.

C A P U T, XX.

Quint. libr. 8. cap. 6. **H**YPERBATON, id est, trāsgressio, tropus est solis poetis concessus, qui etiam verborum diuisionem, & trāsgressionē faciunt, Virgilius.

Georg 3 *Hyperboreo septem subiecta trioni.*

Quod oratio nequaquam recipiet Est autem diligenter animaduertendum, hyperbaton

baton, vbi nihil ex significatione mutatur
 est, sed structura sola decoris gratia varia-
 tur, tropum nō esse, id quod tropi defini-
 tio declarat. Imō, vt Quintilianus quoq; *Lib. 9.*
 fatetur, hyperbaton multi tropis omnino *cap. 1.*
 eximunt, quorum sentētiaverior est. Tro-
 pi enim definitio ad nomē ipsum, non ad
 eius partes accommodanda est. Nemo au-
 tē inficiabitur septentrionem in eo car-
 mine suā significationē tueri, & cōseruare

De Hyperbole,

C A P I T. XXI.

Hyperbole est ementiens superiectio, *Quint.*
 cuius virus est ex aduerso par augē *libr. 8.*
 di ac minuendi, Virgilius. *capit. 6*

Geminiq; minantur In cælum scopuli.

Et Fulminis ocyor alis.

Aen. 1.

Cicero in Antonium, Quæ Charybdis tā *Aen. 5*
 vorax? Charybdim dico, quæ si fuit, fuit *Phœ. 2*
 animal vnum: Oceanus medius fidius vix
 videtur, tot res, tam dissipatas, tam distan-
 tibus locis positas, tam cito absorbere po-
 tuisse. Illud Virgilij ad minuendum.

Vix ossibus harent.

Eslog

Sed tam in augendo, quàm in minuendo seruetur mensura quædam. Quauis est enim omnis hyperbole ultra fidem, non tamen esse debet ultra modum.

De ornatu qui est in verbis coniunctis.

C A P V T. XXII.

3, De
Orat.

S Equitur cõtinuatio verborũ, quæ duas res maximè, collocationẽ primũ, deinde modũ quẽdã, formamq; desiderat. Tũ & verbis & sententijs oratio cõformãda est, de quibus post tropos aptissimè dicemus, deinde de collatione, postremo de modo & forma, idest, numeris, quĩ sunt adhibendi in oratione, differemus.

De figuris.

C A P V T. XXIII.

Figura (sicut nomine ipso patet) est cõformatio quædam orationis remota à cõmuni, & primum se offerente ratione.

Quint. lib. 9. capit. 1. Differt autẽ à tropis figura, quia proprijs verbis figura fieri potest, quod in tropis nõ cadit: vt, Fuit hoc quondã, fuit propriũ populi Romani: figura est in verbo geminato

nato in sua significatione permanēte. Illud tamen notandum coire frequenter in eadem sentētijs & tropum, & figurā. Tam enim translatis verbis, quā proprijs figuratur oratio, vt, Qui spē Catilinæ molli-
Orat. 1.
in Cat.
 bus sententijs aluerunt, coniurationēque nascentē non credendo corroborauerūt. Aluerūt, & corroborauerūt translata sūt, & similiter desinentia, similiterq; cadētia.

De generibus figurarum.

C A P V T, XXIII.

Sicut omnem orationem, ita figurās quoque necesse est versari in sensu, & in verbis, Vt vero natura prius est cōcipere animo res quā enūciare: ita de ijs figuris ante loquēdum esset, quæ ad mētē pertinet: sed facilitatē secuti, de figuris verborū prius dicemus. Est autem verborū exoratio, quæ ipsius sermonis insignita cōtinetur perpolitio, Inter cōfirmationē verò verborū, & sētētiarū hoc interest, quòd
Aut, ad
Her, l,
4,
De ora-
tor. 3.
 verborū cōformatio tollitur, si verba mutaris; sententiarū permanet quibuscūque
 verbis

*Orat 1.
in Cat.*

verbis vti velis: vt, Nunc verò quid agat,
quid moliat, quid deniq; quotidie cogi-
tet, què ignorare nostrū putat? Repetitio
est verborū figura, & interrogatio figura
sententiarum (persæpe enim vnus & idē
locus, & verborum & sententiarum orna-
mentis illuminatur) muta verba, Quid
agat, & moliat, ac deniq; quid cogitet
quem ignorare nostrum putat? Repetitio
tollitur, interrogatio per manet, semperq;
permanebit quibuscunq; verbis vti velis.
Sed quoniā parū inter authores conuenit
de numero & nominibus figurarum, & in
eo etiam magna discrepātia est, quod ali-
quæ a quibusdam inter verborum exorna-
tiones ponuntur, quæ ab alijs inter sentē-
tiarū ornamenta numerantur, nos mediā
viā secuti, ea de quibus grauissimorū scri-
ptorum maior cōsensus est, explicabimus.

Quot modis fiant figura verborum.

C A P V T XXV.

Figura verborum tribus maximè fiunt
modis per adiectionem, detractionem
fimi-

*Quint.
libr. 3
capit. 3
pro Mil*

similitudinem. Per adiectionem, vt Cicero pro Milone: Occidi, occidi nō spurium Melium, quo loco verbū, occidi figuratè geminatū est. Et in Catil. Fuit, fuit ista quōdam in hac rep. virtus. Et in eadem oratione. Viuis, & viuis non ad deponendā, sed ad confirmandā audaciā. Per detractionē etiam sunt figuræ, in quibus multum est venustatis: Cicero in eundem Catilinam. Abijt, excessit, erupit, euasit, vbi coniunctiones prætermittuntur. Sed tertium genus figurarū quod quandam vocū habet similitudinē, & aures præcipuè in se vertit, & animos excitat, Cicero in oratore: Itaque efficis, vt cum gratiæ causa nihil facias, omnia tamen sint grata, quæ facis.

Orat. 1.

Orat. 2.

In orat

Aut. ad

Her. l.

4.

Quint.

l. 9. c. 3

De Ora

tor. 3.

In orat

Orat. 1.

De figuris quæ sunt per adiectionem.

C A P V T. XXVI.

Repetitio est cum ab eodem verbo dicitur. Sæpius oratio, vel vt Cicero describit. Est eiusdem verbi crebra à primo repetitio. Quod acriter & instanter fit, Cicero in Catilinā, Nihil agis, nihil moliris, nihil

nihil cogitas, quod ego nō modo audiā,
 sed etiā videā, plenaq; sentiā: Idē contra
De Off. I. Rullū: Quid enim est tā populare, quā
 pax? qua nō modo ij, quibus natura sensū
 dedit, sed etiā tecta, atq; agri mihi lætari
 vidētur. Quid tā populare, quā libertas?
 quam non solū ab hominibus, verū etiā à
 bestijs expeti, atq; omnibus rebus antepo-
 ni videtis. Qui tam populare, quā otium?
 quod ita iucundū est, vt & vos, & maiores
 vestri, & fortissimus quisq; vir maximos
 labores suscipiēdos putet, vt aliquādo in
 otio possit esse, præsertim cum imperio,
 ac dignitate.

Phil. 2. **C**onuersio est cū in idem verbū cōij-
 citur sæpius oratio, Cicero in Anto-
 nium, Doletis tres exercitus popul
 Romani interfectos? Interfecit Antonius,
 Desideratis clarissimos ciues? eos quoq;
 eripuit vobis Antonius, Autoritas huius
 ordinis afflicta est? Afflixit Antonius,

Complexio est, quæ repetitionē & cō-
 uersionem complectitur. Qui sūt, qui
 foedera

foedera saepe ruperunt? Carthaginienses.
 Qui sunt, qui crudele bellum in Italia gese-
 serunt? Carthaginienses. Qui sunt, qui Ita-
 liam deformauerunt? Carthaginienses,
 Qui sunt, qui sibi postulāt ignosci? Cartha-
 ginenses. Videte ergo, quid oporteat eos
 impetrare, Cicero pro lege agraria: Quis *Orat. 5.*
 legem tulit? Rullus. Quis maiorem po-
 puli partem suffragijs priuauit? Rullus.
 Quis comitijs praefuit? idem Rullus. Quis
 tribus, quas voluit, vocauit, nullo custode
 sortitur? Quis decem viros, quos voluit,
 renunciauit? idem Rullus.

Conduplicatio est verborū gemina-
 tio, quæ habet interdū vim, leporem
 aliās. Geminatur autē verba modis pluri-
 bus, aut enim adiungitur idē iteratum, ut
 Cicero in Catilinā, Viuis & viuis nō ad de-
 ponēdam, sed ad confirmandam audaciā.
 Aut & idem ad extremum refertur: Cice- *Orat. 2.*
 ro in Verrem, Multi & graues dolores
 inuenti parentibus, & propinquis multi.
Aut continēter vnū verbū non in eadem
sententiā

sententia ponitur: Cicero pro Ligario, Principū dignitas erat penè par, non par fortasse eorum qui sequebātur: Aut post aliquam interiectionem repetuntur. Cic. Bona, miserum me (consumptis enim lachrymis tamē infixus animo hæret dolor) bona inquam Cn. Pōpeij acerbissimæ voci subiecta præconis. Possūt quoq; mediæ respondere, vel primis, vt Virgil.

Aen. 7 *Te nemus Angitia, vitrea te Fucinus unda.*

Act. 7. Vel vltimis: Cicero in Verrem, Hæc nauis omnia ex præda Siciliensi: cum ipsa quoq; esset ex præda. Interim sententiā tota repetitur. Cicero in eadē act. Quid Cleomenes facere potuit? non enim possum quēquā insimulare falso. Quid inquam Cleomenes magnopere facere potuit? Ille verò apud Ciceronem locus est pulcherrimus, in quo & primo verbo longo interuallo redditum est vltimum, & mediæ primis, & medijs vltima congruunt. Vestrum iam hic factam reprehenditur P. C. non meum: ac pulcherrimum quidem factam, verum, vt dixi, non meum, sed vestrum.

T Raductio est cum verba paululū im-
mutata ponuntur. Cicero, Homines
prope confidentem iudicio liberauerunt:
hominibus iniuria tui stupri in ipsos dolo-
ri nō fui: Homines tibi arma, alij in me,
alij post in illum iniectum ciuem dederūt
hominū beneficia prorsus cōcedo tibi, ac
maiora non esse quæreda. Et pro Archias:
Pleni sunt omnes libri, plenæ sapientiam
voces, plena exemplorum vetustas.

SYnonimia est cum verba idē signi-
ficantia congregantur. Quæ cum ita sint
Catilina, perge quo cœpisti: egredere ali-
quādo ex vrbe, patēt portæ, proficiscere.
Et alio libro: Abijt excessit, erupit, eua-
sit. Nec verba modo, sed sensus quoq; idē
facientes aceruantur. Perturbatio istum
mentis & quædam scelerum offusa caligo
& ardentes furiarum faces excitarunt.

Poly syndeton est schema quod coniu-
ctionibus abundat.

Tectamque, iaremque,

Geor. 3. Armaq; Amineleuq; canē, cressaq; pharetrā.

In Cat. Cic. Atq; idem tamen stuprorum, & scelerū exercitatione assuefactus, frigore, & fame, ac siti, & vigilijs perferendis, fortis, abijs istis suis socijs prædicabatur. Idem.

Pro domo sua. Senatus est summum populi Romani populorumq;, & gentium omnium, ac regum concilium. Et alibi. Virtus hominibus instituendo, & persuadendo, non minis, & vi, ac metu traditur.

De Or.

G Radatio repetit quæ dicta sunt, & priusquam ad aliud descēdat in pluribus resistat. Vel vt cum Cicerone definiamus, Gradatio est cum gradatim sursum versus reditur. Africano virtutem industria, virtus gloriam, gloria æmulos cōparauit. Cicero pro Milone Neq; verò se populo solum, sed etiā senatus tradidit: nec senatui modo, sed publicis præsijs, & armis neq; his tātū, verū etiā eius potestati, cui senatus totā Remp. omnē. Italiæ, pubem, cuncta populi Romani arma commiserat.

miserat. In tertio loco, cū dicendū fuisset: nec publicis præsidijs, & armis tantū: consulto, quoniam id longū erat & insuaue, pro eo dixit: neq; his tantū. Idem pro Sex. Roscio Amerino. In vrbe luxuries creatur, ex luxuria auaritia existat, necesse est, ex auaritia erumpit audacia. Hæc figura apertiolem habet artem, & magis affectatam, ideoque esse rarior debet.

Quint
De figuris verborū, quæ fiūt per detractionē *libr. 9.*
cap. 3.
C A P V T. XXVII. *Cic. 3.*

S Equuntur figuræ, quæ per detractionē fiunt, quæ breuitatis, nouitatisq; maxime gratia petuntur. *de orat. in erat. anto. ad Her l. 4.*

Dissolutio, quam articulum alij vocāt, est cum demptis coniunctionibus dissolutè plura dicuntur. Cicer. Si in eius tutela Gallia, cuius virtuti, fidei, felicitati cōmendata est. Apta est hæc figura non in singulis modo verbis, sed sententijs etiam, *pro clu. ut Cicero pro Archia: Hæc studia ado. ent.*

lescentiam alunt, senectutem oblectant
 secundas res ornant aduersis per fugium,
 præbent, delectant domi, non impediunt fo-
 ris, pernoctant nobiscum, peregrinantur,
 rustificantur. Dissolutionis autem, & poly-
 syndeti fons vnus est, quia aciora faciunt,
 quæ dicuntur, & vim quandam per se fe-
 rentia velut sæpius erumpentis affectus.

Arist.
rh. c. 12

pro cluē
Orat. 1.

A Diunctio est in qua vnum ad verbum,
 quod primū, aut postremū collocatur
 plures sententiæ referuntur, quarum vna-
 quæq; desideraret illud, si sola poneretur.
 Fit autem præposito verbo ad quod reliqua
 respiciant, hoc modo: Vicit pudorem li-
 bido, timorē audacia rationē amētia: aut
 illato, quo plura clauduntur. Nec enim is
 es Catili. vt te, aut pudor vnquam à tur-
 pitudine, aut metus à periculo, aut ratio
 à fure reuocauerit. Mediū quoq; potest
 esse quod & prioribus, & sequētibus suf-
 ficiat, vt formæ dignitas, aut morbo deflo-
 rescit, aut vetustate. Quod cum fit, Con-
 iunctio, figura est.

Dis-

Disiunctio (quam perspicuitatis gratia quoniã superioribus cõtraria est hoc loco tradimus) est cũ eorũ, de quibus dicimus vnũ quodq; certo cõcluditur verbo. Cicero pro Archia: Me autem quid pudeati, qui tot annos ita viuo, iudices, vt ab illis nullo me vnquam tempore, aut cõmodum, at otium meum abstraxerit, aut voluptas auocarit, aut denique somnus retardarit. Et in eadem oratione. Homerum Colophonij ciuem esse dicunt suum, Chij suum vendicant, Salaminij repetunt, Smyrnæi verò esse suum confirmant.

Synecdoche. cuius & Cicero, & Quintilianus meminerunt, non tropus modò, de quo antedictũ est, sed verborũ etiã est exornatio. Ea fit cum subractum aliquod verbum satis ex cæteris intelligitur; Præcisionem vocat author ad Her. Cicero ad Brutum: Sermo nullus, scilicet nisi de te. Quid enim potius? Simul enim intelligitur in priori quidem parte, est, in posteriori verò, faciamus, aut aliquid simile.

In Ora.

*Synec
debe
differt
ab aposi
opefi.*

Differt ab Aposiopesi, quæ sententiarum est exornatio, quod in ea vnum verbū, & manifestum quidem desideretur, vt in superiori exemplo, & in illo etiā Ciceronis: *Data Lupercalibus*, quo die Antonius Cæsari, vbi nihil aliud intelligi potest, quàm hoc, diadema imposuit. At in Aposiopesi, aut insertum est, quod taceretur, aut certè longiore sermone explicandum. Syneciosis est quæ duas res diuersas colligat, hoc modo: *Tam deest auaro, quod habet, quam quod non habet.*

De figura verborum tertij generis.

C A P V T, XXVIII.

*Sic. 3.
de orat
& in or*

Tertium est genus figurarum, quæ aut similitudine vocum, aut paribus, aut contrarijs, vertunt in se aures, & animos excitant.

*Quint
libr. 9.
cap. 3.*

Anominatio, quæ Græci Paronomasiam vocant, est cum paululū immutata verba, atq; deflexa, in oratione ponuntur. Ea multis & varijs rationibus conficitur:

ficitur: Adiectione hoc modo, Cicero pro
 Cluētio: Si in hac calamitosa fama, quasi *pro clu*
 in aliqua perniciosissima flāma. Et, Emit
 morte immortalitatem. Detractione sic,
 contra eum, qui se legationi immortitū
 dixerat, pater Quintiliani: non exigo vt *Quint*
 immoriaris legationi, immorare. Commu *libr. 9.*
 ratione, hoc modo: Cicero in Catilinam, *cap. 3.*
 Hanc reipublicæ pestem paulisper reprimi, non in perpetuum comprimi posse. Et *Orat. 1.*
 in M. Antonium. Hem cur magister eius *Phil. 3*
 ex oratore orator factus sit. Translatio:
 Videte Iudices vtrū homini nauo, an va-
 no credere malitis, Hæc figura leuis alio-
 qui sententiarum pondere implenda est.
 Merito igitur illa exēpla vitandi potius,
 quam imitandi gratia ponit Quintilianus:
 Avium dulcedo ducit ad avium, & non
 Pisonum, sed pistorum: pessimum vero,
 Ne partes conscripti, circunscripti videā-
 tur; & Raro euenit, sed vehementer venit
 aliaque similia.

Similiter cadens exornatio est, cum
 in eodē casus verba cadunt. Græci *Pro leg*

Homoioptoton appellant. Cicero, Ac primum quanta innocētia debent esse imperatores. Quanta deinde omnibus in rebus temperantia? Quanta felicitate? Quanto ingenio? Quanta humanitate? Et alibi: *Pro ar. chi ad.* Hunc ego non diligam? non admirer? nō omni ratione defendendum putem. Similiter cadens est in illis verbis, Diligam, admirer, putem. Nam & verborum, ut nominum sui etiam sunt casus.

Similiter definiens est cum siue casus sit in verbis, siue nō, tamē similes exitus sūt: *pro leg. Manil.* Cicero: Ita q̄; non sum prædicaturus. Qui rites, quātas ille res domi, militiæq̄; terra, mariq̄; , quātaq̄; felicitate gesserit, ut eius semper volūtatibus non modo ciues assēserint, socij obtemperarint, hostes obedierint, sed etiā venti, tēpestatesq̄; obsecundarint. Et *pro Mil.* Non modo ad salutē eius extinguendam, sed etiā gloriā per tales viros infringēdam. Differt hæc figura à superiori, est enim similiter cadēs, tantū casus similis, etiam si dissimilia sint, quæ decli-

declinatur: ac similiter desinēs in eisdē exitus cadit, vt Audacter terribitas, humiliter placas. Atq; eo fit, vt similiter cadēs in verbis & nominibus tāntū esse possit, cū similiter desinens non modo in his, sed in illis etiam, quæ declinari nō possunt reperiatur, vt proximū declarat exemplum.

Compar Græci vocant Isocolon, habet membra orationis, quæ constāt ex pari ferè numero syllabarum;

Hoc nō de enumeratione nostra fiet, nam id quidem puerile est: sed tantum affert vsus, & exercitatio facultatis: vt animi quodam sensu par membrum superiori referre possimus. Cic. pro lege Manilia: Ita tantum bellū, tam diuturnum, tam longē, lateq; dispersum, quo bello omnes gentes tenebantur, Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit ineunte vere suscepit: media æstate cōfecit. Loquitur autem de bello, quod Pōpeius gessit contra Piratas.

*pro leg.
Manil.*

Contrapositum, autem vel vt quidam vocant, Cōtentio (antitheton Græcis dicitur)

dicitur) nō vno fit modo. Nam & fit, si fin-
Cic. pro gula singulis opponitur, vt, Vicit pudorē
eluent. libido, timorem audacia, rationē amētia.
 Et bina binis; Non nostri ingenij, vestra
Ibidem auxilij est. Et sententiæ sentētijs, Odit po-
 pulus Romanus priuatam luxuriam, publi-
pro Mu. cam magnificentiam diligit. Nec semper
 contrapositū subiūgitur, vt in hoc Cicero-
 nis pro Milone, Est enim hæc Iudices nō
 scripta, sed nata lex; sed crebra etiam cre-
 bris opponuntur, vt in eo, quod sequitur,
 quam non didicimus accepimus, legimus,
 verum ex natura ipsa arripimus, hausi-
 mus, expressimus. Sunt quidam authores
 qui duplicem faciunt cōtentionem, vnā
 verborum, quam Antithesin appellant;
 sententiarum alteram, quam Antitheton
 vocant. Eas autem ira discernunt, vt con-
 tentionem verborum figuram esse dicant;
 cum ex verbis cōtrarijs conficitur oratio,
 vt Inimicis te placabilem, amicis inexora-
 bilem præbes. Et quod Cecil. Metelus di-
 cit apud Livium; amicitias immortales,
 inimicitias mortales debere esse; senten-
 tiarum

tiarum verò cum sententiæ contrariæ ex
 comparatione referuntur. Sed cū Quinti-
 lianus Ciceronem secutus Antitheton in- *Quint*
 ter verborū numeret exornationes, & dis- *libr. 9.*
 crimen illud tenue fit, & exile satis esse de- *cap. 3.*
 bet, quod de cōtentione dictum est. Mag-
 næ veteribus curæ fuit, gratiam dicendi è
 quatuor his proximis figuris acquirere.
 Gorgias in hoc immodicus, copiosus uti-
 que prima ætate Isocrates fuit. Delecta-
 tus est his etiam M. Tullius verum, & mo-
 dum adhibuit non ingratae (nisi copia re-
 dundet) voluptati, & rem alioqui leuem
 sententiarum pondere impleuit. Nam per
 se frigida, & inanis affectatio, cū in ac-
 ris incidit sensus innata videtur, esse nō ac-
 cersita. Et quoniam contrapositum saepe
 fit assumpta pariter commutatione, de ea
 hoc loco dicamus.

Commutatio est, cum duæ sententiæ in-
 ter se discrepantes ita effertur, ut à prio-
 re posterior cōtraria priori, profiscatur;
 Non ut edam viuo, sed ut viuā edo. Item,
 si poema loquēs pictura est, pictura tacitū
 poema

poema debet esse. Et apud Ciceronem: Ut
 & sine inuidia culpa pleatur, & sine cul-
 pa inuidia ponatur. Hæc de verborum fi-
 guris dicta sint, in quibus illud notandum
 est, multas earum cadere frequenter in eas-
 dem sententias, idq; cum magna venustate.

*pro Cal
ent.*

pro Cic.

Cicero; Si quantū in agro locisq; desertis
 audacia potest tantum in foro, ac iudicijs
 impudentia valeret. Compar est, & simi-
 liter cadēs: Non minus nunc in causa ce-
 doret Aulus Cecinna Sexti Ebutij impu-
 dentia, quàm tunc in vi facienda celsit au-
 dacia. Compar similiter cadēs, similiter
 desinens. Accedit & ex illa figura gratia,
 qua mutatis casibus verba repetuntur.
 Non minus cederet, quam celsit.

*Quid verborum figura orationi conferant, &
 quid eis cauendum sit.*

C P V T. XXIX.

*Quint.
l. 7. c. 3.*

Siquis autem parce, & cum res poseit,
 verborum figuris utatur, iucūdiore faciet
 orationē. Qui verò immodicè, & sine
 iudicio

iudicio eas adhibuerit, ipsam illam gratiã
 varietatis amittet. Danda igitur opera est,
 vt nec multæ sint supra modum, nec eius-
 dem generis, aut iunctæ, aut frequentes:
 quia satietas vt paucitate earũ, ita varietate
 quoque vitatur. Quod de his verborũ
 figuris, quæ nobiles sunt, atq; insignes in-
 telligendum est, non de illis, quæ valde sunt
 vsitatæ, ac vulgares, quæ etiamsi sunt cre-
 briores, consuetas aures minus feriũt. Ri-
 diculum etiam est neglecto rerũ pondere,
 & viribus sententiarum, inania verba in
 hos modos deprauari. Cum enim figuræ
 sint quasi quidam gestus orationis, eas si-
 ne sententiã sectari, tã est ridiculũ, quã quæ-
 rere habitum, gestumq; sine corpore. Non
 sunt etiam nimis densandæ. Sciendũ verò
 imprimis, quid quisq; in orando postulet
 locus, quid persona, quid tempus. Maior
 enim pars harũ figurarum posita est in de-
 lectatione: vbi vero atrocitate, inuidia, mi-
 seratione pugnandum est, quis feret eõtra-
 positis, & pariter cadentibus, & confimi-
 libus irascentem, flentem, rogantem? Cũ

in his rebus cura verborum derogat affectibus fidem, & ubicunque ars ostentatur, veritas abesse videatur.

De figuris sententiarum.

C A P U T. XXX.

*Cic. 3.
de orat*

*& in or
Quint*

*libr. 9.
capit. 2*

*Autor
ad Her.*

*l. 4. Ru
finian.*

*aquila
& Rut*

Nunc res ipsa monet, ut, deinceps ad sententiarum exornationes transeamus. Est autem sententiarum exornatio, quæ non in verbis, sed in ipsis rebus quandam habet dignitatem. Atque ea de causa sententiarum ornamenta maiora sunt. Quo genere, quia præstat omnibus Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps iudicatus. Schemata ea vocant Græci, quæ maximè ornent orationem, eaque, ut de finio demonstrat, non tam in verbis pingendis pondus habent, quam in illuminandis sententijs. Nec aliud quicquam est dicere, nisi omnes, aut certè plerasque aliqua specie illuminare sententijs.

Interrogatio figura est, quoties non sciscitandi gratia assumitur, sed instandi: Quo

vsq;

vsq; tandem abutere Cui in a patiētia no-
 stra? &, Patere tua cōsilia non sentis? Et
 totus deniq; hic locus. Quāto enim magis
 ardet, quam si diceretur? Diu abuteris pa-
 tientia nostra; &, patēt tua cōsilia. Inter
 rogamus etiā, quod negari non possit. Ci-
 cero pro Cluentio; Dixit ne tandē causam
 C. Fidiculanus falcula? Aut ubi respondē-
 di difficilis est ratio, vt vulgō vti solemus;
 Quomodo? Qui fieri potest? aut inuidiæ
 aut miserationis, vt Sinon apud Virgil.

Heu qua nunc tellus, inquit, qua me aquora Aen. 2.
Accipere? (possunt

Conuenit etiam indignationi.

Et quisquam iumen Iunonis adoret? Aen. 1.
 Et admirationi.

Quid non mortalia pectora cogis, Aen. 2.
Auri sacra fames?

Est interim acius imperandi genus.

Nō arma expediēt, totaq; ex urbe sequētur? Cap. 4.
 Et ipse nos met rogamus; Quale est illud
 Turni apud Virgilium;

Quid agam; aut qua iā satis ima dehiscat, Aen. 7.
Terra mihi.

Respon-

Responsio figura est cum aliud inter-
roganti ad aliud, quia sic utilius fit, oc-
curritur, tum augendi criminis gratia: Ut
testis in reum rogatus an à reo fustibus
vapulasset? Et innocēs inquit: Tum decli-
nandi, quod est frequentissimum. Quæro
an occideris hominem? respondetur; la-
tronem.

Subiectio est, cū orator vel interrogat
se ipsum, & respondet sibi: vel cū aliū
rogauerit, non expectat responsum, ut

pro Lig Cicer. pro Ligatio: Apud quem igitur
hoc dico? nempe apud eum, qui cum hoc
sciret tamen me antequā vidit, reipublicæ
reddidit. Et, domus tibi deerat? at habe-
bas: pecunia superabat? at egebas. Sunt
In Ora. autem interrogandi, & respondendi sibi
non ingratae vices.

Occupatio, quam Quintilianus Præ-
sumptionem, Græci Prolepsin dicūt,
est cum id quod obijci potest, occupamus:
Huc pertinet illa Ciceronis præmunitio
Indit. cōtra Quint. Cæciliū, quod ad accusandū
descēdat, qui semper defēderit. Verborū

quoq;

quoq; vis, ac proprietas confirmatur, vel
 præsumptione: Quâquam illa non pœna,
 sed prohibitio sceleris fuit, vel reprehensionem,
 quam alij correctionem appellant.

Correçtio est quæ tollit sententiã ali-
 quam, & eã alia, quæ magis idonea
 videtur, emendat & corrigit, Cicero: Ita- *Offi. 2.*
 liam ornare, quam domum suam maluit:
 quanquam Italia ornata, domus ipsa mi-
 hi videtur ornatior: loquitur autem de L.
 Mummiõ. Est etiam correçtio in verborum
 exornationibus, quæ tollit verbum,
 quod dictum est, & pro eo, id quod magis
 idoneum videtur, reponit, hoc modo: O *Ant ad*
 virtutis comes invidia, quæ bonos in se- *Her. 1.*
 queris, atq; adeo insectaris. Et illud: Atq; *pro Mio*
 hæc ciues, ciues inquã, si hoc eos appellari
 nomine fas est, de patria sua, & cogitant,
 & cogitauerunt. Præclarum illud Cic. in
 Verrem: Nõ enim furem, sed ereptorem:
 non adulterum, sed expugnatorem pudici- *As. 3.*
 citiæ: nõ sacrilegum, sed hostem factorũ,
 religionũq;: nõ sicariũ, sed crudelissimũ

L

carni-

carnificem civium; sociorumque in vestrum iudicium adduximus.

*Proclu-
ent.*

D Vbitatio est cum quaerimus unde incipiendum, ubi desinendum, quid potissimum dicendum, an omnino dicendum sit Cicero. pro Cluentio: Equidem, quod ad me attinet, quod me vertam, nescio Negem fuisse infamiam, iudicij corrupti: & quae sequuntur. Est egregium tum subiectionis, tum huius figurae exemplum apud Livium in P. Scipionis ad milites concione: apud vos quemadmodum loquar, nec concilium, nec oratio suppeditat: quos nequo nomine quidem appellare debeam, scio: ciues? qui a patria vestra desciivistis. An milites? qui imperium, auspiciamque abnuistis, sacramenti religionem rupistis. Hostes? corpora, ora, vestitum, habitum civium agnosco: facta, dicta, consilia, animos hostium video.

*Pro
Rab.*

C omunicatio non procul abest a dubitatione, cum aut ipsos adversarios confulimus. Cicero; Tu denique Labiene quid faceres

faceres tali in re ac tēpore? cum ignauiae ratio te in fugā atq; in latebras impelleret, improbitas & furor L. Saturnini in Capitoliū arcesseret, consules ad patriæ salutē ac libertatem vocarēt; quam tandē auctoritatē, quam vocē, cuius sectā sequi, cuius imperio parēre potiusimum velles? Aut cū Iudicibus deliberamus, vt Cato, Si vos in eo loco essetis, quod aliud fecissetis?

Prosopopœia est personarū ficta inductio, vel grauissimum lumen augendi, hac, & aduersariorum, & nostros cum alijs sermones, & aliorum inter se credibiliter introducimus; & suadendo, obiurgando, quærendo, laudando, miserādo, personas idoneas damus. Quin mortuos excitare in hoc genere dicendi concessum est. Vrbes etiā, populiq; vocē accipiūt; in quibus hoc modo mollior fit figura. Etenim si mecū patria, quæ mihi vita mea multò est charior, si cūcta Italia, si omnis resp. sic loqueretur, M. Tulli quid agis; & quæ sequuntur. Sed magna quædam vis eloquētiæ deside

*Orat. 1.
in Cat.*

ratur. Falsa enim & incredibilia natura necesse est, aut magis moueāt, quia supra vera sunt, aut pro vanis accipiantur, quia vera nō sunt, formas quoq; fingimus sæpe, vt famæ Virgil. vt voluptatis, ac virtutis (quēadmodū à Xenophōte traditur) Prodicus, vt multarum aliarum rerum Ouid.

Aen. 4

vt famæ Virgil. vt voluptatis, ac virtutis (quēadmodū à Xenophōte traditur) Prodicus, vt multarum aliarum rerum Ouid.

Cicer.,
pro Lig

A Postrophe est auersus à iudice sermo: mite autē valet, siue aduersarios inuadimus: Quid enim Tubero, tuus ille districtus in acie pharsalica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat? Qui sēsus erat armorum tuorū? quæ tua mēs? oculi? manus? ardor animi? Quid cupiebas? Quid optabas? Siue ad invocationē aliquam conuertimur, Vos enim iam Albani tumuli atq; Luci: Siue ad indiuidiosā implorationem, O leges Porciæ, legesque Sempronie.

paoMil

aliquam conuertimur, Vos enim iam Albani tumuli atq; Luci: Siue ad indiuidiosā implorationem, O leges Porciæ, legesque Sempronie.

De ora

HYpotiposis, quam illustrem explanationem Cic. appellat, est proposita quædam forma rerum ita expressa verbis,

10r. 3.

quædam forma rerum ita expressa verbis,

vt cerni potius videatur, quam audiri: vel
 Exremum quasi gerantur, sub aspectum
 penè subiectio, vt actione in Verrem septi-
 ma: Ipse inflammatus scelere, ac furore in
 forū venit, ardebāt oculi: toto ex ore cru-
 delitas emicabat. Nec solū quæ facta sint
 aut fiant, sed etiam quæ futura sint, aut fu-
 tura fuerint dicēdo exprimimus. Mire tra-
 ctat hæc Cicero pro Milone, Quæ factu-
 rus fuerit Clodius, si præturam inuasisset.
 Hæc translatio temporum, erit verecun-
 dior, si proponamus talia: Credite vos in-
 tueri: vt Cicero: Hæc, quæ non vidistis o-
 culis, animis cernere potestis.

*Cicero
act. 7.
in Ver*

*Cicer.
pro Mi*

A Posiopesis, quam Cicero reticentiã,
 nonnulli interruptionē appellāt, &
 ipsa ostēdit affectus, vel iræ, vt Virg.
Quos ego, sed motos præstat cõponere fluctus.
 vel sollicitudinis, & quasi religionis: An
 huius ille legis, quam Clodius à se inuētã
 gloria ur, mentionē facere ausus esset, vi-
 uo Milone, ne dicam consule? de nostrum
 enim omnium, non audeo totum dicere.

*De o-
rat. 3.*

Aen. I

*Cicer.
pro Mi*

EThopœia est imitatio vitæ, ac morū alienorū, magis quoddam ornamento orationis, & aptum ad animos conciliandos, vel maximè, sæpe autem ad pe-
Orat. 2. mouendos; Cicero contra Rullum. In-
 unt tandem magistratus tribuni plebis, cō-
 cio tandem expectata P. Rulli, quod &
 princeps erat Agrariæ legis, & truculen-
 tius se gerebat, quā cæteri. Iam designa-
 tus alio vultu, alio vocis sono, alio ince-
 ssu esse meditabatur, vestitu obsoletiore,
 corpore inculto & horrido, capillatior,
 quàm ante, barbaq; maiore, ut oculis &
 aspectu denuntiare vim Tribunitiam, &
 minitari Reip. videretur.

EMphasis est, cum ex aliquo dicto la-
 tēs, aliquid eruitur, vel, ut Cicero de-
 finit, quæ plus ad intelligendū, quàm dici-
 tur, relinquit, Virgilius;

Demissum lapsi per funem.

Aen. 2. Idem de Cyclope.

Iacuitq; per antrum. Immensum.

Aen. 3. Vbi prodigiosam illam corporis magnitu-
 dinem è loci spatio intelligitur.

Susten-

S Vstentatio est figura, qua diu suspentur auditorem animi, atque aliquid deinde in expectatum subiungitur, ut in Verrem Cic. Quid deinde? quid censes? furtum fortasse, aut prædam aliquam? Deinde cum diu suspendisset iudicum animos, subiecit, quod multo esset improbius. Aliquando etiam cum expectationem alicuius rei gravissimæ orator concitaverit, ad aliquid, quod leue sit, aut nullo modo criminisum, descendit.

P Rætermisio, vel præteritio est cū dicimus nos præterire, aut nō scire, aut nolle dicere id, quod tūc maximè dicimus, Cic. in Rullum: Nō queror diminutionē vestigaliū, nō flagitiū huius iacturæ atque damni. Prætermitto illa, quæ, nemo est, quin gravissimè, & verissimè cōqueri possit, nos caput patrimonij publici, pulcherrimam populi Romani possessionem, subsidiū annonæ, horreum belij, sub signo clausiūq; Reip. positum vestigal servare non potuisse; eum denique nos agrum P. Rullo concessisse, qui ager ipse per se se,

& Syllanæ dominationi, & Gracchorum largitioni restitisset: nō dico hoc solum in Rep. vectigal esse, quod amissis alijs remaneat, intermissis nunquā quiescat, in pace niteat, in bello nō obsolescat, militē sustēte, hostem non pertimescat; prætermitto omnē hāc orationē, & concioni reseruo. De periculo salutis, ac libertate loquor. Et in alia oratione. Omitto iurisdictionē in libera ciuitate contra leges, senatusque consulta: cædes relinquo, libidines prætereo.

Licentia est, cū apud eos, quos aut vereri, aut metuere debet orator, tamē aliquid pro iure suo dicit, quod eos minimē offēdat. Cicero pro Ligario: Vide, quā non reformidem: vide, quanta lux liberalitatis, & sapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur quantum potero voce contendā, vt hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello Cæsar, gesto etiā magna ex parte, nulla vi coactus, iudicio meo, ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te.

Conces.

Concessio est cum aliquid etiã iniquũ
videtur orator pati atq; cõcedere, vt
quæ deinde dicturus est, grauiora videan-
tur. Cic. in Verrem. Leuia sunt hæc in hoc *Act. 7.*
reο crimina: metũ virgarũ Nauarchus no-
bilissimæ ciuitatis pretio redemit: huma-
num. Alius ne condemnaretur pecuniam
dedit: vsitatum est. Non vult. Pop. Ro. ob-
soletis criminibus accusari Verrem: noua
postulat, inaudita desiderat: non de Præ-
tore Siciliae, sed de crudelissimo tyranno
fieri iudiciũ arbitratur. Interruptio est bre-
uis declinatio à proposito. Nam longior
illa digressio, quæ multis pars causæ vide-
tur inter figuras numeranda nõ est, Virg.

*Vare tuũ nomẽ (superet modo Mātua nobis
Mātua, ve misera nimiũ vicina Cremona)
Cātantes sublime ferent ad sidera Cygni.*

Hæc breuior à re digressio plurimis fit
modis. Sed hoc exempli gratia sufficiat.

Ironia & à Quintiliano, & à Cicerone
inter sententiarum exornationes nume-
ratur. Differt autẽ ab illa, quæ tropus est,
L 5 quod

quòd tropus breuior sit, & apertior. At in
 figura totius volūtatis fictio est. Cicer. pro
 Ligario, Nouum crimen. C. Cæsar & ante
 hūc diem inauitum propinquus meus ad
pro Lig te. Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in
 Africa fuisse; idque C. Pansa Præstanti
 vir ingenio, fretus fortasse ea familiaritate
 quæ est ei tecum, ausus est confiteri. Itaq;
 quo me verā, nescio. Paratus enim vene-
 ram, cū tu id neque per te scire, neque au-
 dire aliunde potuisses, vt ignoratione tua
 ad hominis miseri salutem abuterer.

Distributio, quæ ad sententiarū exor-
 nationes pertinet, est, cū aliquid in
 partes plures tribuitur, quarum vnicuiq;
 ratio deinde sua subiungitur, vt, Alexan-
 dro Macedoni neque in deliberando cō-
 silium, neque in præliando virtus, neque
 in beneficio benignitas deerat. Nam quū
 aliqua res dubia accidisset, apparebat sa-
 piētissimus; quū autem configendū esset
 cum hostibus, fortissimus; quū vero prae-
 mium dignis tribuendum, liberalissimus.

Per-

Permisio est, cū alicui rei vehementer
 confidimus, & ostendimus nos eam tra-
 dere atque cōcedere alicuius voluntati,
 hoc modo; Sed ego iam iudices summū
 ac legitimū meæ causæ ius omitto; vobis
 quod æquissimū videatur, vt constituatis
 permitto. Non enim vereor quin etiam si
 nouum sit vobis instituendum, libenter id
 quod postulo, propter vtilitatem commu-
 nis consuetudinis sequamini. Cicer. in Ca- *Orat. 3.*
 tilinam, Quid expectas? proficiscere, ni-
 miū iam diu te imperatorem illa tua Mā-
 liana castra desiderāt. Et in eadem oratio-
 ne. Egredere cum importuna scelerato-
 rum manu; confer te ad Manlium, conci-
 ta perditos ciues, secerne te à bonis, infer-
 patriæ bellum, exulta impio latrocinio.

Deprecatio, quam vel obsecrationem,
 vel ostentationem alij appellant, est
 cū opem alicuius imploramus, Cicer. pro
 Deiotaro. Quam obrem hoc nos primū
 metu C. Caesar per fidem, & constantiam
 & clementiam tuam libera, nec resistere in

te ullam partē iracundiæ suspicemur. Per
 dexteram te istam oro, quam Regi Deiotara
 ro, hospes hospiti porrexisti: istam, in quā
 dexteram non tam in bellis, & in prælijs,
 quā in promissis, & fide firmiorem.

EXecratio est, qua malum alicui preca-
 mur. Cicer. pro Deiotaro: Dij te per-
 dant fugitiue, ita nō modo nequam & im-
 probus, sed fatuus & amens es.

EPiphonema est rei narratæ, vel probatæ
 summa acclamatio, Virgilius:

Tante molis erat Romanam conde re gentē.

EXclamatio est, quæ confecit signifi-
 cationem doloris, aut indignationis

Pb 1, 2, uicinus per hominis, aut rei cuiuspiam cō-
 pellationem: Cic, in Antoniū; O miserū
 me consumptis enim lacrymis, infixus ta-
 men pectori hæret dolor; Et in eundē. O

Phil. 3, ciuem natum Reip. memorē sui nominis
 imitatorēq; maiorū, loquitur autē de D.
 Bruto. Et paulo post in eadem orat. O ad-
 mirabilem impudētiā, audaciā, temeritatē

Idem

Idem contra Rullum: O perturbatam rationem, ò libidinem refrenandam, ò consilia dissoluta atque perditæ. Et in catilinam; ò tempora, ò mores, Senatus hoc intelligit, Consul videt, hic tamen vivit.

Sunt & illa iucunda, & ad commendationem cum varietate, tum etiam ipsa natura plurimū valent, quæ simplicē quādam & non præparatam offēdunt orationem: Quæ quoniam nullū habent latino sermone nomen, breuiter hoc loco explicabuntur; In primis quasi pœnitentia dicitur, vt Cicero pro Cælio; Sed quid ego ita gravē personam induxi? introduxerat autem Appium illum cæcum, qui pacē Pyrrhi quondam diremerat, cum muliere suæ familiæ parū pudica gravius exposulātē. Ex quibus vtitur vulgo, Imprūdēs incidi. Vel cum quærimus, quid dicamus, Quid reliquū est? & Nunquid omisi? Et cū aliqua velut ignoramus. Cicero in Verrē: Sed earum rerum artificē quem? quem nam? recte admones Polycletum esse dicebant.

Et

Et cū deponimus apud memoriā auditoris aliqua, & reposcimus quæ deposuerimus. Hæc omnia dāt orationi varios velut vultus. Gaudent enim res varietate, & sicut oculi diuersarū aspectū rerum magis detinētur, ita semper animis præstant aliquid, in quod se velut nouum conuertant.

HAec de tropis & ornamentis cū verborum, cum sententiarum dicta fiat, in quorū numero, nominibus, vi & natura explicāda vsq; adeo dissentiunt authores vel Græci, vel Latini, vt nō modo inter se dissentiūt, sed, quod maius est, Cicero, qui vt ornatissimus in dicēdo, sic in præcipiēdo fuit diligētissimus, ipse sibi discrepet.

Lib. 9. capit. 3. Nā vt Quintilianus animaduertit, multas figuras in tertio de Oratore libro posuit, quas in oratore postea scripto, quoniam de illis mentionem non fecit, videtur repudiassē. Quasdam posuit inter verborum exornationes, quæ sententiarū sunt lumina. Quædam ne figuræ quidem sunt. Nō tamen est cur quisquā vel illum, vel alios

authores

authores hac de causa temere reprehēdat,
 Ea enim quæ de tropis & figuris præcipi
 possunt, valde minuta sunt, & exilia;
 ideoque non multum interest, hoc ne, an
 illo modo sentias. Quam ego causam fuisse
 se puto, cur idem Cicero strictim semper,
 & cursim illas attigerit, & nullis nec defi-
 nitionibus explicatas, nec exēplis illustra-
 tas quasi per trāsennā ostenderit. Iā nume-
 rus illarū nec fuit olim certus, nec verò vn-
 quā esse poterit. Cuius rei duas ego repe-
 rio causas. Altera est, quòd nouæ figuræ,
 Quintiliano etiam authore, fieri adhuc & *Libr. 9.*
 excogitari possunt. Altera, quòd tam ve- *cap. 3.*
 borū quàm sententiarū figuræ non in for-
 mas, quarum certus, sed in partes & quasi
 mēbra, quorū infinitior est numerus, di-
 stribuuntur. Quod optimè vidit Cicero;
 in Topicis enim cum aliud diuisionem a-
 liud partitionem esse docuisset, dixissetq;
 non esse vitiosum in partitione, si partem
 aliquam prætermittas, quod idem in di-
 uisione vitiosum est. Sic deinde causam
 eius rei addit. Formarum enim certus
 est

est numerus, quæ cuique generi subijciantur: partium distributio sæpe est infinitior tanquam riuorum à fonte deductio. Itaq; in oratorijs artibus quæstionis genere proposito, quot eius formæ sint, subiungitur absolute. at cum de ornâmentis verborum sententiarumq; præcipitur, quæ vocantur non fit idem. Res enim est infinitior hæc esse in causa puto vt omnis hæc de tropis, & figuris disputatio, non solum dubia & incerta, sed controuersa etiam, plenaque dissensionis sæper fuerit. In qua ego quod simillimum veri visum est, sum secutus.

De collatione,

C A P. XXXI.

S Equitur collocatio, quæ erit optima, si vincat orationem efficiet, si coherente, si lenem, si æquabiliter fluentem. In ea necessaria sunt ordo, & iunctura: primum igitur de ordine. Sed illud prius dicam, studiosis dicendi in primis esse necessaria eaquæ deinceps de ordine iuncturaq; tradentur: Valde enim conducunt ad formandum styllum qui dicendi perfectior est, & magister.

De

Ordinis observatio est, in verbis singulis & contextis; in singulis cavendum est ne decrescat oratio, & fortiori subiungatur aliquid infirmius, vt sacrilego fur, aut latroni petulās. Augeri enim debent sententiæ, & insurgere, vt optime Cicero Tu, inquit, istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate; aliud enim alio maius superuenit: Ac si cepisset à toto corpore, nō bene ad latera, faucesq; descēderet. Est, & alius naturalis ordo, vt diem ac noctem, ortū & occasum dicas, potius quā rectorum. Quædam ordine permutato fiunt superuacua, vt fratres gemini: nam si præcesserint gemini, fratres addere nō est necesse. Verbo sensum claudere, si compositio pariat, lōgē optimum est, Cicero in Verrē: Itaq; ille M. Cato sapiens, cellam penariam Reip. nostræ, nutricē plebis Romanæ Siciliam nominavit. At si id asperū erit, decori potius orationis erit cōsulendū, vt fit

M

apud

Quint.

libr. 9.

cap. 4.

Pb 1, 2,

Act. 7.

apud summos Græcos Latinosq; oratores
frequentissimè; Cicero in Actione eadè:
Nam cum omnium sociorum, prouincia-
rum rationè diligenter habere debetis, tū
præcipuè Siciliae, iudices plurimi, iustif-
simisq; de causis. In oratione non sunt ad-
pedes verba dimessa vt in carmine, ideo q;
ex loco transferuntur in locum, quo ma-
ximè congruunt, sicut in rudium structu-
ra saxorum fieri consuevit.

De iunctura.

De Ora

tor. 3.

Quint.

libr. 9.

cap. 4.

C A P V T. XXXIII.

I Vnctura verò vt concinna, & elegans sic
assequemur, si verba extrema cum cō-
sequentibus primis ita iungemus, vt neve
aspere cōcurrant, neve vastius deducatur.
Asperum concursum efficiunt consonantes
illæ, quæ sunt asperiores, vt, S. vltima cū
X. proxima, vt exercitus Xerxis: quarum
tristior, etiã si bina collidantur, stridor est:
vt, Ars studiorum, Rex Xerxes. Hiulcans
verò reddit orationem vocalium concur-
sus Pessimè longæ quæ easdem inter se li-
teras cōmittunt, sonabūt, vt, Viro optimo
obtem-

obtemperare. Præcipuus tamē erit hiatus earum, quæ cauo, aut patulo maximè ore profertur, vt, Sensu humanitatis. E, plenior littera est, I, angustior: ideoq̄, obscurius in his vitiū. Minus peccabit, qui longis breues subiiciet & adhuc, qui præponet longæ brevē, non tamen id, vt crimen ingens expauescendum est. In quo nescias negligentia nē, an sollicitudo sit peior. Necessesse enim est, vt hic metus impetum dicēdi retardet, & ab his quæ posteriora sunt, auertat. Quare vt negligentis est oratoris hiulca subinde oratione: vti: ita humilis est animi, atq̄; demissi vbiq̄; hoc perhorrescere. In quo merito quidā Socratem, & eius discipulos, atque præcipuè Theopompū *In ora.* reprehendunt, quod eas litteras tantopere fugerint. At Plato in populari etiam oratione crebrā habet vocalium concursione *In apo-*
Cicero certe & Demosthenes modice res *logia So-*
pexerunt ad hanc partem: Nā hiulca non *cratis.*
nunquā etiam decent, faciuntq̄; ampliora *Quint*
quædam. Habet enim ille tanquam hiatus *libr. 9.*
& concursus vocalium molle quiddam, *cap. 4.*
M a quod

quod indicet non ingratiā negligentiam
 de re hominis magis, quā de verbis labo
pro rātis. Itaq; ille in oratione pro Marcello
Marc. sic ait: dolebam enim P. C. ac vehementer
 angebar, cū viderem virum talem, qui in
 eadem causa, in qua ego fuiffem, nō in ea-
 dem esse fortuna, nec mihi persuadere po-
 teram, nec fas esse ducebam, versari me in
 vestro veteri curriculo, illo æmulo atque
 imitatore studiorū, ac laborū meorū, qua-
 si quodā socio à me, & comite distracto.
 Vnde aperte intelligimus crebram & ni-
 miam vocalium concursionem esse quidē
Quint. vitandam, modicā vero, & quæ in loco
lib. 9. fit, non esse reprehendendam. Videndum
cap. 4. etiam est, ne syllabæ verbi prioris ultimæ,
 sint primæ sequentis, quod Ciceroni in e-
 pistolis excidit: Res mihi inuisæ, visæ sūt
 Brute. Et in carmine: O fortunatam natā
 me consule Romam. Etiam monosyllaba,
 si multa sint, male continuabantur. Bre-
 viū præterea verborum ac nominum vi-
 tanda cōtinuatio est, ne cōpositio minuta
 sit atque concisa: Et ex diverso, lōgorum,
 afferunt

afferunt enim tarditatē. Illa quoque vitia sunt, si cadentia similiter & similiter desinentia, & eodem modo declinata multa coniugantur. Nec verba quidem verbis aut nomina nominibus, similiaq; his cōtinuari debent. Cum vitutes etiam ipsæ tarditū pariant, nisi grati varietatis adiutæ. Illud postremo addamus hanc orationis quasi structuram, quæ ordine, iuncturaq; constat maximam quidem desiderare diligētiā, ea lege tamen ne fiat operose. Nā *Cic. in* esset cū infinitus, tum puerilis labor. *orator.* Stylus enim exercitatus efficit facilem hanc viam cōponendi. Nam ut in legendo oculus, sic animus in dicēdo prospiciet, quid sequatur ne inconditis verbis, & male cōagmentatis offendantur aures, quarum *Arist.* est iudicium superbissimum. *libr. 3.*

De modo, & forma verborum.

C. A. P. XXXIII.

Non est ex multis res vna, quæ magis *tor. 3.* oratorē ab imperito dicēdi, ignoq; *Quint* distinguat, quam quod ille rudis incōdite *libr. 9* fundit, *cap 4.*

fundit, quantum potest, & id, quod dicit spiritu, non arte determinat. Orator autē sic illigat sententiā verbis, ut nihil inane, nihil inconditū, nihil eurtū, nihil claudicans, nihil in oratione sit redundans. Hoc oratorio fit numero, qui aptam & concinnam, & suauem efficit orationē. Breuiter igitur origo, deinde causa, post natura, tū ad extremum vsus ipse explicetur orationis aptæ, ac numerosæ.

Arist.

3. Rhet.

capit. 8

In orat.

Quint.

libr. 9.

capit. 4

De origine orationis numerosæ

C A P V T. XXXV.

D Princeps inueniendi aptam verborum, & numerosam conclusionē fuit Thra-
symachus: cuius omnia nimis etiam erant scripta numerosè. Isocrates autē ita sciēter, moderateque rem totam temperauit, ut multi existimarint illum huius concinnitatis authorem, & principem extitisse. Vbi verò hæc forma orationis ratio cognita, & inuēta est, sic omnibus placuit oratoribus ut Aristoteles, quo nemo nec doctior, nec acutior, nec in rebus vel inueniendis,

niēdis, vel iudicādis acrior vnquā fui, ver-
sum in oratione vetet esse, numerū iubeat.
Eius auditor Theodectes in primis, vt
Aristot. sæpe significat, politus scriptor,
atq; artifex, hoc idē & sentit & præcipit.
Theophrastus vero ijsdem de rebus etiam
accuratius. Romani Ciceronis fere tem-
pore agnouerunt, cū iam anni prope qua-
dringēti essēt apud Græcos, cū hoc proba-
retur. Vsq; adeo autē hanc orationis cō-
formādæ rationem ipse Cicero probauit,
vt non solū eius hoc modo faciendæ & or-
nandæ, summus ipse artifex fuerit, sed dili-
gētissimē etiam de tota eare præceperit.

Cur numerosa oratio inuenta sit.

C A P V T. XXXVI.

In Ora

Quoniam igitur habemus aptæ ora-
tionis eos principes authoresq; quos
diximus, & origo inuenta est, causa quæ-
ratur, quæ facilis, & aperta est. Aures
enim, vel animus potius aurium nuncio
naturalem quandam in se continet vocū
omniū mentionem Itaque, & longiora &

M 4.

bre.

breuiora iudicat, & perfecta ac moderata
 semper expectat, multa sentit: quædam,
 & quasi decurtata, quibus tâquam debito
 fraudetur, offenditur, productiora alia,
 & quasi immoderatus excurrentia: quæ
 magis etiã aspernantur aures. Cum gi-
 tur toruuito sæpe, vt sit, aliquid conclusè
 apteque, in initio diceretur, animos hominũ
 aureque pellebat, vt intelligi posset id,
 quod casus effudisset, cecidisse in eũ de tũc
 notatum genus est. Notatio autem, & ani-
 maduersio peperit artem. Itaque vt poetica,
 & versus inuentus est terminatione auriũ
 obseruatione prudentium: sic in oratio-
 ne animaduersum est multo illud quidem
 ferius, sed eadem natura admonente, esse
 quosdam certos cursus conclusionesque
 verborum. Itaque cum ea, quæ apte, cõ-
 clusèque dicerentur, manopere auditores
 tenerent, ob eã causam aptè numero seque
 dicendi præcepta quoque sunt inuenta.
 De quorum natura vt differere possimus,
 necesse est, vt de incisus mēbris & periodo
 prius dicamus.

De incisivis membris, & periodis.

C A P V T, XXXVII.

*Arist.**libr. 3.**rh.c.9.**Cic. de**Orator.**Quint.**libr. 9.**cap. 4.*

Incisum est sensus non expleto numero conclusus: plerisq; pars mēbri. Tale est quo Cicero utitur, Domus tibi deerat? at habebas: pecunia superabat? at egebas: ubi incisa sunt quatuor. Fiunt & singulis verbis incisa, ut, Diximus, testes dare volumus. Incisum est, diximus: Membrum autē est sensus numeris cōclusus, sed a toto corpore abruptus, & per se nihil efficiens, ut, O callidos homines: O rem excogitatā: O ingenia metuenda: quē quæso nostrum fefellit, id vos ita esse facturos. O callidos homines: perfectū est, at remotū à cæteris vim nō habet, ut per se manus, & pes, & caput: & ó rē excogitatā? ò ingenia metuenda? Quando ergo incipit corpus esse? cum venit extrema conclusio: quem quæso nostrū fefellit, id vos ita esse facturos? Periodum Cicero tum amb tum, tū circuitum, tū cōprehensionem, aut continuationem, aut circumscriptionem dicit.

In orat

M s

Cum

*Arist.
libr. 3.
Rhet.
cap. 4
Cic. in
orator.*

Cum tēperetur autē mēbris omnis paulo longior circuitus, tamē aliud est cæsim & mēbratim, aliud circumscriptè dicere. Circumscriptio enim est, cum ab initio ad finem vsque quasi in orbem inclusa fertur oratio, donec cōsistat in singulis perfectis absolutisque sententijs, Cic. pro lege Man. Quamquam mihi semper frequens conspectus vester multò iucundissimus, hic autē locus ad agendū amplissimus, ad dicendū ornatissimus est visus, Quirites, tamē hoc aditu laudis, qui optimo cuique sēper maximè patuit, non mea me volūtas, sed vitæ meæ rationes ab ineūte ætate susceptæ prohibuerunt. Membratim verò dicimus cū in singulis mēbris liberior insistit oratio. Cic. pro Milone: itaque quādo illius postea sica illa, quam à Catilina acceperat conquevit? Hæc intentata nobis est: huic ego vos obijci pro me nō sum passus; hæc insidiata Pōpeio est: Hæc istam Appiā viam monumentum sui nominis nece Pappirij cruentavit. Incisim verò dicimus, cū in singulis incisis insistit oratio. Cicero in

Catili-

Cati inam. Tenentur literæ, signa, manus, denique vniuscuiusque cōfessio. Quomodo autē cum incisīs & mēbris, tum in circuitu numerus sit adhibendus paulo post dicetur. Sed quia nullus extra poeticos numerus esse potest, pedes, quibus & poema fit, & oratio numerosa temperatur, ponamus, mox enim intelligetur inter verbum, & orationem numerosam permagnam esse discrimen.

Cic. in
Catil.
4. Orat.

De pedibus.

C A P. XXXVIII.

Pedes, qui duas habēt syllabas numero sunt quatuor, Spōdeus, Pyrrhichius, Choreus, & Iābus. Spōdeus est è lōgis duabus, vt, dicūt, mores; illi cōtrarius est Pyrrhichius, vt, nouus, tulit; Choreus est è lōga & breui, vt scribit, semper. Huic Iābus est contrarius, vt, legūt, reos, Triū vero syllabarū pedes sunt octo. Mollus ex tribus lōgis, vt dicēdi, cōseruant, Trochæus, quē Tribrachym alij appellāt, è tribus breuibus, vt facimus; Dactylus ex longa, & duabus breuibus, vt litora.

Quint
libr. 9.
cap. 4.

Ana-

Anapæstus ex duabus breuibus & longa,
 vt pietas, peragunt. Bacchius ex breui, &
 duabus longis, vt amores. Antibacchius
 ex duabus longis, & breui, vt audisse. Cre-
 ticus, quem alij Amphimacrum vocât, ex
 longa, breui, & lōga, vt, possidēt. Amphy-
 brachys ex breui, longa, & breui: vt pēter-
 bat. Cicero ex alijs pedibus tres tantū po-
 nit, nec tamen ipse dissimulat, quibusdā
 numeros videri, non pedes: nec immerito
 (quicquid enim supra tres syllabas habet,
 id ex pluribus est pedibus) Pæonas duos,
 & Dochimum, quibus & nos erimus cō-
 tenti. Est igitur Pæon primus ex lōga, &
 tribus breuibus, vt aspiciat. Pæo vltimus
 ex tribus breuibus & longa, vt facilitas.

Arist. Dochimus vero ex Bacchio constat, & Iā-
 bo, vt, perhorrescerent.

*3. Rhet
 capit. 8*

Cicer.

in orat

*Quint.
 libr. 9.*

cap. 4

De numero oratorio.

C A P. XXXIX.

Q Vid inter sit inter oratoriū numerū
 atq; poeticū itemq; inter orationē
 & poema diligenter nūc attendendū est.

Nume-

Numerum oratorium Græci Rhythmum poeticū Metrum vocant. Quod etiam si constat utriq; pedibus, habet tamen non simplicē differentiam. Nam Rhythmi spatia tēporum constant, pedes etiā ordine. In Rhythmo enim nihil refert Dactylus ne sit, an Anapæstus, cum eodē temporum spatio uterq; constet, in versu pro Dactylo poni nō potest Anapæstus. Est, & illud discrimen, quod metri semper idē est cursus, ut in Heroico carmine, Dactyli, & spōdei. In oratione alius atq; alius numerus est adhibendus, ita, ut nullus sit, qui non aliquo loco adhiberi possit. Ex his facile est intelligere, quā multum inter orationem numerosam, & poema intersit. Versus certis legibus astrictus est, ut nihil fiat extra præscriptum: at in oratione nihil est certum, nisi ut apte verbis cōprehēdatur sententia. Itaque omnis, nec claudicans, nec quasi fluctuans, & æqualiter, constanterq; ingrediens numerosa habetur oratio. Atque id in dicēdo numero sum putatur: non quod constat totum ē numeris, sed

In orat

sed

sed quod ad numeros proximè accedit.
 Quò etiam difficilius est oratione uti, quàm
 versibus, quòd in illis certa quædã, & defi-
 nita lex est, quàm sequi sit necesse: in dicēdo
 autē nihil est propositum, nisi aut ne im-
 moderata, aut angusta, aut dissoluta, aut
 fluens sit oratio. In quo illud est vel maxi-
 mum, quòd versus in oratione si efficitur
 cōiunctiōe verborum, vitium est, & qui-
 dem graue, ac longa animi prouisione fu-
 giendum, & tamen eam coniunctionem
 sicuti versus numerosè cadere, & qua-
 drare, & perficere volumus. Quod quo-
 modo faciēdum sit, deinceps explicemus.

In qua parte ambitus debeat inesse numerus

C A P V T, X X X :

Arist.

Rh.c.9

Cic. de

Orator.

Quint.

ly.c.4

E St igitur intelligendum in toto ver-
 borum ambitu numero tenēdos es-
 se. Falluntur enim qui censent cadere rātū
 numerosè oportere, terminariq; sentētiā.
 Et si enim id maximè decet, quoniā aures
 semper

semper extremum expectant, in eo que acquiescunt: ad hunc exitum tamen à principio ferri debet verborum illa comprehensio, & tota à capite ita fluere, vt ad extremum veniens ipsa consistat. Cum autem omnes in oratione sint quasi permisti, & confusi pedes, nec enim effugere posset orator animaduersione, si semper eisdem vteretur: qui numeri, & ad principium, & ad medium, & ad extremum periodi sint magis accommodati, explicandum est.

Arist.

De initio periodi.

3. reb. c.

CAPUT XXXXI.

2.

Clausulas diligētius, quā cætera ornamenta, seruandas esse inter omnes conuenit, quod in his maximè perfectio, atque absolutio iudicatur. Proximam autem clausulis diligentiam initia postulant. Nam, & ad hæc intentus est auditor. Optimè hæc nascuntur à proceris numeris, ac liberis maximè Dactylo, quæ Heroi vocat Aristoteles, & pæone priore, quæ idem author vt optimum probat. Cicero mollissimum

Cicero.

Orator.

Quint.

libr. 2.

capit. 4

Boet. 3

capit. 8

Cic. in

Orato.

Proleg.

qui.

Masil.

quidem numerum, eundemque amplissimum esse faterur, sed Creticum anteponit. Anapæstus etiam qui Dactylo est spatium par, ordine contrarius, recte orationem incipit, Cicero pro lege Manilia: Quamquam mihi semper frequens conspectus vester: Exorsus est à spondeo, Anapæsto, & Cretico: Et in eadem oratione: Testis est Italia à Cretico, & Ita tantum bellum: ab Anapæsto, & spondeo, &, Qui Siciliam adiit: à pæone prioris. Initia versusum initium orationis non conueniunt, & si Titus Liuius hexametri exordio cæpit: Facturus ne opparepretium sim. Dochimus quouis loco aptus est, dum semel ponatur: iteratus aut continuatus numerum apertum & nimis insignem facit, Cicero de lege Agraria: est illud amplissimum, quod paulo ante commemoravi, Quirites. Vbi à spondeo, & Dochimo ducitur initium.

*De leg.
Ag.*

*Cicero.
in orat.*

*Quint.
libr. 9.
cap. 4.*

De fine periodi.

C A P V T. XXXXII.

I Nextremo autem circuitu duo, aut tres sunt ferè seruandi, & notandi pedes: quos

quos aut Choreos, aut spōdeos, aut alter-
 nos esse oportebit. Asia geminatum Cho-
 reum, qui dichoreus vocatur, maximē se-
 cuta est. Cadit autem ille præclare: sed in
 orationis numero nihil est, tam viciosum,
 quàm si semper est idem. Spondeus est in
 clausulis firmus & stabilis, quo plurimum
 est vsus Demosthenes. Pæona alterū ora-
 tioni cadenti aptissimum putat Aristote-
 les, quem Cicero non reiecit, sed aptiorē
 eo loco iudicat Creticum. Qui siue gemi-
 natur, siue spondeum præcedat, multum
 decoris habet in clausulis, Cicero pro Mar-
 Pristino more dicendi. Creticus est gemi-
 natus, & spondeus, & conseruatā ac resti-
 tutam puto: spondeus, & duo Cretici. Et
 nec vlla vnquā ætas de tuis laudibus con-
 ticescet. Duo Cretici, & dichoreus. Nihil
 habet nec fortuna tua maius, quàm vt pos-
 sis: nec natura tua melius, quàm vt velis
 cōseruare quam plurimos. Duo itē Creti-
 ci. Optimē etiā est sibi iūctus Anapæstus.
 Nā vbi libido dominatur, innocētiae leve
 præfidiū est, Nā synalcephæ facit, vt ultimæ
 N syllabæ

*pro Lig**Crassus*

syllabæ pro vna sonet. Est, & Dochimus
 stabilis in clausulis, & seuerus, Cicero in
 Antonium, Te miror Antoni quorum
 facta imitere eorum exitus nō perhorres-
 cere. Sed tuas Cn. Pompei (te enim iam
Phil. 2. appello ea voce, vt me audire possis) tuas
pro Mil in quā suspitiones perhorrescimus. Quia
 postrema syllaba breuis, an longa sit, ne in
 versu quidem refert. Multæ sunt aliæ
Lib. 9. clauulæ, quæ numerosè & iucundè ca-
capit. 4 dunt quas diligentissimè ostendit Quin-
 tilianus. Etiam intelligendū est clauulas
 versuū non convenire clausulis orationis
 quod Bruto excidit: Quauquam sciūt pla-
 cuisse Catoni, & vitandum esse plurimum
Phil. 3 syllabarū verbis vtamur sæpe in fine, quod
 etiā in carminibus est per molle. Non de-
 sunt enim qui Ciceronē vituperent in his
 familiaris cœperat esse balneatori. Expro-
 Cælio, Nō minus dura Archipiratæ. Nec
 illud quidem prætereundum est clausu-
 las maximè apparere, & intelligi, quod
 aures continuam vocem secutæ, ductæq;
 velut pronō decurrētis orationis flumine,

rum magis iudicent, cū ille impetus fletit,
 & intuendi tempus dedit. Variandæ sunt
 igitur, ne aut animosum iudicio repudi-
 entur, aut aurium satietate. Hoc vicissitu-
 dines numerorum efficiunt, qui præsta-
 bunt, vt neque fatientur, qui audient, fas-
 tidio similitudinis, nec orator, id quod fa-
 ciet, opera dedita facere videatur.

De media periodi.

C A P. XXXIII.

C Vm verborū comprehensio à princi- *In orat*
 pio ferri debeat, & tota à capite ita *Quior.*
 fluere vt ad extremū veniens ipsa cōsistat *l. 9. c. 4*
 dicēdum est nunc, qui maximè cadant in
 orationem aptam numeri: Et Aristoteles *Libr. 3*
 quidem spondeū numerum grandiorē iu- *Rehet.*
 dicat, quàm desideret soluta oratio, Iābū *capit. 8*
 autē nimis è vulgari esse sermone. Ita ne-
 que humiliē & abiectā orationē, nec nimis
 altam & exaggeratam probat, plenam ta-
 men eā vult esse grauitatis, vt eos, qui au-
 dient, ad maiorem admirationē possit tra-
 ducere. Trochæum autē quē alij Tribra-
 N 2 chym

chym appellat, ab oratione segregat, quia
 contractio & breuitas dignitatem non ha-
 bēt. Ita Pæona p̄i oba, quem orationi vel
 orienti, vel mediæ, vel cadēti aptissimum
 iudicat. Cicero autem sentit omnes in ora-
 tione esse permistos, & quasi confusos pe-
 des. Nec enim effugere posset animadu-
 sionem orator, si semper iisdem vteretur.
 Cum igitur (supra etiam dictum est) per-
 mista & tēperata numeris, nec dissoluta,
 nec tota numerosa oratio esse debeat, Pæo-
 ne maximè, quoniam optimus auctor ita
 censet, sed etiā reliquis numeris, quos ille
 præterit, temperanda est. In his quæ de-
 misso atq; humili sermone dicētur lābus
 erit frequētissimus, Pæon in amplioribus,
 in vtroq; Dactylus. Ita varia & perpetua
 oratione hi sunt inter se miscendi, & tēpe-
 randi: sic minimè animaduertetur delecta-
 tionis aucupium, & quadrandæ orationis
 industria. Nec verò nimius is cursus nu-
 merorū esse debet, id enim in dicendo nu-
 merosum putatur, non quod totū constat
 è numeris, sed quod ad numeros proximè
 accedit.

accedit. Nullus enim pes est, qui non aliquando veniat in orationem. Miscendi ergo sunt, curandumq; , ut sint plures, qui placeāt, & circumfusi bonis deteriores lateāt. Dochimus quovis loco est aptus, dūmodo non iteretur. Plurimum etiam venustatis habet Creticus, Cicer. *pro Mar.* Nullius est tantum flumen ingenij, nulla dicendi, aut scribendi tanta vis, tāa q; copia, quæ non dicam exornare, sed enarrare C. Cæsar res tuas gestas possit: tamen hoc affirmo, & hoc pace dicā tua, nullam in his laudem esse ampliorem quā eam, quam hodierno die consecutus es: in hac periodo sunt quidem alij pedes, sed qui eam iucundissimam efficiūt, sunt Cretici, Dochimus, Pæon, Dactyl, & Spondei.

*pro
Marc.*

De his quæ suapte natura numerosa sint. Arist.

C A P I T. XXXIII. *3. Rhet
capit. 9*

Aliquando suapte natura numerosa sunt, quæ dicuntur, etiā si nihil factū est de industria. Cum enim sunt casus in *In orat
Quint.
libr. 9.*

*pro Mil**Act. 4.**in ver.*

exitu similes, aut paribus paria referuntur,
 quasi sua sponte cōcinnitatē habet oratio,
 vt in illo Ciceronis pro Milone. Est enim
 Iudices hæc non scripta, sed nata lex, quā
 non didicimus, accepimus, legimus, verū
 ex natura ipsa arripimus, expressimus,
 hausi mus: ad quam non docti, sed facti, nō
 instituti sed imbuti sumus. Hæc enim ta-
 lia sunt, vt quia referuntur ad ea, ad quæ
 debent referri, intelligamus non quæsitū
 esse numerum, sed secutum. Quod fit item
 referendis cōtrarijs. In hoc genere Cicero
 frequens est, vt illa sunt in quarto accusa-
 tionis. Conferre hanc pacem cū illo bello:
 huius Prætoris aduentū cum illius Impe-
 ratoris victoria: huius cohortē impuram,
 cū illius exercitu inuictō: huius libidines
 cū illius continentia: ab illo, qui cepit cō-
 ditas, ab hoc qui cōstituitas accepit, captas
 dicetis Syracusas, quæ sunt venustissima.
 Sæper enim hæc, quæ à Græcis antitheta
 nominari supra diximus, cum de figuris
 ageremus, numerū oratorium necessitate
 ipsa efficiunt, & cum sine industria.

Quæ vitia sint vitanda in oratione numerosa

C A P. XXXXV.

Hæc tamen vitia in tota hac re diligē- *Quint*
 tissime sunt vitanda, in primis ne aper- *libr. 9.*
 tē verba traijiātur, quo melius aut cadat *cap. 4.*
 aut voluatur oratio: deinde ne inania quæ
 dam verba, quasi complementa numero ū
 inculcentur: tertio ne minutis concidatur,
 infringaturque sententia. Sed verba iam
 probata, & electa concinnē coagmenten-
 tur. Nam vel dura inter se commista po-
 tiora sunt inutilibus. Multa sunt autem,
 quæ ijs vitijs declinatis, numerosē com-
 ponendi laborem minuāt. Sunt enim mul-
 tæ figuræ, quibus & casus & numeri pos-
 sint variari. Sunt multa etiam, quæ idem
 valent atq; significāt, ex quibus exercitati
 facilē illud eligunt, quod instituræ verbo-
 rum comprehensioni maximē quadrat.

De magnitudine ambitus.

C A P. I. XXXXVI.

N 4

Habet

Cicer. in orat

Quint. libr. 9. cap. 4.

pro Mil

Quint. libr. 9. dv. 4.

Habet autem periodus mēbra minimum duo, sæpé etiam & tria. Cic. pro leg. Man. Nam cū antea per ætatē nondū huius authoritatē loci contingere auderē, statuerēq; nihil huc, nisi perfectum ingenio, elaboratū industria afferri oportere: omne meum tempus amicorū tēporibus transmittē dū putam. Cicero eum ambitum medioeritatem habere ait, qui quatuor feré membris constat. Nam & aures implet, & nec breuior est, quàm satis sit, nec longior. Vult autem, vt è quatuor, quasi hexametrorum versuum instar quod sit, constet ferè plena comprehēsiō. Eius generis est illud pro Milone, Ego cū tribunus plebis Republica oppressa me senatui dedissem, quē extinctum acceperā: equitibus Romanis, quorū vires erant debiles: bonis viris, qui omnem authoritatē Clodianis armis abiecerant: mihi vnquā honorum præsidium defuturum putarē. Debet autem periodus sensum cōcludere: sit etiam aperta, vt intelligi possit, & non immodica, vt memoria contineri possit.

De

De numero, qui est in membris, & cuiusmodi ea esse debeant.

C A P. XXXVII.

Quid sit membrū, quid incisum, quid ambitus antea dictū est. Illud etiā est explicatum, aliud esse circumscripte aliud mēbratim dicere. Illic enim circumscribitur verborum comprehensio, donec in clausula semel consistat: hic in singulis mēbris oratio insistit. Quod in pronūciādo magnoperè reficit spiritū, vnde fit, ut oratio, quam membris carpimus, longior multo esse possit, quā ea, quæ cōstat circuitu. Ita ut aliquando ad quindecim, aliquando ad viginti membra excurrat, cuiusmodi est locus ille elegantissimus in oratione Ciceronis pro Milone, Occidi, occidi non spuriū Meliū, qui annona leuanda, iacturisque rei familiaris, quia nimis amplecti plebē videbatur in suspicionem incidit regni appetendi: non T. Gracchū, & quæ sequuntur. Nihil autem tam debet esse numerosum, quā hoc, quod minimè

Cicero.

in orat.

Quint.

Libr. 9.

cap. 4.

apparet. Sed non tam apertè, & palam in incisionibus & membris numerus est adhibendus, quàm apertè & palam in ambitu adhibetur.

In quo scribendi genere circumscripse, in quo sit membratim dicendum.

Ar. ist.

C A P V T. XXXXVIII.

3. Rht.

cap. 12.

Cic. in

orator.

Quint.

libr. 9.

cap. 4.

IN historia, laudationibus, totoq; eo genere, quod Græci epidiectico nominant, quod quasi ad inspiciendum delectationis causa comparatum sit, omnia Isocrateo, Theopompeoq; more illa circumscriptione & ambitu dicenda sunt, ut tanquam in orbe inclusa currat oratio. Itaque posteaquæ est cognita hæc vel circumscriptio, vel comprehensio nemo, qui aliquo esset in numero, scripsit orationem eius generis, quod esset ad delectationem comparatum, remotumq; a iudicijs forisique certamine, quin redigeret omnes in quadrum numerumque sententias. Genus autem hoc orationis nec totum assumendum est ad contestationes, & causas

veras

veras, nec omnino repudiandum. Si enim semper utare, cum satietatem affert, tūm quale sit ab imperitis etiam cognoscitur. Detrahi prætereà actionis dolorē, aufert humanū sensum actoris, tollit sūditiū veritatē, & fidem. Sed quoniam adhibenda nonnunquàm est, primum videndum erit quo loco, deinde quandiu retinenda sit, tūm quot modis commutanda. Adhibenda est igitur numerosa oratio, si aut laudandū est aliquid ornatiū, ut Cic. in accusationis secūdo de Siciliae laude dixit: aut exponenda narratio, quæ plus dignitatis, desiderat, quā doloris, ut in quarto accusationis, idem Cicero de Syracusarū situ dixit. Est etiam apta proemijs maiorū causarū ubi sollicitudine, miseratione, cōmēdatione res eget. Sæpe etiā in amplificāda re concessu omniū, funditur numerosē & volubiliter oratio. Id autem tūm valet, cūm is, qui audit ab oratore iam obsessus est, ac tenetur. Non enim id agit, ut insidiantē obseruet, sed iam fauet, processumque vult, dicēdi que vim admirās nō

Act. 2.
in ver.

Act. 4.
in ver.

inquire,

inquirat, quod reprehendat. Hæc autem forma perorationes quidem includit, sed in reliquis orationis partibus retinenda non diu est. Nam cum locis supradictis ea fuerimus vsi tota dictio est ad incisa, & membra transferenda. Incisim autem & membratim tractata oratio, in veteris causis plurimum valet, maximeque his locis, cum aut arguas, aut refellas.

Qua ratione paratur hæc facultas aptè, ac numerosè dicendi.

Cic. de Orator.

C A P V T, XXXXIX.

Quint. lib. 9. capit. 4

Hæc autem facultas aptè atque numerosè dicendi, non est tanti laboris quanti videtur. Nec ideo hæc tractatur à sumis viris, ut oratio, quæ ferri debet ac fluere, dimetiendis pedibus, ac perpèdendis syllabis consenscat. Satis enim in hoc oratore formabit multa scribendi exercitatio, ut extempore etiã aptè numerosèque dicat. Ante enim circumscribitur mente sententia, cõfestimque verba cõcurrunt, quæ mès eadem, qua nihil est celerius, statim dimit-

tit-

tit, vt suo quoque loco respōdeat. Quòd si Antipater ille Sidonius solitus est versus Hexametros aliosq; varijs modis, ac numeris fūdere ex tēpore, tantumq; hominis ingeniosi ac memoris valuit exercitatio, vt cum semente, ac voluntate cōiecisset in versū, verba sequerentur, quanto id facilius in oratione, exercitatione, & consuetudine adhibita consequemur? Nihil est enim tā tenerū, neq; tam flexibile, neq; quòd tā facile sequatur, quocūq; ducas, quàm oratio. Ex hac versus, ex eadem difpares numeri cōficiuntur: ex hac hæc etiā soluta varijs modis, multorumque generū oratio. Et vt mollissimam ceram ad nostrum arbitriū formamus, sic orationis genus ad omnem rationem, & ad aurium voluptatem, & animorum motum facile mutatur, & vertitur. Neminē itaq; Pœon aut Creticus ille, aut Dichoreus cōturbet, ipsi occurrent orationi, ipsi, inquam, se offerent & respōdebunt nō vocati, cōsuetudo modò ad sit scribendi hoc modo atque dicendi: Vt enim musici accuratè primo,

& co-

& cogitatè suæ artis præscripta, & formulas obseruant, ac vbi vsus accessit, sine cogitatione etiam, & cura eadè illa incredibili celeritate efficiūt: sic vbi orator hoc modo scribere initio consueuerit, sine vlllo labore postea similiter scribet, ac dicet.

Quanti momenti sit aptè dicere.

C A P V T. L.

*Cic. in
Orator.
Quint
libr. 9.
cap. 4.*

Q Vātum autem sit aptè dicere, experiri licet, si aut compositi oratoris bene structam collocationē dissoluas, per mutatione verborum: corrumpatur enim tota res: vt hæc Ciceronis in Corneliana: Neque me diuitiæ mouēt, quibus omnes Africanos, & Lælios, multi venalitij mercatoresque superarunt: immuta paululū, vt sit, Multi superarunt mercatores, venalitijque: perierit tota res. Et quæ sequuntur: Neq; vestis, aut cœlatum aurū, & argentum, quo nostros veteres Marcellos, Maximosque multi Eunuchi è Syria, Aegyptoq; vicerunt. Verba permuta
sic,

fic, vt fit, vicerunt Eunuchi è Syria, Aegy-
ptoq; . Adde tertiū, neq; vero ornāmēta
ista villarū, quibus L. Paulum, & L. Mū-
mium, qui rebus his vrbē, Italiāque refer-
ferunt, ab aliquo video perfacile Deliacō
aut Syro potuisse superari: fac ita, potuisse
superari ab aliquo Syro aut Deliacō. Vi-
des ne vt ordine verborū paulum cōmuta-
to, iisdē verbis stante sententia, ad nihilū
omnia recidant, cū sint ex aptis dissolutae?
Aut si alicuius inconditi arripias dissipa-
tam aliquam sententiam, eamque ordine
verborum paulum cōmutato in quadrum
redigas, efficiatur aptū illud, quod fuerit
antea diffuens, ac solutum. Age sume de
Grachi apud censores illud. Abesse non
potest, quin eiusdē hominis sit probos im-
probare, qui improbos probet. Quāto ap-
tius si ita dixisset: Quin eiusdem hominis
sit, qui improbos probet, probos improba-
re? Hoc modo dicere nemo vnquā noluit
nemoq; potuit, quin dixerit. Qui autē ali-
ter dixerūt, hoc assequi nō potuerunt. Ros
autē se sic habet, vt breuissimē dicā, quod
sentio,

sentio, composité & aptè sine sententijs dicere, infania est: sententiose autè sine verborum & ordine, & modo infantia: sed huiusmodi tamen infantia, vt ea qui vtantur, non stulti homines haberi possint, etiã plerumq; prudentes: quo, qui est contentus, vtatur. Eloquens verò, qui nō approbationes solum, sed admirationes, clamores, plausus, si liceat, mouere debet, omnibus oportet ita rebus excellat, vt ei turpe sit quicquã aut spectari, aut audiri libentius. Hæc Cicero in oratore. Quare cum Aristoteles, qui aureum fundit flumē orationis: cū Theophrastus, qui diuinitate loquendi nomen inuenit: cū Isocrates, quem eloquētiae patrem Cicero appellat: cū Demosthenes, cui sine dubio summa vis eloquentiæ conceditur: cū Cicero, qui primum cum Græcorum gloria latine dicendi copiam æquauit, hanc eloquentiæ partem tanti fecerint: ea nobis summa debemus industria, summo etiam studio comparare.

De tribus generibus dicendi.

CAPUT, LI.

Perspiciuum est aliud dicendi genus in paruis causis, aliud in modicis, aliud in grauibus desiderari. Nec solū variæ causæ variū dicendi genus efflagitāt: sed diuersæ orationis partes, diuersa quoque orationis formā postulat. Quod cum ita sit, quot sint genera dicendi, & in quibus tum causis, tum orationis partibus ea sint adhibenda, dicamus. Tria sunt igitur dicendi genera, in quibus omnibus peræq; debet florere excellens, & perfectus orator: Vnum subtile acutum, & tenue: Alterum vehemens, copiosum & graue: Tertium est interiectum inter medium, & quasi temperatum, in quo neq; acutū superioris generis, nec vis posterioris. Cum autē oratoris tria sint officia docere, mouere, & delectare: subtile in probando, modicum in delectando, vehemens in flectendo versatur. In genere subtili forma debet esse orationis à vinculis numerorū libera

Cic. in
Orat.Quint
lib. 9.
cap. 4.Cicer.
in orat.Quint
lib. 2

cap. 10

libera

libera & soluta, non tamen vaga, vt ingredi libere, nō vt licēter videatur errare. Diligentia etiā conglutinandi verba prætermittenda est, & omnis insignis ornatus remouendus. Ponentur tamen acutæ, crebræq; sententiæ: ornamenta verborum & sententiarum cum tropis verecuade parceq; adhibebuntur: translationes tamen potæerunt esse crebriores, nec tam crebræ tamen, quàm in genere dicēdi amplissimo. Genus temperatum vberius est aliquanto & robustius, quam hoc humile, de quo dictū est: summissius autē, quā illud, de quo diceretur, amplissimum. Huic omnia dicēdi ornāmēta conueniunt, plurimumq; est in hac oratione suauitatis. In idem verborū cadunt lumina omnia, multa & sententiārum. Hoc in genere neruorū vel minimū, suauitatis autē est, vel plurimum at illud amplum, graue, copiosum, ornatum, vim profecto habet vel maximam modò enim perfringit, modò irreptit in sensus, inserit nouas opiniones, euellit insitas. Hic orator, & defunctos excitabit, vt Appiū Cæciliū.

cum. Apud hunc, & patria ipsa exclama-
 bit, aliquemq; (vt apud Ciceronē in ora-
 tione contra Catilinā in senatu) alloque-
 tur. Hic & amplificationibus extollet ora-
 tionē, & vi superlatiōnū quoq; eriget; vt.
 Quæ Charybdis tam vorax? & Oceanus
 medius fidius ipse: hic iram, hic misericor-
 diam inspirabit: hic dicet, Te vidit & fle-
 uit, & appellauit, & per omnes affectus
 tractatur. His tribus generibus vtetur ora-
 tor, vt res exiget, nec pro causa modò, sed
 pro partibus causæ. Magni igitur iudicij,
 summæ etiam facultatis esse debet mo-
 derator ille; & quasi tēperator huius tri-
 partitæ varietatis. Nam & iudicabit, quid
 cuiq; opus sit, & poterit quocumq; modo
 postulabit causa dicere. Ad causas tenu-
 es, cuiusmodi est causa pro Cicinna, sū-
 missam: ad graues, qualis est Rabirij, ve-
 hemens, ad mediocres, ex quo genere est
 pro lege Mānilia, temperatū dicēdi genus
 accommodandum est. In eadē etiam ra-
 tione ad conciliandum quidē mediocre:
 ad docēdū verò atque probandū subtile,

Orat. I.

Phil. 5.

& enucleatum, ad mouēdum graue debet adhiberi. Est enim eloquentis proprium, parua summissè, modica tēperate, magna grauiter dicere. Multū etiam refert quæ sit persona eius, qui dicit, & eorum, qui audiunt. Non enim omnis fortuna, non omnis honos, non omnis authoritas, non omnis ætas, nec verò locus aut tēpus, aut auditor omnis eodem, aut verborum genere tractandus est, aut sententiarum. In omnibus etiam rebus videndum est, quatenus. Et si enim suus cuique modus est, tamen magis offendit nimium, quàm parum: vnde fit vt eloquētiæ sicut reliquarū rerum, fundamentum sit sapientiæ: Hæc de elocutione dicta. Nunc quoniam omnia conformandæ, & expoliendæ orationis præcepta exposita sunt, ordine, vt instituimus, ad memoriã transeamus.

*Cic. in
Orator.
Quint
lib 11.
cap. 2.*

De memoriã.

CAPVT. LII.

MEmoriæ artem primum omnium instituisse ferunt Chium Simonidem.

Cum

Cum enim celebri, & frequēti cōiuiuo interesset, de triclinio egressus est. Eo egresso tricliniū supra conuiuas corruit, atque ita contudit, vt cum eos humare vellent sui, non possent obtritos internoscere vllō modo. Tūc Simonides dicitur ex eo, quod meminisset, quo eorum loco quisque cubuisset, demonstrator vniuscuiusq; sepe liēdi fuisse. Ex hoc Simonidis facto notatum videtur, iuuari memoriam signatis animo sedibus. Quod suo quisq; etiam experimento credere potest. Nam cū in loca aliqua post tempus reuerfi sumus, nō ipsa agnoscimus tantū, sed etiam quæ in ijs fecerimus, reminiscimur, personæq; lubeūt non nunquā tacitæ quoque cogitationes in animum reuertuntur.

An memoria sit eloquentiæ pars.

C A P V T LIII.

ETiam si memoria, eloquentiæ cū alijs artibus sit communis, tamē artificiosa memoria oratoriæ artis merito pars existimatur. Nesciretur enim quanta vis eius esset

esset, quanta diuinitas, nisi in hoc lumen orandi vim extulisset. Non enim rerū modo, sed etiam verborum ordinem præstat, nec ea pauca contexit, sed propè in infinitum, ita vt in longissimis actionibus prius audiendi patientia, quàm memoriæ fides deficiat. Non immerito igitur thesaurus hic eloquentiæ dicitur, cum exemplorum legum, sapienter dictorum, beneq; factorū velut quasdam copias, quibus abundare, quasq; in promptu semper habere debet orator, incredibilis eius repræsentet.

De artificio memoria.

C A P U T. LIII.

2. De orat.
Ad Her lib. 1.
Quinz lib. 11.
capit. 2

ARtificū igitur memoriæ à veteribus traditū, locis cōstat & imaginibus. Itaq; ijs, qui hanc ingenij partē exercēt, loca multa prius animo capienda sunt spatiosa, multa varietate signata, illustria, explicata modicis interuallis, vt ædium ferè magnarū, aut alterius ædificij: Hæc animo diligenter sunt affigenda, vt sine cūctatione ac morapartes eius omnes cogitatio possit

possit ordine percurrere. Plus enim quàm firma debet esse memoria, quæ aliam memoriam adiuvet. Tum ea, quæ fuerint scripta, vel cogitatione cõprehensa, ordine his locis sunt commendanda, signis, quæ memoriam eorũ excitent, notata. Ita fiet ut res ordine teneantur. Exempli gratia, si sit de uauigatione, re militari, & agricultura dicendum, nauigationis anchora, rei militaris gladius, vel spiculũ, agriculturæ, spica, vel simile aliquid imago esse potest. Hæ imagines supradictis locis ordine sũt committendæ. Deinde, cũ repetenda fuerit memoria, incipies ab initio loca recensere, & quod cuique credideris, reposces. Imago enim cuiusq; admonabit, ut quamlibet multa sint, quorum meminisse oporteat, sint singula connexa quodam choro. Sic enim fit ut ordinem rerum, locorum ordo conseruet, res autem ipsas resũ effigies notent. Utendum est autem imaginibus aliquid agentibus, acribus, insignitis, quæ occurrere celeriterque percutere animũ possint. Loca quæ assumpseris, egregie

commoditerq; notare oportebit, vt perpetuò hærere possint. Nam imagines pro rerum varietate subindè sunt mutandæ, at loca perpetuò remanere debent.

Quid conferat hoc memoria artificium.

CAP. LV.

*De ora
tor. 2.*

*Quint
lib. 11.
cap. 1.*

VT ad quædam prodesse hæc non est negandum, vt si rerû nomina mutata per ordinem audita reddenda sint, vel res diuersæ ordine complectendæ: sic in edicendis orationis perpetuæ verbis nihil ferè profunt. Singulorum enim verborû imagines memoriæ mandare, & inutile esset, & infinitum. Si longior cõplectenda memoria oratio fuerit, præderit per partes ediscere. Non est autem inutile, quo facilius hærant, aliquas apponere notas, quarum recordatio cõmoneat, & quasi excitet memoriã. Illud neminem non iuuabit, iisdem, quibus scripserit chartis, ediscere. Si tamen quis vnã maximamq; artem

memo-

memoriæ quærat, exercitatio est, & labor. Multa ediscere multa cogitare, & (si fieri potest) quotidie potentissimum est. Quantum autem natura studioque valeat memoria, vel Themistocles testis est, quæ vnum intra annum optime locutum esse Perfice constat: vel Mithridates, cui duas, & viginti linguas, quo nationibus imperabat, traditur notas fuisse: vel Crassus ille diues, qui cum Asiæ præflet, quinque Græci sermonis differentias sic tenuit, vt qua quisq; apud eum lingua postulasset, eadem sibi ius redditum ferret: vel Cyrus quem omnium militum tenuisse creditum est nomina. Quin semel auditos quilibet multos versus protinus reddidisse dicitur Theodectes. Explicatis memoriæ præceptis, restat vt de pronuntiatione dicamus.

*De Ora**tor. 3.**Lib. ad**Her. l. 3.**Quint.**lib. 11.**capit. 3**De pronuntiatione, & eius utilitate*

C A P V T. L V I.

PRONŪTIATIO à plerisq; actio dicitur, sed prius nomen à voce, sequēs à gestu videtur accipisse. Hæc autem pars est, quæ

In dicendo vna dominatur. Sine hac summus orator esse in numero nullo potest, mediocri hac instructus summos sæpè superare. Nã & infantes actionis dignitate eloquentiæ sæpe fructum tulerunt, & differti de formitate agendi multi infantes putati sunt. Vt iam non sine causa huic primas dedisse Demosthenes dicatur, cū rogaretur quid in dicendo esset primum, huic secundas huic tertias. Est enim actio quasi corporis quædam eloquentia. Cum sit autem in duas diuisa partes vocem, gestumque, quorum alter oculos, altera aures mouet, per quos duos sensus omnis ad animum penetrat affectus, prius de voce, deinde de gestu, qui voci etiam accommodatur, dicendum est.

De voce.

C A P I T. LVII.

Vocis mutationes totidem sunt, quæ animorum, qui maximè voce mouentur. Itaque perfectus orator vtrumque se affectum videri, & animum audientis moueri volet, ita certis vocis admouebit sonum

Aliud

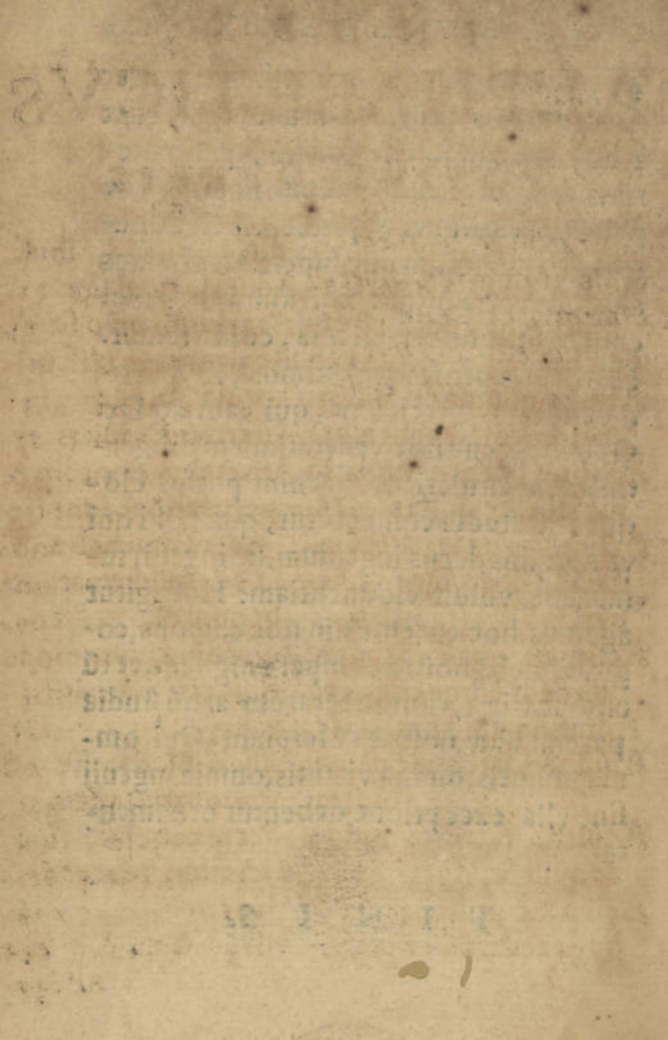
Aliud enim vocis genus iracundia postulat acutum, incitatum crebro incidens. Aliud miseratio ac mætor flebile, plenum, interruptū, flebili voce. Aliud metus demissum, & hæsitans, & abiectū. Aliud vis contentū, vehemens imminens, quoddā incitatione grauitatis. Aliud voluptas effusum lenē, tenerū hilaratū, ac remissum. Aliud molestia sine cōmiseratione, graue quiddā & vno pressū ac sono obductū. Ac vocis quidem bonitas optanda est (nō est enim in nobis) sed tractatio in nobis. Ergo bonus orator, variabit & mutabit, omnes sonorū tū intendens, tū remittens persequetur gradus. Nec modo in diuersis rebus, sed etiam in iisdem partibus, iisdēq; affectibus, quasdam non ita magnas vocis mutationes adhibebit. Nam varietas cum gratiam præbet, ac renouat aures, tum dicentem ipsa laboris mutatione reficit.

De gestu. C A P. LVIII.

Vocē subsequi debet gestus, & animo simul cum ea parere. Gestu sic vtēdū

est, ut nihil in eo superfit. Status erit erectus & celsus, rarus incessus, nec ita longus, excursio moderata, eaq; rara, nulla mollicia ceruicum, nullæ argutiæ digitorum: non ad numerum articulus cadens: trūco magis toto se orator moderabitur, & virili laterum flexione: brachij projectione in contentionibus, contractione in remissis, pedis suppositione in cōtentionibus, aut incipiendis, aut finiendis. Sed in ore sunt omnia. In eo autem ipso dominatus est oculos. Animi enim est omnis actio, & imago animi vultus est, indices oculi: Hæc est vna pars corporis, quæ quot animi motus sunt, tot significationes, & commutationes possit efficere. Nam oris non est nimium mutanda species, ne aut ad ineptias, aut ad prauitatem aliquam deferamur. Oculorum igitur tū intentione, tū remissione, tū coniectu, tū hilaritate motus animorum significabimus apte cū genere ipso orationis: Est enim actio quasi sermo corporis, quo magis menti congruens esse debet.

Quoniam in his tribus libris breuiter
 vt vires nostræ tulerunt, quid esset
 Rhetoricâ, quod eius officium, quæ mate-
 ria, atq; finis, dictum est: & de singulis eius
 partibus, earumq; vi & præceptis est dispu-
 tatum, illud solum nunc superest, vt omnes
 ad eloquentiam, quæ nihil aliud est, quàm
 copiose loquens sapientia, cohortemur.
 Ex qua illi profecto maximos, & vberri-
 mos fructus percipient, qui eam ad Dei
 Opt. Max. cultum ac venerationem diligen-
 tissimè contulerit. Cui enim potius elo-
 quentiæ studia consecrètur, quàm illi qui
 vt hominis decus ingenium, sic ingenij lu-
 menesse voluit eloquentiam? Hoc igitur
 agamus, hoc curemus, in hoc conatus, co-
 gitationesq; nostræ semper euigilent, vt tum
 eloquentiæ, tum cæterarum artium studia
 parenti vitæ nostræ deseruiant. Cui om-
 nia honoris, omnia virtutis, omnia ingenij
 sine vlla exceptione debentur ornamen-
 ta.

I N D E X

ALPHABETICVS

TOTIVS OPERIS.

- A** **ABVSIO** Græc. Catechresis, quid cū exemplis: 130
Abusio quomodo distinguatur à metaphora. 131
Actionis seu pronuntiationis laus, & utilitas. 218.
Actioni primas partes indicēdo dedit Demosthenes. 219
Actio est quasi corporis, quædam eloquētia. 220
Adiuncta quid sint. 21.
Adiuncta latissimè patent ibidem.
Adiunctio fit tribus modis & quid sit. 148.
Adiunctio protozeuma & hypozeuma comprehendit, ibid.
dit, **ibid.**
Aduersa quid sint. 22.
Aegritudo quid sit. 13
Aenigma est obscurior allegoria, 132
Affectuum utilitas. 37.
Affectus in exordio & peroratione sunt frequentissimi narratione & confirmatione breuiore, 109.
Affectibus quomodo quis erit potentissimus, 121.
Afficiatur necesse est orator priusquam afficere conetur, ibid.
Alexandri Macedonis laus. 170.
Allegoria quid, 132
Allege-

- Allegoriam Cicer, per mutationem, alij inuersionem vocant ibidem,
 Allegoria mista in oratione frequens est, ibid,
 Allegoriam recipit oratio sed raro totam, ibid.
 Allegoria genus orationis speciosissimum quomodo fiat, ibid.
 In Allegoria, quid custodiendum, 133.
 Allegoria in quotidiano sermone est frequentissima, ibid.
 Ambitus magnitudo quæ esse debeat, 199.
 Ambitus mediocris quantum ferè membris constat, ibid.
 Amplificatio quid sit, 37.
 Amplificatio quomodo conficiatur, ibid.
 Amplificat, à definitionibus cõglobatis, 38,
 Amplificatio à cõsequentiũ frequẽtatione, 40,
 Amplificat, à cõtrariarũ rerũ cõflictione, ib,
 Amplifi. a dissimilium rerum cõflictione, 41,
 Ampli. a causis cõglobatis, ibid,
 Amplifica. à similitudine, & exemplo, 43
 Amp. à fictis personis & mutis rebus magnã vim habet, 45.
 Amplificando adhibenda sunt, quæ magna habentur, 46,
 47, & 48,
 Ad amp. tria sũt genera vsu magnarum rerum, 47,
 Amplificatione quomodo, & quam variè vtendum, 48,
 Ampli-

- Anadiplosis, Lat. Con- re fundere. 204.
 duplicatio, quid, 140. Anicheton, Lat. Cōtra-
 Anadiplos. multis mo- positum, vel Contētio,
 dis conficit, ibid. quomodo, & quot mo-
 Anaphora Latin. Re- dis fiat. 153. 154.
 petitio quid, 141. Antonomasia Latin Pro-
 Animi laus vera est, cæc nominatio. 128.
 rarū rerū leuior, 203. Antonomasia quomodo
 Animus naturalē quādā ab Epitheto differat. ib.
 cōtinet in se vocū om- Apoptosis Lat. Reti ē
 nium mētionē. 133. tia, vel in-erruptio quid
 Animus maximè voce & quos ostendat affe-
 mouetur. 199. ctus. 200. 201. 206.
 Annominatio, Græc. Pa- Apostrophe Latin. Auer-
 ronomasia quid, 150. sio, quid. 164.
 Annominatio multis & Appositum Gr. Epithetō
 varijs fit rationibus, ib. quod, 165. 169.
 Antecedētia quæ dicā- Appositorū vsus fit in ora-
 tur, 25. tione moderatus. ibid.
 Antecedentia quomodo Aptē dicere quāti sit mo-
 ab adiunctis distingua- menti. 120.
 antur. 126. Aptē, & compositē sine
 Antipater Sidonius foli- sententijs dicere infania
 tus est versus ex tempo est sententiose verò si-
 ne

- ne verborum ordine, & Argument: vel insita sūt;
modo infantia. 207. vel assumpta, 14.
- Argumentū quid sit. 13. Argum. insita & remota
Argumentatio quid sit, 14. quæ. ibidem.
- Argumentatione pressius Argument, insitorum loci
us dialectici quàm ora- sunt sedecim, 14
tores vtūtur. 15. Argumēta assumpta sūt
Argumentatio oratoria. sex. 16.
- quid, & quomodo con- Arg. à difinit. ibid. & 17.
ficiatur, 91 Arg à partiū distribut. 18
- Argumentatio quatuor ha Argument. à notatione,
bet partes, 93, & à conjug. 19.
- Argumentationes orato Argument. à genere. 20
riæ quomodo tractan- Argumentū à forma, ib.
dæ, 180, Argument. in similitudi-
Argumentatio quo vbe- ne, 21
rior, & suauior eo credi Argument. à dissimilitu-
bilior, 109, dine. sup. 22.
- In argumentando varietas est adhibenda, 110, Argument. ab aduersis.
Argument, quomodo de- Argument. ibid. & 23,
beant collocari, 91, Argument. à priuanti-
Argument, viciosis nul- bus. ibidem
quā locus esse debet, 92. Argument. ab adiun-
ctis. 24
- Argument.

Argum. ab antecedenti- bus,	26.	Argumentorum modus qualis,	36.
Argum. à consequenti- bus,	ibid.	Aristotelis laus.	283
Argum. à repugnantibus	ibid.	Aristotelis versu in ora- tione vetat esse nume- rum iubet,	ibid.
Argum. à fine,	27.	Aristot. aureum fundic orationis flumen,	29.
Argument. à causa effi- cient.	28.	Ars quid sit, & eius ma- teria,	1. & 4.
Argum. à forma,	ibid.	Artium cæterarum ma- teria à Rhetoricæ ma- teria quomodo diffe- rat,	ibid.
Argum. à materia,	ibid.	Ars natura iungit debet	70.
Argument. ab effectu.	29.	Ars certior dux quã na- tura;	11.
Argum. à maioribus ad minora,	30.	Ars studiose colenda, ib.	
Argum. à minoribus ad maiora,	31.	Ars ubicunque ostenta- tur, veritas ab esse vide- tur,	158.
Arg. à paribus,	32.	Arsyndeton Lat. Dissolu- tio quid,	147
Argum. à remotis, ibid:			
Argumentum à remotis arte tractantur, & te- stimonij nomine com- prehenduntur,	34.		
Argumenta remota quæ sint,	ibid.		

I N D E X

- Assumptio quid, 93. Bona animi quæ, 53.
 Assumptionis approba- Bonarū artium studia ad
 tio, 94. quem locum pertine-
 Athenienses omnium do- ant, 54.
 ctrinarum inuentores Bouis alijs corporis for-
 127. ma excellit, 57.
 Auditor quomodo red- Bonus Orator variabit
 daur beneuolus, 74. omnes sonorum gra-
 Auditor quomodo fiat dus, 279.
 docilis, 76.
 Auditor quomodo fiat C
 atentus, ibid. Atachresis: Latin.
 Aurium iudicium est su- Abusio, quid: cum
 perbissimum, 181. exemplis, 130
 B Catachresis à metapho-
 ra quomodo distingua-
 tur, 131
 B Engdicere quid, 4. Causa vel controuersia,
 Benedicere certis Græ. hypothesis, quid
 terminis non tene- 5.
 tur, ibid. Causarū tria genera, 6.
 Beneuolentia auditoris Causa efficiēs quid, 28.
 quomodo concilietur Causæ efficiētis vis qua-
 74. lis, ibid.
 Causa-

- Causarū tria genera, 6. Clausulis qui pedes ap-
 Causa efficiēs quid, 28. tiores. 193.
 Causæ efficiētis vis qua- Collatio quid, 177
 lis, 20. ibid. Communicatio figura
 Causarum genera mag- quid, 162
 nam suppeditant in Communicatio Græc.
 scribendo copiā. 26. Metathesis quid, 155.
 Causarum iterum gene- Compar. Græc. Isocolō
 ra quinque. 77. quid, & quomodo fi-
 Certa quæ dicantur, & ar. 153.
 quæ pro certis habe- Comparatio tripliciter
 antur, 97. tractatur, 30.
 Cicero in perorādo fuit Comparatio præstantiū
 vehemens, 171. virorum in laudatio
 Circumscriptio quid sit, ne præclara est, 58.
 186. Complexio figura quid,
 Clausulæ maximè con- 142.
 cinnitatem desiderāt. Complexio alia Cicero-
 ni est Di emma vulgo
 Clausulæ versuum nō cō- syllogismus carnutus.
 ueniunt clausulis ora- 104
 tionis, 194. Complexio falsadaobus
 Clausulæ cur sint varian- modis diluitur, 105.
 da. 115. Concessio quid sit, 103.

I N D E X

- Concio** capit omnē vim Cōsequēt. quid sint, ibid
 orationis, 70 **Consilio** quæ geruntur
Cōduplicatio Græc. A- optimè expediri, 94
 nadiplosis quid, 143. **Consilio** mundus guber
Cōduplicatio varijs mo- natur, 95
 d. s. conficitur, ibid. **Cōstitutione** causæ cog
Confirmacione quomo- nita, facile satisfit ora-
 do vtendum, 84. **toris** numeri, 89.
Cōfirmatio cōtinet in se **Constitutiones** sunt tres
 totam spē vincen. li, 85 ibid.
Confirmatio dupliciter **Consulis** laus, 40.
 accipitur, & quid fit, **Cōsultatio** est pars cau.
 111. Reliqua quare in sa, 6.
 litera R. **Refutatio**, vbi **Cōsuetudo** & vsus quā-
 plura, tum valeant, 204
Confirmatio figura, 139 **Contrapositum** seu con
Coniecturæ eadem & pri- tētio, quot modis fiat,
 ma quæstio, & discep- 153.
 tio, 87. **Contrariarū** genera qua
Coniugata quæ dicen- tuor, 22.
 tur, 19. **Contraria** contrariorum
Coniuncta nō cohærent sunt consequentia, 23.
 necessario his quibus **Cōtroversi.** in scripto ex
 adiuncta sunt. 29. isti quatuor modis, 88.

- Deliberatio priuata nar. Dilemma quid sit, 104.
 rationem nunquã exi- Dilemma vnde dictum,
 git, 84. & quomodo eo vten-
 Demonstratiui generis la- dum, ibid.
 49. Dilemma alias comple-
 Demosthenes cur orato- xio, & syllogismus cor-
 rum princeps iudice- nutus, 105.
 decur, 158. & 106.
 Demostheni summa vis Dilemma quomodo cõ-
 eloquentiæ concedi- uertatur in ratiotina-
 tur, 209. tionem perfectã, 106.
 Deprecatio vel Obsecra Discrepatio scripti, & vo-
 tio quid, 171. luntatis, 88. & 89.
 Dichoreus in clausulis Disiunctio Græc. Alyton
 optime sibi iungitur, vel hypozeugmon,
 192. quid, 149.
 Dicerere quid sit, 81. Dispositio quid sit, 8
 Dicere non habet defini Dispositio orationis pars
 tam regionem, 4. quid, 73.
 Dignitatis suasi, quæ Dispositionis præcepta
 colligenda, 66. oratori vtilia, & ma-
 Diligentia vis, 11. xime necessaria, 74.
 Diligentia orationis minu- Dispositionis ordo qua-
 ta est, 48. lis in proposito seruã-
 dus,

- dus, 37. E
 Dissimilitudinis argu- **E** Ffecta quid sint, &
 gumentum, 212. eorum genera qua-
 Dissolutio Græc. Dially- tuor, 2.
 ton quid, 147. **E** ffecta cognitæ causæ, &
 Dissolutio non in singu- causæ cognitæ effectis
 lis modo verbis fit, sed facile intelliguntur,
 etiam sententijs, 148. ibidem.
 Dissolutionis, & Polysyn Argumēt. ab effectu, de-
 deti vnus est fōs, ibid. que eius forma & ma-
 Distributio partiū quid, teria, ibid.
 18. **E** fficiens causa quid, 28.
 Distributio, Græc. Meris Eiusdem generis verba
 mos, quid. 170. que. 19
 & 171. **E** locutio pars Rhetoricæ
 Dochimus semel positus quid, 8.
 quouis loco aptus, **E** locutio Oratoris quid,
 192. 113.
 Dochimus quouis loco Sine elocutione omnia
 aptus dum modo non alia superuacua sunt.
 iteretur, 197. ibid.
 Dubitatio Græc. Diapo- **I** n elocutione quatuor
 resis, quid. 162. spectanda, 114.
 Eloquēt. dignitas, 1. & 6
 * 5 E loquen.

I N D E X

- Eloquentiæ fundamen- debet excellere, 209.
 tū sapientia, 212
- Eloquēt. cum probitate Eloquendo nomē acce-
 iungenda, 2. pit orator, tam apud
 Græcos, quam apud La-
 tintos, 113.
- Eloquētia mēbra quin- 7. Eloquētia origo est ver-
 que, borum delectus. 115.
- Eloquentia natura arte, & exercitatione com- 9. Eloquentia omnis laus
 paratur. continetur in apte atq;
 ornare dicendo, ibid.
- Eloquentia absque stu- Eloquētia thesaurus me-
 dio, & ardore amoris moria, 214,
 parari nō potest, 12.
- Eloquentia est copiose Emphasis Cicer. signifi-
 loquens sapientia, 54 catio, quid, 166.
- Eloquētia vult esse locu Enthymema est syllo-
 ples, & speciosa. 108. gismi pars, vel imperfe-
 ctus syllogismus. 96.
- Eloquentia oratoris, in- Enthymema est hipar-
 uentio verō ac dispo- tita argumētatio. ibid.
- sitio prudentis homi- Enthymema optimū est.
 nis iure, 114 expugnantibus, ib.
- Eloquens est, qui ita di- Enthymema quare dica-
 cit, ut probet, ut dele- tur oratoris syllogif-
 ctet, ut flectat, ibidē. mus, 9.
- Eloquēs omnibus rebus

- Enthymema vndi dictū, Epicheremate quomodo
 vrendum, *ibid*
 9.
- Enumerat. laudatori nō. In epidiētico genere om-
 nunquam, suafori nō nia sunt circūscripte
 sæpe, accusatori sæpi dicenda, 203.
- us, quā reo est neces- Epiphonema quid, 172.
- saria. 111. Epiphora, Lat. Conuer-
 sio quid, 142.
- Enumerationis duo sūt Epitheton Lat. apposi-
 tempora, *ibid*. tum ab Antonomasia
 Enumeranda si quæ sūt quomodo differat,
 cum pondere, & va- 129.
- rietate id fieri debet. 112. Epithetis quando, &
 quomodo in oratio-
 ne vtendum, *ibid*.
- Epicherema Græc. etiā Epitheton non est tro-
 syllogismus Latin. Ra- pus, *ibid*.
 tiocinatio dicitur, 93.
- Epicherema quibus cō- Erotifis Lat. interroga-
 stet, *ibid*. tio quid, 158.
- Epicherema quomodo Etymologia Lat. Notia-
 Græc. appellant, 111. tio, 19.
- Epicherema est aliquā- Etymologia pratoribus
 do breuiter compre- & poetis est familia-
 hensa ratiocinatio, *ibid*. ris, *ibid*.
- Ethopæ-

- Ethopœia Cicero ni Ef-
 fiatio & notatio quid, 166.
 Exclamatio quid, 172.
 Execratio quid, ibid.
 Exemplorum vis maxi-
 ma est ad persuaden-
 dum, 70.
 Exemplum est inductio
 in perf. 100.
 Exemplum argumenta-
 tionis pars est. 101.
 Exemplū quomodo dif-
 ferat à rationatione,
 inductione, & Enthy-
 memate, ibid.
 Exemplum ex vna re sin-
 gulari aliam inducit,
 ibid.
 Exercitatio dicendi per-
 fectionem cōsummat. 11.
 Exercitatio est maxima
 memoriæ ars, 216.
 Exordium quid sit, 73.
 Exordium tribus rebus
 constat. ibid. & 76.
 Exordium in duas partes
 diuiditur. 77.
 Exordia qualia esse de-
 beant, 78.
 In exordio leniter est al-
 liciedus auditor, ibid.
 Exordij vitia septem, 80.
 Exordium in genere iu-
 diciali, & vnde sumen-
 dum, ibid.
 Exordio non semper vtē-
 dum in iudicio, 84.
 Exordium in exornatio-
 ne, & deliberatione
 quale esse debeat, ib.
 Exordia in exornatione
 sunt maximæ libera, ibid.
 Exordia in deliberatione
 vel nulla sunt, vel bre-
 uia, ibid.
 Exornat. partes duæ, 6.
 Exorna-

- Exornationis tēporapræ tunc, 140.
 sens, & præteritū, ibid. Figura quid sit, 1, 8
 Exornationis finis, ibid. Figurarum, & troporum
 Exornatio quale genus discrimen, ibid.
 amplificationis requi Figuratur oratio, tam ver
 rat, 49. bis proprijs, quā trāsfla
 In exornatione animimo tis, 139.
 tus leniter tractantur. Figuræ, vel sunt in verbis
 ibidem. vel in sententijs, ibid.
 Exornatio maxime ido. Figuræ verborum quid:
 nea ad scribendū, ibid. & quomodo a figuris
 Exornationis præcepta sentent. distinguantur
 multum conferunt ad ibid. & 139.
 deliberationem, 60. Figurarum numerus, &
 Experimentum est velut nomina varie ab Au
 quoddam rationis te. thoribus traduntur,
 stimonium, 70. ibidem.
 Externa in homine quæ Figuræ verborum tribus
 dicantur, 151. maximè sunt modis,
 F 140.
 Figuræ quæ sunt per ad
 Ijectionem, 141.
 Figuræ verborū quæ sūt
 res in se præcipuè ver- per detractionē, 147.
 Figu.

- Figuræ verborum plu- Forma quid sit, 27
 res in eandem senten- Forma vel artificiosa est,
 tiam sæpe cadūt. 156. vel natur. 28.
- Figuræ verborum quid á Forma argumentum
 conferant orationi, & ibid.
 quid in eis cauendum Fortitudo quid sit. 54
 ibid. & 137.
- Figuræ verbor. non sint **G**
 multæ, non unctæ nõ **G** Enus quid sit, 26.
 frequentes, ib. **G** Generis partes di-
 Figuræ sententiarũ quid cuntur forme, ibidẽ;
 eaque maiores, quam à Genere argumenta, 21
 verborum, 139. **G** Generis den. Oratiui la-
 Figurarum, & troporum us, 46.
 numerus quare incer Genera causarum quin-
 tus, 174. que, 77.
- Finis Rhetoricæ qualis, Genera quatuor sũt quæ
 2. controuersiam in om-
 Finis quid sit, 28. á Fi- ni scripto facere pos-
 ne argumentum. ib. sunt, 77.
- Firmitatẽ quid sit, 87. **G** Genus orationis specio-
 Forma quid dicatur, 21. sissimum est quod cõ-
 & 27. stat allegoria, similitu-
 Formæ argumentũ, 21. dine, & translat. 132.

- In genere epidictico omnia sunt circumscriptè dicenda, 202.
- Genera dicendi sunt tria & in quibus versetur, 209.
- Genus dicendi gravè vim habet maximam, 210.
- Generibus illis tribus quomodo utendum, 211.
- Gestus oratoris quales esset debeant, 219.
- In gestu, quæ sint vitanda, ibid.
- Gradatio quid, & eius exempla, 144.
- Grædus communitatis, quales, 16.
- Græcis magis concessum est fingere quam Latinis, 126.
- H**istoriæ laus, 38.
- Hiuleca nonnunquam de cent, 178.
- Hypallagens vocat Rhetores metonymiâ, 128.
- Hyperbaton, idest, Transgressio, 136.
- Hyperbaton solispoetis conceditur, ibid.
- Hyperbaton quando non est tropus, 137.
- Hyperbole est superlatio ibidem.
- Hyperbole non debet esse ultra modum, 138.
- Hypothesis Lat. Causa vel controversia, 5.
- Hypothesein quomodo ad thesim advocando sit, 7.
- Hypotyposis, est Circummonstratio, quid, 164.
- Homerus propter excellentiâ cômune poetarum nomê facit suum, 196.
- Home-

I N D E X

- Homerum multæ Ciuita-tes suum ciuem esse dicunt, 147.
- Hominum genus ad honestatem natum, 63.
- Hominum duo sunt genera, ibid.
- Homo ad intelligendum, & agendum non ad voluptatem, & pastum natus, 121.
- Homo generosissimus est, qui virtute maxime excellit, 97.
- Homoiptoton, Lat. similiter ca: ens quid: estq; in nominibus, & verbis, 178.
- Homoiotelenton Lat. similiter desinens, quid & quomodo à homoiptoto differat, 151.
- Honestatis magna est pulchritudo, 63.
- Honestum quod est id. so- lum bonum esse, 108.
- Honesta apud honestos, obtinere facile est, 63.

I

- Ambus pes in humili oratione frequentissimus, 176.
- Imagines memoræ cuiusmodi esse oporteat, 216.
- Imagines singulorū verborum memoriæ mandari inutile est, & infinitum, 216.
- Imitatio vel arti, vel exercitationi subijci potest, 9.
- Incisum Græc, Comma, quid: & incisim dicere quid, 184.
- Inductio quid, 97.
- Inductione

- Inductione poetæ vehemēter delectatur, 99.
- In inductione quæ cauēda, 100.
- Infinutum inest in definitio, 7.
- Ingenium maximā vim addicendum affert: & de oratione ingenio, 9.
- Ingenio discit linis ex-culto nihil feratius, 27.
- Initia ver suū, initijs orationis non conueniūt, 101.
- Insinuatio quando sit necessaria, 78.
- Interrogatio Græc. Erotetis quid: & de eius usu, 158.
- Interruptio Græc. Parēthesis, quid, 169.
- Inuētio quid sit, 8, & 13.
- Inuenisse non est existimandus qui sine iudicio inuenit, 18.
- Ironia quid sit, 136.
- Ironia illusionem, inuersionem dissimulationem & permutationē vocant. ibid.
- Ironia quæ inter sententiarum exornationes numeratur, differtq; ab ea quæ est tropus, 169.
- Isocolon Lat. Comparationis quid sit, 153.
- Isocrates elusq; discipuli quod vocales fugerint reprehensū sunt, 179.
- Iudicij partes accusatio, & defensio, 6.
- Iudicij finis est quæstio iustorum, & iniustorum, ibid.

- Judicium non est Rhetorica pars. 8. Laus magna est tulisse
 Judicium laus est cum sapienter casus aduer-
 sitate causae iungenda, 58.
 Judicatio unde nascitur, & quomodo constituatur. 87.
 Inuentura qualis esse debeat. 100.
 Iure consulti confisio; Oratores auxilio iu-
 uabant, 33.
 Iustitia quid, & eius partes. 54.
Lacrymae quantum in oratione valeant. 111.
 Laus hominum quomodo in tria tempora di-
 uidatur. 50.
 Laus hominis unde pe-
 tenda, ibidem.
 Laudem afferunt liberi parentibus, vrbes conditoribus inuentoribus. 58.
 Laus virium qualis, 60.
 Licentia Graec. Parisia quid, 196.
 Locus quid: & quare loci ab Aristotele propositi, 12.
 Loci argument. inistorum sedentim, 15.
 Locoꝝ usus, & utilitas magna, 26.
 Loci multa meditatio-
 ne parati esse debent. 35.
 Loci sunt arg. notae, 37.
 Loci, & ad probandum & ad

I N D E X

- & admouendū mate- quādo excurrit, ibid
 riam præbent. ibid. Membratim quādo, &
 Locos in mente & cogi- quando circumscrip-
 rationem defigere vi- tē dicendum, 202.
 lissimum est, 90. Memoria quid sit, 9.
 Loca artificialis memo- Memoriae artem Simo-
 riæ cuiusmodi esse nides Chius instituit
 debeant. 214. 212.
 Locis ad memoriā quo- Memoria artificiosa elo-
 modo utendum. 215. quætiæ pars est. 273.
 M Memoria est eloquætiæ
 thesaurus. 214.
Materia oratoris Memoriae artificium cō-
 est quæstio, 5. stat locis, & imaginif-
 Materia quid sit, 4. bus. ibidem.
 Membrum Græc. Colō Metalepsi; Lat. Trans-
 sequitur. 185. sumptio. 231.
 Membratū dicere quid Metalepsis rarissimus
 186. tropus, & maxime im-
 Membra in oratione cu- proprius, ibid.
 iusmodi esse debeāt. Metaphora Lat. Trans-
 207. latio quid. 120.
 Membris quæ carpitur Metaphoræ vis omnis
 oratio lōgissime ali- quæduplex, 114.
 Meta-

- Metaphoræ multæ poe
 tis permixtæ quæ or-
 ratoribus non conue-
 niunt, 124.
- De Metaphora, vide plu-
 ra infra in verbo trās-
 latio.
- Metonymia Latin. De
 nominatio, quid, 126
- Metonymiam Rhetor-
 es hypallagen vocāt
 14.
- Metus quid sit, 103.
- Minori apparatu apud
 sapientes dicendum,
 70.
- Modus definitionis quis
 sit, 116.
- Modus, & forma verbo-
 rum in oratione, 184
- Monosyllaba multa nō
 sunt cōtinuāda, 180.
- Mors etiā laudatur præ-
 stantium virorū, 50.
- Motus quatuor sunt ge-
 nera, partes singulo-
 rum generum plures
 12.
- N**
- Narratio quid sit,
 82.
- Narratio debet esse bre-
 vis aperta & proba-
 bilis. 82.
- Narratio iucunda sit, &
 suavis, 83.
- Narratione quando, &
 quomodo sit utendū
 78.
- Natura maximam vim
 ad dicendum affert.
 9.
- Naturæ dona fiunt arte
 mellora, 10.
- Naturæ notatio pepe-
 rit, 10. ibid.
- Negan

- Negantia sunt valde cō-
traria aientibus, 24.
- Necessariū dicitur etiā
id quod magni inter-
est, 63.
- Notatio Gr. Etymolo-
gia dicitur, 19.
- Notatione sapē vtun-
tur oratores, & poe-
tae, ibid.
- Notatione argumen-
tum, ibid.
- Numerosae orat. qhis
inuentor, & cur in-
uēta, 182.
- Numerosa oratio, &
poemā eisdem pedi-
bus tēperantur, 186.
- Numerus oratorius Gr.
Rhythmus quid: nu-
merus poeticus me-
trum dicitur, 189.
- Numerosa oratione vt
difficilius est quam
- versu.
- Numerus in qua parte
ambitus esse debeat.
- Numerus orationis si
semper est idem ma-
ximē vitiosum, 192.
- Numerosum in oratio-
ne quid patetur, 192.
- Numeros omnes in ora-
tione permixtos esse
sentit Cicero, 196.
- Numerosa quando sua
spōte efficiatur, 198.
- Numerus membrorum
cuiusmodi esse debe-
at, 200.
- Occupat. aliās prae-
sumptio, Gr. Pro-
lepsis quid, 160.
- Occupationis genus qd
dā est reprehēnsio, ib.

- Oculorum & oris maxi Oratori facu'tas defini-
 ma est vis in actione. endi est necessaria, 16.
 220. Orator definit vberius
 Oficiū Rhetor. quod, 1. quā philosophus, ibid.
 Officia quæ, & quib. an Oratores & poetæ sæ-
 te ponendæ. 66. pe per translationem
 Opibus quomodo vtē- de finiunt. 28.
 dum. 51. Oratores auxilio, Juris-
 Optimates qui sine, 17. consulti cōsilio inua-
 Onomatopœia Cic. est. bant. 32
 Nominatio: ea Latin. Oratoris maximavis est
 vix permittitur. 129. in affectibus mouen-
 Oratoris magna, & præ didis, 37.
 clara munera, 3 Oratori dicēti probabi-
 Oratoris materia est liter mores Ciuitatis
 quæstio. 5 sunt cognoscendi. 70
 Oratoris perfecti sapi- Orat. quatuor sunt par-
 entia vniuersæ reip. tes: & quare in causa
 salutem contineri. 3. eis vtamur. 77.
 Orationis ornatissimæ Oratorix arg. quo mo-
 quæ sūt, 7. do sint tractada. 108.
 Oratoris opera, & mu- Orat. nō sit syllogismo-
 nera qualia, 9. & 12. rū & enthymematom
 Orator fidē facit arg. 12. turba conferta, ibidē.

- Oratio omnium Regi- modo utendū, 202.
na rerum, magnam Oratione nihil magis te
vim habet. 109. nerū, & flexibile. 28.
- Oratorem ipsum com- Ordinis obseruat. quid
moueri, caput est ad 177.
- animos auditorū mo- P
uendos. 110.
- Orator ab eloquendo P Artes virtutis qua
uomen accepit, 113. tuor, 18.
- Oratio quomodo erne Paranomasia Lat.
tur, 115. Annominatio quid: &
Oratio figuratur, tam quam varijs rationi-
verbis proprijs, quā bus fiat. 150.
- translatis. 156. Paranomasia pōdere sē
tentiarum implenda
- Oratio nō debet decre- 151.
cere. 177.
- Oratio quomodo, & Gr. Allegoria, quid
quando suapte natu- sit. 132
- ra numerosa efficia. Periphrasis quid ea poc
tur. 197. tis frequentis. est, 136.
- Orationis quæ membris Periphrasi coneraria pe
constat vis, & quali- rissologia. ibid.
- tas, 201.
- Oratio numerosa, que Peroratio est extrema
partis orationis. 102.
- +
+ +
- Peror-

- Perorationis partes, & affectus, *ibid.*
 Permissio Gr. Epitrope quid, 170
 Periodū multis nominibus appellat Cic. 186.
 Periodi initium, mediū & finis quale. *ibid.*
 191. 192. 195
 Periodus habet membra minimum duo, sæpe etiam tria. 200
 Periodus quid præstare debeat, 201
 Perorationes constat numero sæ orationis genere, 204.
 Pedes duarum syllabarū sunt quatuor. 187.
 Pedes trium syllabarū sunt octo, *ibid.*
 Ex Pedibus pluribus est quod tres syllabas excedit. 191.
- Pæon vel oriēti, vel medix, vel cadenti orationi aptissimus, 196.
 Pæon in oratione ampliori frequentissimus, *ibid.*
 Poema est loquēs pictura, 156.
 Polyptoton Lat. gradatitia, quid, 145.
 Polysyndeton quid. *ib.*
 Polysyndeti, & dissolutionis vnus est sōs. 147
 Præiudiciorum tria sūt genera, 35.
 Prætermissio, vel præteritio Cic. Occupatio Gr. paralepsis, quid, 166.
 Principia in exornatione sūt maximè libera, 81.
 Principia in deliberatione, vel nulla sint, vel brevia

- breuia, *ibidem*. Q
 Priuantia quæ sint, 23.
 Pronominatio, Cicer, Q
 Antonomafia, 146. Væstio est maté-
 Pronūtiatio quid. 8. ria orat. 5.
 Pronuntiationis laus, & Q
 utilitas, 216. ræstionum duo gene-
 Pronūtiationis d^uæ sūt ra. *ibidem*.
 partes, 118. R
 Propositum Gr. Thesis ationem quid ora-
 quid, 5. tor appellet, 87,
 Propositi duo genere Ratio affertur à Reo.
ibidem. *ibidem*
 Proposito quid efficiat Ratio Rei labefactatur
 orator. 12. firmamento, *ibidem*.
 Propositio quid sit, 93. Ratio totius orationis
 Propositionis approba ad iudicationem con-
 tio, *ibidem* ferenda. 85
 Prosopœia quid: & eius Ratiocinationis quæ-
 vis, 163. tio qualis, 95.
 Prosopopœia magnam Ratiocinatio quibus cō-
 vim eloquentia desi- stet, 93
 derat, *ibidem* Ratiocinatio Gr. syllo-
 Prudentia quid sit, 53 gismus, & epichereia
dicitur, *ibidem*.

I N D E X

- Ratiocinationis partes quot sint, 25.
- Refutatio duplex, quid 106.
- Refutatio & confirmatio eodem inuentionis fonte vtitur, 107.
- Repugnantia differunt à contrarijs, & dissimilibus, 106.
- Repetitabreuiissimè sūt dicenda, 112.
- Repetitio Græc. Anaphora, quid, 141.
- Rerum magnarum duplex genus, 46.
- Rerum vsum magnarū tria sunt genera ad amplificandū, 47.
- Rerum copia verborū copiam gignit, 116.
- Res gestæ ad cuiusque vnitatis nomē, & vim sunt reuocandæ, 95.
- Responūo figura quid, 160.
- Rhetori, quid ea quæ est ars. 4.
- Rhetoricæ officium, finis, dignitas, & materia. 1. & 4.
- Rhetoricæ materia quomodo a cætearum artium materia differat, 4.
- Rhetoricæ partes quæque. 8.
- Rhythmus quid sit, 97.
- Rhythmici constāt spatia, temporum, pedes etiam ordine, ibidem.
- S**apientia quid sit, 53.
- Sapientiæ comites & ministræ sunt Dialectica, & oratoria, ibid.
- Sapientia

I N D E X

- Sapientia sicut cætera- ibid
rum rerum, sic etiam Syllogismus cornutus
eloquætiæ fundamē est dilemma. 104.
tum est. 210. Syllabæ verbi prioris
Sapientis est consilium non sint primæ verbi
suum de maximis re sequentis. 130.
bus explicare, 68, Synecdoche tropus quid
Schemata Gr. quid vo- 125.
citant. 16. Sinecdoches octo mo-
Ser. Sulpitij laus. 54. dis ad quatuor reuocā-
& 57. 58. tur, ibid.
Similitudo quid. 21. Synecdoche à metapho-
Similitudo satietatis ma- ra quid differat. 126.
ter. 96. Synecdoche à Cie. Præ-
Similiter desinēs, Gr. ho- cificio quid: & quomo-
moioteleotō, quid. 152. do differat ab Apocri-
Similiter cadēs, Græci pti. 149.
homoiototō, quid, 151. Synonymia quid, & qui-
Similiter cadēs, & simi- bus modis cōficiat. 145.
liter desinens quomo Sorites quid, & vnde di-
differant, ibid. catur. 102.
Syllogismus vel epiche Sorites vulgo dicitur ar-
rema Lat. rationē. 97. gumentatio à primo
Syllogismus quibus cō- ad vltimum. 107.
Sorites

I N D E X

- Sorites sæpe fallax, ib. T
 Soriti quomodo resistendum, ibid. T
 Status quid sit, 85. T
 Status unde nascatur, & unde dictus, ibid. T
 Status quomodo tractetur, 90. T
 Status tres, & quid sint, 85. T
 Stylus dicendi magister, 176. T
 Suadendo vel dissuadendo tria sunt spectanda, 60. T
 Suadendi partes sũt tres, 61. T
 In suadendo, & dissuadendo, quæ ad veritæda: est quæ id gratissimæ personæ, 66. T
 Sustentatio Gr. Paradoxon, quid, 137. T
 Terretur facillimè leuissimi cuiusque animus, 63. T
 Tertium genus figurarum uerborũ quale, 150. T
 Testimonium quid dicatur, 124. T
 Themistoclis, & Theodætis, atq; aliorum excellentissima memoria, 217. T
 Thesis Cic. propositum uocat, 115. T
 Trasi machus numero sæ orationis inuencor, 182. T
 Tráduçtio Gr. Polypton, quid, 145. T
 Translatio cum frequèntissimus tropus, tũ lóge pulcherrimus, 120. T
 Translatio

- Translatio Græc. meta sunt interfecti/ 43.
 phora quid, ibid Tropus quid sit, 114
 Translationem genuit Tropi numero sunt yn-
 necessitas, iucundi- decim, ibidē.
 tas celebrauit, ibid. Tropum, & figuratum
 Translatio, & compa- discrimen, 132
 ratio quomodo dif-
 ferant, 122
 Translatio est quadru- **V** Arietate res gau-
 plex, ibidem dent, & animus no-
 Translatio quomodo uis delectatur. 174.
 fiat. ibi. Verba simplicia qualia,
 116.
 In translatione quæ fu- Verbor. simplicium op-
 gienda. 123. tima quæ. ibid
 Translationū variæ spe Verba simplicia iudicio
 cies. ibid sunt ponderāda, 118.
 Translationis frequens Verba inusitata quæ,
 vsus exit in allegoriā ibid
 & ænigma. 124
 Translatio durior quo- quando dignitatem
 modo mollēda. ib. habet in oratione,
 119
 Tres exercitus Pomp. Verba nouantur quatu-
 Rom. in Bello Ciuili or modis, ibidē.
 Cæsaris, & Pompei
 Verbo

I N D E X

- Verbo seſum claudere optimum. 177. Virtus præſtâtis viri quæ fit. 56.
- Verba in orat. nō ſūt ad pedes dimenſa. ibid. Virtus rebus difficilibus & arduis cōparat. 100.
- Verborū breuiū, & lōgō rū vitanda eſt continuatio. 181. Vitia quæ in oratione numeroſa vitāda, 199.
- Nec verba verbis, nec nomina nominibus cōtingar i d. bēt. 190. Vocem qualem exigāt motus animi. 214.
- Verecundia eſt omniū virtutū cuſtos. 55. Vox quantum poſſit in oratione, 234.
- Verſus in orat. ſi effici- tur vitiū eſt. 190. Urbanitas opportuna reficit animos. 78.
- Virtut. partes quat. 18. Vrbes ſimiliter atq; ho- mines laudantur. 39.
- Virt. quot, & quales cō- plectat formas, 18. & 21. Uſus & exercitat. qua- rum valeant. 204.
- Virtus in extremarū re- rū uſu ac moderatio- ne maximè cernit. 51. Utile quomodo cōſide- retur. 55.
- Virtutis duplex vis. 53. Utilitatis ſpecies quo- modo cōmēdāda, 60. & 67.
- Virtutū ſingularū ſunt certa quædā officia. 55. Utilitas ſemper cū dig- nitate cōiuncta eſt. 68.

L A V S D E O.

